

Şahlar Askerov

KAMİLLEŞEN BEŞERİYET

Yazar: Prof. Şahlar Asgerov
Çeviren: Arzu Orujova
Editör: Emir Ersoy
Destekçiler: Asef Nadirov, Rafiq Novruzov, Anar Askerov, Cafer Mansimi
Tasarım: Şaiq İsayev

Kitapta, ekonomik, sosyal, siyasal ve manevi hayatın bir takım meselelerini daha derinden araştırabilmek için yeni ölçüt kullanılmıştır. Yeni ölçüt olarak, yapılması gereken işin yapılan kısmının, yapılmayan kısmına olan oranı esas alınmıştır. Bu ölçütün yardımıyla gezegenin bazı makroekonomik verilerini ilk defa tablo olarak değil, grafik şeklinde sunmak mümkün olmuştur. Bu metot, gezegenin olduğu kadar herhangi bir devletin gelişim dinamiğini izleme, onu denetleme, gelecek stratejisini belirleme imkanı sunmaktadır.

Kitapta ikinci dünya ülkesinden birinci dünya ülkeleri sırasına geçmenin gerekli ve yeterli şartları da belirlenmiştir. İleri sürülen kavram bir ülkenin gelişmesine, hem de gezegenin ekonomik potesialını kontrol etmeye, geleceğe giden yolun doğrusunu seçmeye izin verir.

Beşer tarihi, yeni ölçütün ışığında açık şekilde iki devreye ayrılmaktadır. Birinci devirde, dünyada gerçekleşen sosyal süreçlerin geneli, kişisel menfaatler doğrultusunda, istem dışı düşüncenin sayesinde gerçekleşmiştir. İkinci devirde sosyal süreçlerin geneli, toplumsal menfaatin, zeka gücünün bilinçli düşüncenin etkisiyle gerçekleşmektedir. Geçişin dinamiği ve geleceğe giden yolun sonu da kitapta tartışılmaktadır.

Kitap pedagojik, sosyal felsefe alanında çalışan, beşeri sivilizasyonun gelişim prensipleriyle ilgilenen uzmanlar ve geniş okuyucu kitlesi için kaleme alınmıştır.

İSBN 978-9952-8218-5-7

ÖNSÖZ

Geçmişle kıyaslandığında, dünya bugün birçok yönden hem rahat, hem de zor dönemler yaşıyor. Bir yandan insanlık müthiş ilerlemeler gösterirken diğer yandan olumsuzluklar da hayli artıyor.

Günümüzde, gezegenimizde yaşanan olumlu ve olumsuz değişimleri tespit ve kontrol etmek için güvenilir kriterlere ihtiyaç duyulur.

Profesör Şahlar Asgerov'un «Kamilleşen Beşeriyet» kitabı bu ihtiyacı karşılamak açısından bu alanda fikir yürütenlere yeni perspektifler yaratmaktadır.

Kitabın ana hattını, yeni kriterin, araştırmaların matematiksel temeline ve günümüzün küresel sosyo-ekonomik göstergelerine uygulanması oluşturmaktadır. Kalite faktörü (K faktörü) adı verilen bu kriter, başarının elde edilen kısmının, edilmeyen bölümüne olan oranını göstermektedir. Örneğin, bu kriter bilginin değerlendirilmesi sırasında bildiğimizin bilmediğimize olan oranını göstermektedir. Bu kriter tarih boyunca kullanılan «yüzdelik» kriterine alternatiftir, ama ondan daha anlamlıdır.

Yazar, yeni kriteri uygulayarak, devletlerin, üniversitelerin başarılarını grafik olarak sunmuştur.

Tablodan farklı olarak bu sunum, çok daha canlı olur ve gelişimi izlemeyi ve onu kontrol etmeyi sağlar. Sosyal hayatın çeşitli alanlarının göstergeleri (ortalama ömür, kişi başına düşen enerji tüketimi vb.), bu göstergelerin K faktörü ile bağımlılığı ve zamana göre değişimleri, gezegenin potansiyelinin kontrol altına alınmasına olanak sağlar.

İnsanın gelişimine, özellikle de sürekli gelişimine kitapta geniş yer verilmiştir.

Profesör Askerov, araştırmalarına dayanarak ilginç bilimsel-felsefi önermeler ileri sürmüştür. Onun kanaatine göre toplumda GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) ile kalite faktörü arasında uyum varsa, o zaman yerkürenin doğal kaynakları 7 milyardan fazla insana ulaşır.

Profesörün kitabının, bilimsel sosyal fikre önemli bir katkı olacağına ve geniş ilgi doğuracağına inanıyorum.

Mehmet Ali Talat
2.Cumhurbaşkanı
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Toplum ve ülkelerin gelişimi, onların sosyo-ekonomik ve gelişmişlik açısından dünya sıralamasındaki yeri eğitim ve bilimden geçer. Bu inkar edilemez bir hakikattir ama bu hakikata ulaşmak, değerlendirmek ve bunları ortaya koymağın yolları farklıdır.

İnsanların yaşadıkları ülkelerde mutlu veya mutsuz, güvende veya tehlikede olmaları, sağlık ve eğitim problemlerini nasıl çözebilecekleri, ülkelerin sosyo-ekonomik durumunu artırmak için verdikleri katkı, vs. hem toplumların hem de fertlerin sürekli üzerinde çalışılan ve düşündüren önemli konulardan biridir.

“Toplumsal veya ferdin mutluluğu nedir?” veya “Toplum veya ferdin mutluluğu ile ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmesi arasındaki bağlantı var mı?” gibi sorular tarih boyunca insanların kafasını kurcalamış ve kurcalamaya da devam etmektedir. Bu soruları yanıtlamak için yeni bakış açısına ve net kriterlere ihtiyaç büyüktür.

Azerbaycan Eğitim Sistemi ve Bilimine değerli katkıları olan Prof. Dr. Şahlar Askerov, “Kamilleşen Beşeriyet” kitabında adigeçen olaylara bir az daha farklı açıdan bakıp, farklı kriterleri kullanarak değerlendirmeye çalışmıştır.

Yazar yaşamın dinamikliğine kontrol etmek için yeni bir yaklaşım sunmaktadır. Bunun için içerisinde sıvı bulunan bardak model olarak kullanılmıştır. Bardağın dolu bölümünün boş bölüme olan oranı kalite faktörü (K faktörü) adlandırılarak bu kriter kullanılmıştır. Hayatın çeşitli konularında bu etken çeşitli anlamlar taşımaktadır.

K-faktörünün aracılığıyla eğitimin ve hayatın bir çok alanlarındaki bazı sorunlar çözümlenmiş, gençlerin yüksek eğitime kapsayan katsayısı, ayrıca eğitim, bilim ve teknoloji arasında ilişki, alimin toplumda yeri incelenmiş, üniversitelerin değerlendirmesi, dünya devletlerinin derecesi ilk olarak grafik şeklinde sunulmuştur. Gösterilmiştir ki,

- DSYİH ile K birlikte sosyal gelişimi tanımlıyor.
- Kararın hatası bilgi kıtlığı ile doğru orantılıdır. Seri doğru kararlar kabul etmekle insan kişiliğe, devletler ise güçlü devlete çevrilirler.
- Toplumsal çıkarın kişisel çıkara oranı arttıkça, beşeriyet gelişimin yüksek seviyesine doğru ilerler.

Günümüz sosyo-ekonomik, eğitim, bilim ve felsefi bakış açısını temel alarak fert, toplum ve ülkelerin gelişmişlik anlayışından bahseden “Kamilleşen Beşeriyet” ister her yaştan okuyucu isterse toplum mühendisliği ile uğraşan araştırmacılar ve yöneticiler için oldukça faydalı olabilir.

Prof. Dr. Emirullah Mehmetov
Bilkent Üniversitesi
Ankara, Türkiye

GİRİŞ

Okurlara sunulan **“Kamilleşen Beşeriyet”** kitabı üç sene önce yayınlanmış, **“Kamilleşen Düşünce”** kitabının bilimsel temeli korunarak yapısal ve konu bakımından yenilenmiş ve zenginleştirilmiş versiyonudur. Kitabın konusu, felsefi kapsamı genişletildiğinden yeni başlık altında sunulmaktadır.

Batı devletlerinden bazıları maddi, zekaya ve yüksek teknolojiye ulaşarak gelişimin son aşamasına-tarihin¹ sonuna doğru ilerliyorlar. Gelişim ileriye doğru hareketi, alt seviyeden üst seviyeye, az mükemmeliyetten çok mükemmeliyete, nicelik ve nitelik değişimini gösterir. Bu gelişim aynı zamanda birçok soruyu meydana çıkartır. İlerleme amaçsız mıdır, yoksa hedefi var mıdır? Gelişimin sonu var mıdır, yoksa bu süreç sonsuz mudur? Son mantık hakkında dini öngörü bellidir. Peki, bununla ilgili bilimsel öngörü nedir? Cennet-Cehennem inancına bilimsel yaklaşım nasıldır? Beşeriyetin amacı devrimlerden, savaşlardan geçerek bir günde bir gün, bir senede bir sene yaşamak mıdır? İnsan hayatının temel amacı ve misyonu nedir? Bir grup azınlığın rahat yaşaması için insanlığın büyük bir kısmının azap ve eziyet içerisinde yaşaması mı gerekir? Canlı varlıklar arasından insana bilinç bahş etmede Yaratan'ın amacı ne olmuştur?

Evrimin gelişimdeki rolünün esas olduğu herkesçe bilinmektedir. İnsan toplumlarında gelişim, formasyonların ilerlemesinde kendini göstermektedir. Tarihe göz atarsak Tarihöncesi'nin 2 milyon sene sürdüğünü ve bu dönemde menfaat gözetme olmadığından, toplumun yönetenlere ve yönetilenlere ayrılmadığını göreceğiz. Bu yüzden gelişim sağlanamamıştır. Gerçekleştirilen eylemlerde bilinç değil, içgüdüsel düşünce etkin olmuştur. İlerleme sonraki oluşumlarda menfaat gözetilerek gerçekleştirilmiştir. Kölelik, feodalizm ve kapitalizm toplamda 20 bin seneden az sürmüştür. Bu dönemlerde insanlar bilinçsiz eylemlerden, bilinçli harekete doğru ilerlemişlerdir. Bu ilerlemeyi etkileyen temel faktörler fiziksel güç ve zekadır. İnsanlar gelişerek bilinçli eylemlere ne zaman başlayacaklar?

Dünya, insan nüfusunun artışı ile ilgili endişe içerisinde. Dünya'nın potansiyelinin gelecek nesillere yetmeyeceği ile ilgili korku mevcuttur. Malthus'un meşhur kuramları sık sık tekrar edilmektedir. Dünyanın küçük bir insan grubu tarafından (Dünya yönetimi, Masonlar, “Skull and Bones”, “Üçyüzlerin Komitesi” vs.) yönetildiğiyle ilgili söylentiler vardır, bundan bahseden kitaplar kaleme alınmaktadır. Bir tarafta 300 aile, diğer tarafta 7 milyar ahalî dünyanın malını eşit paylaşıyorlar. Bu paylaşım Allahü Teala'nın rızası var mıdır? Güvenli gelecek tehlike altındadır. Sık sık gıda güvenliğinden bahsedilmektedir. Gelecekle ilgili kötümser bakış ortaya çıkmaktadır.

Gezegendeki, global sosyal ekonomik değişimlere mükemmel kontrolün sağlanması için yeni bakış açısına, yeni ölçüte, yeni metodolojiye gerek vardır. Kitapta kullanılan Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) ve İnsani Gelişim Endeksi (İGE) uzmanlarca bilinmektedir. Kamillik faktörü (K) ise yeni bir kavramdır ve verilerin değerlendirilmesinde ilk defa ölçüt olarak kullanılmıştır. Sosyal ekonomik ve kültürel olayların değerlendirilmesi esnasında K faktörü başarının elde edilen kısmının, elde edilemeyen kısma (başarı kıtlığına) olan oranını gösterir. Diğer bir şekilde açıklamak gerekirse, K faktörü faize (%) alternatif bir ölçüt olarak kullanılır.

Kamillik faktörü - işin yapılan kısmının, yapılmayan kısma olan oranıdır.

K faktörü, hem GSYİH, hem de İGE arasındaki ilişkileri, birçok ekonomik ve sosyal olayların önemini daha iyi görme olanağı sunmaktadır. Örneğin, İGE'nin K faktörüne oranı dünyadaki devletlerin gelişimindeki eşitsizliği görme imkanı sağlamaktadır.

Bazı sosyal ve ekonomik verilerin (GSYİH, İGE, devletlerin ve üniversitelerin reytingleri, kişi başına tüketilen enerji, ortalama insan ömrü vs.) K faktörüne oranı kitapta tablo şeklinde değil, ilk defa görsel, grafik halinde sunulmuştur. Bu metodoloji, global sosyal olayların önemini anlama, gelişimin dinamiğini izleme imkanı vermektedir. Yapılan araştırmalar terakkinin vektörel büyüklükler gibi iki bileşene sahip olduğunu göstermiştir. Onun yatay bileşeni insani gelişmeyi, dikey bileşeni ise maddi gelişmeyi gösterir. Yatay bileşenin, gelişimin artış göstermesi (bu bileşen İGE ile orantılıdır) sonucu GSYİH'yi artırır. İGE artımı "hazmedilerek" yeniden yatay bileşeni (İGE) artırır. Bu yüzden de *"tüm gelişmiş ülkeler medeni, tüm medeni ülkeler ise gelişmiş ülkelerdir"* tezini sık sık duymamız olağandır. Yatay bileşen artımı, anlama sürecini kolaylaştırır, farklı bir deyişle insanı kamilleştirir. Kamil insanlar daha mükemmel eşyalar icat ederler. Bu toplananların biri diğeri için esastır ve her zaman uyum içerisinde gelişirler. Uyum ise devamlı gelişim için önemlidir. İnsanlık kamilleştikçe ve zenginleştikçe beşeriyet açık topluma doğru ilerlemektedir. Dünya devletlerinden Avustralya, Yeni Zelanda açık toplumun giriş kapısını yaklaştırmış durumdadır. Onlar bu dünyada Cennet ortamının tahminen %90- 95'ine ulaşmış durumdadır. Mutlak mutlu toplum oluşturma imkansız olduğunu, fakat insan potansiyelinin sonsuz olması nedeniyle ona yaklaşmanın mümkün olduğunu belirtmek gerekir. Bu da beşeriyetin mutlu geleceğe doğru yolunun açık olduğu anlamına gelir.

Kitaba yansıyan düşünce ve fikirler Azerbaycan Milli İlimler Akademisi'nin çeşitli enstitülerinde Felsefe ve Siyasal Hukuk Tahkikatları Enstitüsü, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Yönetim Kurulu, Fizik Matematik ve Teknik İlimler Bölümü'nde ve birçok üniversitenin seminerlerinde tartışılmıştır.

Kitabın kaleme alınmasına ve basılmasına manevi destek veren Azerbaycan Milli İlimler Akademisi'nin rahmetli Akademisyeni Akif Hacıyev'i ve Akademisyen Asef Nadirov'u saygıyla anarken, değerli tavsiyelerini esirgemeyen Profesör Rafiq Novruzov'a teşekkür ederim. Ayrıca desteklerinden dolayı Anar Askerov'a, Emir Ersoy'a, Cafer Mansimi'ye de teşekkürlerimi sunarım. Kitabı Türkçe'ye çeviren Arzu Orucova'ya da müteşekkirim.

Okurlardan kitapla ilgili eleştirel fikir ve tekliflerini ashahlar@hotmail.com adresine göndermelerini rica eder ve önceden teşekkür ederim.

I BÖLÜM

DEĞERLERİN KIYMETLENDİRİLMESİNİN BİLİMSEL TEMELİ

1.1 Değer ve Uyum

“Ölçüden büyük saadet yoktur.
Ölçü armoninin temelidir”
Halk Sözü

Ölçü sadece uyum için değil, aynı zamanda adaletin sağlanması için de önemlidir. Çünkü adalet, hakkı olana hakkını tanımaktır. Toplumda uyumun temin edilmesi için, hakkını haktan, hayırı şerden, doğruyu eğriden, iyiyi kötünden, alimi cahilden, dostu düşmandan ayırt etmek mümkün olsun diye öncelikle adaletin sağlanması gerekir. Bunun için değerler doğru ölçülmeli ve kıymetlendirilmelidir.

Değer denince obje veya fikrin toplumun gözünde önemi, kadir kıymeti kastedilir.

Değerler, milli ve beşeri olmak üzere genellikle ikiye ayrılır. Yaşlıya, kadına, öğretmene saygı, gelenekleri koruma, helallik, doğruculuk, sadakat, misafirperverlik, zararlı alışkanlıklara olumsuz bakış bizim milli manevi değerlerimizdendir. Bağımsızlık, demokrasi, adalet, eğitim, ilim, tasarruf, icat, şeffaflık ve bunun gibi değerler beşeri değerlerdir. Tecrübe, beşeriyet geliştikçe, milli değerlerin beşeri değerlerin içerisinde eridiğini göstermiştir.

Beşeriyet tarih boyunca maddi ve manevi değerleri ölçmek amacıyla çeşitli yöntemler, aletler icat etmiştir. Bununla birlikte maddi ve manevi değerleri daha net ölçmek, değerlendirmek için yeni ölçeklere her zaman ihtiyaç duyulmuştur.

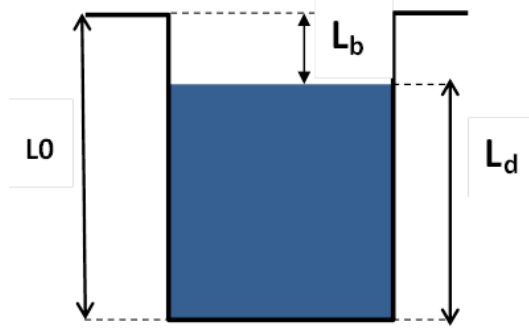
Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'yı (GSYİH) ve İnsani Gelişme Endeksi'ni (İGE) XX. yüzyılın en büyük sosyal icatlarından biri sayabiliriz. Dünyada devam eden global sosyal ve siyasal süreçleri izlemek ve denetlemek için bu kavramlar esas alınarak oluşturulan bilimsel, metodolojik temel gerekli olsa da yetersizdir. Çünkü hakkı olan bazen hakkını alamıyor. Küresel ölçekte adaleti korumak zordur. Beşeriyetin karşılaştığı sarsıntılar bazen değerlendirme ölçeğinin kusurlarından doğuyor. Gezegenin devamlı gelişimini sağlamak için de net ölçeğe büyük ihtiyaç vardır. Çünkü bir tarafta gezegenin doğal zenginlikleri tükenirken, diğer tarafta bu zenginlikler adaletsiz şekilde paylaşılırılmaktadır².

1.2 Değerlendirme Modeli

Değerleri kıymetlendirmek amacıyla çeşitli modeller kullanılabilir. Aşağıda iki ölçülü değerlendirme modeli kullanılmıştır. Diğer bir deyişle model olarak içerisinde değer sıvısı (örneğin bilgi) olan kap (bardak) kullanılabilir. Bardağın dolu kısmının yüksekliğini **L_d**, boş kısmını **L_b**, maksimum yüksekliğini ise **L_o** olarak ifade edersek o zaman bardağın tam yüksekliği bunların toplamına eşit olacaktır.

$$L_o = L_d + L_b \quad (1.1)$$

Bilgi değerlendirilirken burada L_d programın algılanan, L_b ise algılanmayan kısımdır. Bu ifadenin her iki tarafını L_o 'a bölerek, L_d / L_o sonucunu a olarak, L_b / L_o sonucunu ise h olarak gösterelim.



Resim 1. Değerlerin Kıymetlendirilmesinin İki Ölçülü Modeli

$$a = L_d / L_o \quad (1.2)$$

$$h = L_b / L_o \quad (1.3)$$

Burada a programın göreceli olarak benimsenen, h ise benimsenmeyen kısımdır. O zaman (1.1) formülü aşağıdaki şekilde de yazılabilir:

$$a + h = 1 \quad (1.4)$$

1.3 Değerlendirmenin Göreceli Göstergesi

Göreceli başarı; Resim 1'den görüldüğü üzere L_d/L_o parçanın tama (bütüne) oranıdır, değerlendirmenin göreceli göstergesidir. Bu ölçüt formül (1.2) ile ifade edilir ve değeri 0 ile 1 arasında değişir. Onun 100'le çarpımı göreceli değerlendirmenin faiz göstergesini ifade eder. Bin yıllar boyunca bu oran faiz adıyla ölçüt olarak kullanılmıştır. Faiz - tama (bütüne) göre parçanın kantitatif göstergesidir, bütünün yüzde bir kısmına eşittir.

Göreceli kıtlık; Başarının göreceli kıtlığı h (1.3) formülü ile ifade edilir. Görüldüğü gibi bunun da değeri 0 ile 1 arasında değişir. O da faizle ifade edilebilir.

1.4 Yeni Ölçüt

Bardağın dolu kısmının boş kısmına oranı da ölçüt olarak kullanılabilir. Bu oran başarının başarısızlıktan kaç kat fazla olduğunu gösterir. Bu yeni kamillik ölçütü önceki makalelerde kalite faktörü adını almış ve K harfi ile gösterilmiştir.

$$K = L_d / L_b \quad (1.5)$$

Bu formül göreceli birimlerle de ifade edilebilir:

$$K = a / h \quad (1.6)$$

Kamillik faktörü-başarının başarı kıtlığının kaç katı olduğunu gösterir.

Resim 1'den de görüldüğü üzere **K**'nın değeri **a**'dan farklıdır, **0** ile ∞ (sonsuzluk) arasında değişir. Bu ise değerleri kıymetlendirmek için yeni olanaklar sunar. **K** faktörü faize göre değişikliklere karşı hassastır. Faizin hissedemediği (veya görmediği) değişikliği **K** faktörü kolayca fark eder.

K faktörü, değerlerin kıymetlendirilmesinin faiz göstergesine alternatif ölçütüdür ve faize kıyasla artıları daha fazladır.

1.5 Kamillik Faktörünün Anlamları

Tarihöncesi'nden günümüze kadar beşeriyetin gelişimi içgüdüsel aktivitelerden bilinçli aktivitelere doğru gerçekleşiyor. **K** faktörü bu gelişimin dinamiğini izleme fırsatı sunmaktadır. Beşeriyet geliştikçe **K**'nin değeri artıyor.

Çeşitli olaylara (ekonomik, manevi, sosyal vs.) göre **K** faktörü farklı anlamlar ifade eder. Aşağıda onun bazı anlamları açıklanmıştır:

K-Başarının başarı kıtlığına (yetersizliğine) olan oranıdır,

K- Muvaffakiyetin, muvaffakiyet kıtlığına olan oranıdır,

K- Yapılması gereken işin yapılan kısmının, yapılmayan kısmına oranıdır,

K- Programın benimsenen kısmının benimsenmeyen kısmına oranıdır,

K-Bütünün elde edilen kısmının kesir kısmına oranıdır,

K-Bilinçli aktivitenin içgüdüsel aktiviteye oranıdır. **K** arttıkça insanın bilinçli faaliyeti artar, içgüdüsel faaliyeti azalır,

K-Toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranıdır,

K-Yeteneğin yetenek kıtlığına oranıdır.

Görüldüğü üzere **K** faktörü *tarihi ölçüt* olarak toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranını, *ekonomik ölçüt* olarak işin yapılan kısmının yapılmayan kısmına oranını, *pedagojik ölçüt* olarak bilginin benimsenen kısmının benimsenmeyen kısmına oranını ifade eder.

K arttıkça beşeriyet refaha doğru ilerler. Başka bir deyişle **K** faktörü gelişimi, evrimi, müreffeh hayatı temsil eder. Çünkü **K** faktörü arttıkça:

- İnsan kamilleşir, dünya malına doyar ve ekonomik bağımsızlığını temin etmekle yetinir,
- Beşeriyet ferdin bağımsızlığından herkesin bağımsızlığına doğru tekamül eder,
- Ferdin kültürel seviyesi artar, kendine olan sevgiyi millete, kitleye yansıtır,
- Bilgi seviyesi artar, sonuçta doğru kararlar kabul edilir,
- Düşünce saflaşır, taş atana çiçek uzatılır,
- Elit tabaka ve vatandaşlar arasındaki mesafe azalır,
- Bilinçli aktivite içgüdüsel aktivitelerin yerine geçer, sonuçta adalet artar, uyumlu gelişim gerçekleşir.

Yaş arttıkça insanoğlunun ahvalinin değişmesi gibi **K** arttıkça milletin kamillik dereci ve kültür seviyesi yükselir. Tüm tarih boyu hak ile haksızlığın mücadelesi

sürmüştür. Bu mücadelede **K** arttıkça hakkın üstünlüğü temin edilir.

K faktörü arttıkça insanın pozitif niteliklerinin seviyesi çoğalır. Bu seviye zamana bağlıdır ve yeri geldikçe çok büyük rakamlarla ifade edilebilir. **K** faktörünün bu özelliği insani değerlere yeni bakış açısıyla bakma fırsatı tanır. Hayat felsefesinin kahramanlık, vatanseverlik, yiğitlik ve bazı diğer kavramların anlamı **K** faktörü vasıtasıyla anlaşılır.

Kahramanlık: Muhtemelen her insanın sevgi potansiyeli sabittir, kendisine olan sevgisi (**L_b**) ile etrafına olan (milletle) sevgisinin (**L_d**) toplamına eşittir. Millete olan sevgisi kendine olan sevgisinden kat kat fazla olan insanların kahramanlık potansiyeli yüksektir. Zamanı geldiğinde o, kahramanlık gösterebilir. Başka bir deyişle kahramanlık ferdin kendisini milleti için feda etmesidir. Büyük önder Haydar Aliyev'in de dediği gibi: *«En büyük şahsiyet kendisinden daha çok ait olduğu toplumu düşünen, onun varlığının ve mutluluğunun muhafaza edilmesi için hayatını feda eden kişidir».*

Yiğitlik: Ferdin sevdiklerine, soyuna olan sevgisi, kendine olan sevgisinden kat kat fazlaysa o zaman o insan yiğitlik gösterebilir. Yani şahsın kendisini, annesi, kardeşi, sevdikleri, soyu için kurban etmesi yiğitliktir.

Vatanseverlik: Vatana (milletle, toprağa) olan sevgisi kendine olan sevgisinden çok olan insan vatanseverdir. Vatanseverlik vatanını kendinden çok sevmektir. Rus filozof P. Çadayev bu düşünceyi şöyle ifade eder: *«Allah'a çok şükürler olsun ki, ben vatanımı kendi menfaatlerim için değil, onun menfaatleri için sevdim».*

Peygamberler (Nabiler): Kavmine olan sevgisi kendine olan sevgisinden kat kat büyük olanlar peygamberlik mertebesine ulaşır.

Dahiler: Ferdin beşeriyete olan sevgisi kendine olan sevgisinden kat kat çok olduğunda bu insanlar dahi (filozof) adını alır. Böyle insanlar kendilerini beşeriyetin gelişimi için feda edenlerdir.

Bu düşünceler M. Prişvin'in formülüne böyle yansımıştır: *«Kendi benliğini toplumun yararına kurban vermek yüksek maneviyat göstergesidir».*

Aşk: Resim 1'de L_o ile ferdin sevgi potansiyelini, L_d ile onun etrafa, L_b kendine sevgisini gösterelim.

Eğer $L_d / L_b \gg 1$ olursa bu insanlar karakterce alturıs, tersine ise yani $1 \gg L_d / L_b = K$ olunca bu insanlar egoist, hodbin olurlar.

Aile saadeti: Aile fertlerinden her biri kendisinden daha çok karşı tarafın mutlu olması için çalışmalıdır. Böyle olunca **K** faktörü büyük olur. Yani, karı ve koca kendilerinin değil, koca karısının, karı da kocasının mutluluğu için çalışırsa aile daha mutlu olur. Her insanın kendisine özgü sevgi potansiyeli vardır. Arkadaşlıkta bu potansiyel ortaya çıkar. Arkadaşlık karşılıksız olursa sevgi mutluluğa dönüşür. Yani arkadaşların her biri kendi mutluluğu için değil, arkadaşının mutlu olması için çalışırsa kendisi de mutlu olur. Pisagor'un da dediği gibi: *«Kendine dost bul. Sen tek başına mutlu olamazsın. Mutluluk iki kişilik meseledir».*

Tarihe bakacak olursak kahramanın şerefının milleti, yiğidin şerefının soyu, peygamberin şerefının ümmeti, dahilerin şerefının beşeriyet tarafından korunduğunu görürüz.

Vatanseverler, kahramanlar ve yiğitler için **K** faktörü zamanında çok büyüktür. Onlar sırası geldiğinde toplumun menfaatlerini kendi menfaatlerine tercih ederler ve büyüklük gösterirler.

L. N. Tolstoy'un bir formülü vardır. O formüle göre: **«İnsan kesire benzer payda onun değeri, pay'da ise onun kendisi hakkında düşünceleri bulunur. Payda ne kadar büyükse, kesir o kadar küçüktür».** Bu formülün, **K** faktörünün 'çevresinin bireye olan

sevgisinin onun kendisine sevgisine oranıdır' anlamının dahi Tolstoy'un diliyle ifadesi olduğu söylenebilir. Ferdin kendisine sevgisi arttıkça, onun kamillik göstergesi olan K azalır. Bu söylenenlerden anlaşıldığı üzere insan kendini yaşatma (koruma) enerjisini çeşitli şekillerde etrafa harcadığında kendini daha mutlu hisseder. Bu da Allah'ın bir lütfu ve onun varlığının bir ispatıdır.

Toplum için K'nin değeri çok olduğunda ($K > 20$) toplum Cennet gibi bir ortamda yaşar. Bazı fertler için K'nin değeri büyük rakamlara tekabül eder. Dünyadaki en büyük K'ye fatihler, komutanlar, peygamberler, dahi alimler sahiptirler. Yunan filozoflarının (Demokritos, Aristo, Arşimet, Pisagor, Hipokrat ve diğerlerinin) düşüncelerinde peygamberlerin düşüncelerine benzeyen düşüncelere rastlanabilir. Eski Yunan filozoflarının düşünceleri hayranlık uyandıracak kadar kamildir. Onlar için K faktörünün değeri tahminen peygamberlerinki kadardır. Onların bize ulaşan sözlerini kutsal kitaplarla kıyaslırsak ne kadar çok benzediğini görürüz. 124 bin peygamberin arasında bu insanların adlarının da yer aldığı tahmin edilebilir. Çünkü onlar da beşeriyet için Adem, Nuh, İbrahim, İsmail, Yakup, Musa, Davut, Süleyman, İsa ve Muhammed peygamberler kadar çalışmış veya görevler yerine getirmişlerdir.

Victor Hugo'ya göre: «Toplum iki çeşit insandan nefret eder: bir ona saldırandan, bir de onu koruyandan». Saldıranlara karşı tutum anlaşılmaktadır. Toplumu koruyanlara karşı olumsuz tutumu ise anlamak biraz zordur. Bu çelişkili fikri K faktörünün yardımı ile çözebiliriz. Genellikle peygamberler toplumu zaman zaman korumuş ve onlara doğru yolu göstermişlerdir. Onlar için K faktörünün değeri sıradan insanların K'sinden çok çok büyük olduğundan peygamberliğin ilk yıllarında toplum onları doğru anlamaz ve sevmez. Az bilgiye sahip olan bütün peygamberlerin peygamberliklerinin ilk yıllarında sürekli takip edildikleri, tehlike içinde yaşadıkları söylenebilir. Bu düşünce Britanyalı biyolog Thomas Heksil'in : "Eğer bilgi kıtlığı tehlikeli ise o zaman bilgisi çok olan insan tamamen tehlikesiz midir?" sorusuna 'Hayır' cevabını verir.

1.6. K Faktörünü Etkileyen Etkenler

Birçok etken kamilleşme faktörü K'nin değerini etkiler, onu artırır veya azaltır. Bu süreçte eğitimin, kültürün, terbiyenin, genetik, faktörün, sporun, savaşın, devrimin, zamanın vs. rolü büyüktür.

İnsanlar doğduğunda bazılarında kişisel, bazılarında ise toplumsal menfaat duygusu baskın olur. Herhalde Allahü Teala, canlılar arasında kişisel menfaat duygusu baskın olan insana, toplumsal menfaatin üstün olduğunu anlatsın ve kullansın diye bilinç bahş etmiştir.

Kamilliği etkileyen en güçlü faktör eğitimidir. Özellikle okul eğitimi çok önemlidir. Okul mezunlarının çoğunun toplumsal menfaatin (devlete ve millete hizmet duygusu, yararlı olma isteği, vatanseverlik) kişisel menfaatten (zengin olmak isteği, vazife hırsı, akrabasını tutma vs.) üstün olduğunu anlaması gerekir. Bunun için okul kitaplarında toplumsal menfaat anlatılmalı. Gereğinden fazla kişisel menfaat duygusu ise tarihi örneklerle eleştirilmelidir. Faaliyetin diğer türlerinde de bu tutumun dikkate alınması doğru olacaktır. Bu çalışmalarda eğitimle birlikte mesleğin de rolü büyüktür. Örneğin, terziliğin badanacılığa göre K'ye etkisi daha büyüktür. Terzilikte kumaşı kesmeden önce yedi defa ölçmek tavsiye edilir.

Bu konuda sporun da rolü önemlidir. Satrancın bireysel spor dalı olduğu, kişisel menfaati tetiklediği bilinmektedir. Ancak voleybol, futbol veya basketbol gibi takım

sporlarında toplumsal menfaat daha önemlidir. Bu da toplumsal menfaat duygusunu geliştirmek için okullarda satranç yerine voleybol veya futbol gibi oyunların tercih edilmesi gerektiği anlamına gelir.

İnsanın kamilleşmesinde maneviyatın ve kültürün rolü büyüktür. İslam kültüründe toplumsal menfaat yeteri kadar korunmaktadır. Bu işe kültürü de ekleyerek K'nin değeri artırılabilir. Şarkı söylemekle koroda şarkı söylemek arasındaki farka dikkat edecek olursak, muğamın ferdi özellikleri koronun toplumsal özellikleri geliştirdiğini görürüz.

Fazladan bir dil bilen insan o dili bilmeyenden daha kamildir. Yeni dil 5 bin'den fazla söz anlamına gelir. Bu da diğer bir yabancı kültürü bilmek anlamına gelir. Bu yüzden yabancı dil bilmek her açıdan önemlidir.

Çevrenin de K faktörüne etkisi büyüktür. Örneğin, kış tek renktir, ilkbahar rengarenktir. Kışı tasvir etmek için çok büyük söz hazinesine gerek yoktur. Baharı tasvir etmek için dildeki sözlerin gücü yetersizdir. Bu sebepten ilkbaharın düşünceyi kamilleştirme potansiyeli daha yüksektir. Bu yüzden ilkbahar daha çok hoşumuza gider. Veya düzlüğe kıyasla dağların kamillliğe etkisi daha güçlüdür. Düzlüğü tasvir etmek için 10-15 kelime yeterlidir. Dağı tasvir etmek için bolca kelime ve bilgi gerekir.

Tüm bu söylenenler ders kitaplarının içeriğine yansıtılmalıdır. Sovyetler döneminde toplumsal menfaat düşüncesi devlet tarafından zorla korunmaktaydı. A. Aynştayn 1949 yılında yazdığı 'Niçin Sosyalizm?' makalesinde okul kitaplarının içeriğine dikkat çekmiş ve Batı'daki eğitim sisteminin kusurlu olduğunu dile getirmiştir. Çünkü bu eğitim sistemi paraya, sermayeye tapınma üzerine kuruludur. Bu yol beşeriyeti güzel geleceğe doğru götüremez. Açık toplum yönetim şeklinde herkes kişisel menfaatini üstün tutar. Birkaç sene sonra kişisel menfaatini önemseyenlerin sayısının çoğalacağı tahmin edilebilir, çünkü toplumda sosyalleşme değil, ferdileşme daha hızlıdır, eleştirel düşüncenin seviyesi düşüktür.

Yönetim geliştikçe, demokrasi ve eleştirel düşünce arttıkça K faktörü artar ve sonuçta mutluluk seviyesi de yükselir.

Bu arada gelişmiş ülkelerde çocukların, gençlerin fiziksel ve zihinsel gelişiminin önemsendiğini vurgulamak gerekir. Fiziksel gelişimi takip etmek için ölçme aletleri (metre ve tartı) kullanılır. Entelektüel yetenek IQ (ay kü) sistemi ile ölçülür. Genellikle IQ puanını belirlemek için 'Akıl yaşı' denen kavram kullanılır. 'Akıl yaşı' entelektüel yeteneğe göre kronolojik yaşa eşit, ondan fazla veya az olabilir. Bu yaşların oranının 100'le çarpımı IQ puanını belirler. K faktörü IQ puanının yerine geçebilir.

II BÖLÜM

EĞİTİM

Bu bölümde eğitimin bazı problemleri (bilginin değerlendirilmesi, öğrenci-öğretmen ilişkisi, üniversitelerin reyting grafikleri ve diğer meseleler) K faktörünün yardımı ile incelenmektedir. Bilgiyi ölçmek için iki ölçüt sunulmaktadır. Birinci ölçüt bildiğimizin bilmemiz gerekene, ikinci ölçüt ise bildiğimizin bilmediğimize oranını gösterir. Bu ölçütler vasıtasıyla doğrusal ve doğrusal olmayan değerlendirme ölçekleri oluşturulmuştur. Gençlerin üniversite eğitimi, genel anlamda eğitim, bilim ve teknoloji arasındaki ilişki, alimin toplumdaki yeri araştırılmıştır.

Gelişmiş her ülkenin pozitif tecrübelerine değil, gelişmiş ülkelerin tecrübelerini örnek alarak onun mikro ekonomik durumunun ülkenin durumuna yakın olması sağlanabileceği gösterilmiştir.

2.1 Bilginin Değerlendirilmesi

«Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?»

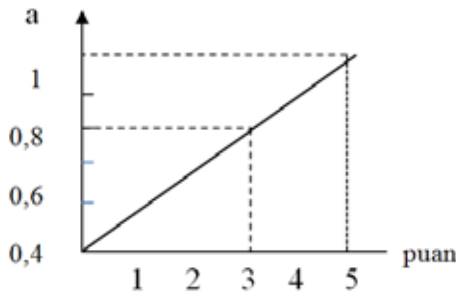
Kur'an-ı Kerim'den

Resim 1'de sunulan matematiksel model bilginin değerlendirilmesi için çeşitli ölçekler oluşturma olanağı sunar. Bilginin değerlendirilmesi esnasında bardağa konan sıvının "bilgi sıvısı" ve L_d - bilginin benimsenen, L_b ise benimsenmeyen kısmını gösterdiği farz edilebilir.

Doğrusal değerlendirme ölçeği: Tarihi tecrübe ile meydana gelen bilginin klasik değerlendirme ölçeğinde yukarıdaki model içgüdüsel olarak kullanılmış ve ölçüt olarak "bildiğimizin bilmemiz gerekene oranı" alınmıştır. Bu ölçüt matematiksel olarak L_d / L_o oranı ile ifade edilir.

$$a = L_d / L_o \quad (1.2)$$

Bu emsal göreceli algılama oranını ifade eder. Burada da *algılama oranı a* ile *bilgi kıtlığının h* toplamı sabittir ve bire eşittir. Algılama çoğaldıkça bilgi kıtlığının azaldığı bilinmektedir. Formül (1.3)'e göre bilgi kıtlığı $h = L_b / L_o$ göre belirlenir.



Resim 2. Doğrusal Değerlendirme Ölçeği

Bardak tam doluysa, başka bir deyişle $L_d=L_o$ ise program tamamen algılanmıştır ve eğitim faaliyeti mükemmeldir. Bardak tamamen boşsa $L_b=L_o$ ise bu

tamamen bilgisiz (veya eğitim faaliyeti olmayan) duruma tekabül eder.

Burada göreceli benimseme emsali a değerlendirmenin faiz ölçütü olarak görülür:

$a=1$ olduğunda eğitim materyali %100 benimsenmiştir.

$a=0.5$ olduğunda materyal %50 benimsenmiştir ve $h=0.5$

$a=0$ olduğunda $h=1$ ve $Lb=Lo$ olur. Bu durumda eğitim yoktur.

Bu söylenelere aydınlık getirelim. Örneğin, eğer bilgi 700 puanlık ölçütü değerlendiriliyorsa ve eğitim alanlar 700 (veya ona yakın) puan alıyorsa, bu eğitim sistemi ideale yakındır. Şimdiye kadar böyle bir eğitim sistemi kurmayı hiçbir devlet başaramamıştır. Eğer öğrenciler 350 ± 100 etrafında puan alıyorsa bu eğitim sisteminin orta seviyede olduğu anlamına gelir. Eğer öğrenciler 0 ile ± 250 arasında puan alıyorsa bu, eğitim sisteminin dayanılmaz durumda olduğu anlamına gelir. Her sene yapılan testlerin sonucu üniversite adaylarının puan ortalamasının 250'den az olduğunu göstermektedir. Bu da eğitim sisteminin durumunun yetersizliğini ifade eder.

Beş puanlık değerlendirme ölçeğinde (Resim 2) ordinat ekseninde göreceli benimseme, absis ekseninde uygun puanlar gösterilmiştir. Programı %100 benimseyenin bilgisi '5', programı %60 benimseyenin ise bilgisi '3' puanla değerlendirilir. Diskret notlarla (puanlarla) benimseme derecesi arasında bağıllık çizgisi olduğundan bu ölçeğe klasik doğrusal değerlendirme ölçeği de denebilir. Beş puanlık doğrusal değerlendirme ölçeğinin en basit ve sade ölçek olduğu da söylenebilir. Bu ölçek çeşitli şekillerde içgüdüsel olarak bin yıllar boyunca beşeriyete hizmet etmiştir ve beşeriyet gelişiminin günümüzdeki seviyesini bir bakıma bu ölçeğe borçludur.

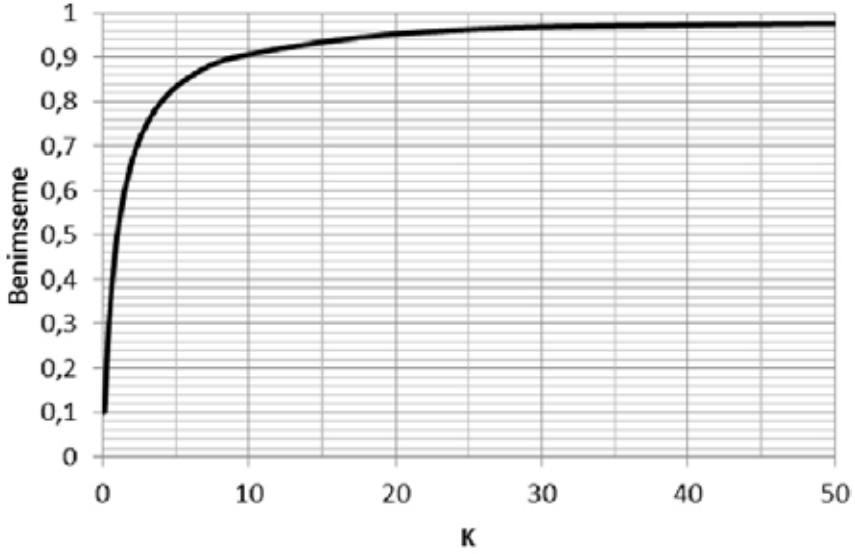
Mevcut değerlendirme sistemleri veya değerlendirme ölçekleri insanların toplumdaki yerini doğru belirlememektedir. Özellikle a 'nın yüksek (0.9-1) değerlerinde öznel değerlendirme, bazen nesnel değerlendirmenin önüne geçer. Bu, özellikle memur seçimlerinde görülür. Toplumun daha net ve nesnel değerlendirme sistemine ihtiyacı vardır.

Doğrusal olmayan değerlendirme ölçeği: Değerlendirmenin doğrusal ölçeği mükemmel bileni iyi bilenden, iyi bileni de kötü bilenden ayırt edebilir. Fakat mükemmel bilenler arasından birincileri seçemez ve mükemmel bilenler sırası oluşturamaz. Bu kusuru ortadan kaldırmak için 'bildiğimizin bilmediğimize oranını kullanmak doğru olacaktır. Yani, Ld/Lb oranını bilgiyi değerlendirmek için yeni ölçüt olarak kullanabiliriz. Yukarıda da bahsedildiği gibi önceki makalelerimde⁶ bu oran *kalite faktörü* adını almış ve K harfi ile gösterilmiştir. Formül (1.4) kullanılarak $K=a/h$ oranı bu şekilde yazılabilir:

$$K = a/(1-a) \quad (2.2)$$

Bu formül kamillik faktörü K ile göreceli benimseme a arasında ilişkiyi ifade eder. Formül (2.2) yeni değerlendirme ölçeği oluşturma olanağı sunar. Bunun için a ve K arasında orantı kurmak yeterlidir. Bu orantı Resim 3'te gösterilmiştir. Absis ekseninde kalite faktörü K , ordinat ekseninde ise göreceli benimseme a ile gösterilmiştir. Resimden de görüldüğü üzere K faktörü arttıkça göreceli benimseme a doğrusal olmayan şekilde artar ve en yüksek değerine ulaşır. Bu sebepten bu ölçeğe doğrusal olmayan ölçek denebilir. Resim 3'te K emsali (0-50) arasında değişirse a emsali (0-0.98) arasında değişir. Bu da bilginin daha net değerlendirilmesi için büyük imkanlar sunar. Şöyle ki:

- 1) $K > 1$ olunca $Ld > Lb$ olur. Bu durumda eğitim sistemi mükemmeldir,
- 2) $K=1$ olunca $a=0.5$ olur. Bu durumda eğitimin seviyesi ortadır,
- 3) $K < 1$ olunca $Ld < Lb$ olur. Bu durumda eğitim faaliyeti çok düşüktür.



Resim 3. Doğrusal Olmayan Değerlendirme Ölçeği

Birinci durumda benimsenen materyal benimsenmeyen materyalden kat kat çok, ikinci durumda ise eşittir. Üçüncü durumda (c) ise benimsenen materyal benimsenmeyenden kat kat azdır. Çağdaş dönemin taleplerine göre eğitim sistemi $K > 1$ şartını ödeyecek şekilde düzenlenmelidir. Bu şart gelişmiş ülkelerde ödenmektedir.

K 'nın değerinin geniş aralıkta ($0 - \infty$) değişmesi fertlerin akıl ve entelektüel yeteneklerini birbirinden ayırmak ve değerlendirmek için geniş imkanlar sunar. Örneğin, eğer bir öğrenci 500 sorudan 499'unu, diğeri 490'ını doğru yanıtlamışsa bu fark doğrusal ölçekte 9 puan iken ($499 - 490$), yeni ölçekte 450 puan $[(499:1) - (490:10)]$ olacaktır. Görüldüğü gibi klasik ölçeğe göre öğrencilerin notları arasında çok az fark olduğundan onlar eşit bilgiye sahip iken, yeni ölçekte ise bu fark çok büyük olduğundan onlar farklı derecede bilgi seviyesine sahip olarak görülecektir. Doğrusal olmayan ölçüt farklı değerlerin kesin değerlendirilmesinde üstünlüğe sahiptir.

Zeki insanlar için K 'nın değerinin büyük olduğu bilinmektedir. Dünyadaki en büyük K 'ya (en az bilgi kıtlığına) peygamberlerin sahip olduğu söylenebilir. Çünkü onların verdiği kararlar bin yıllar boyunca geçerli olmuştur.

K faktörü birkaç değerli varlık arasından en değerli olanını objektif bir şekilde seçme olanağı verir. Bunun dışında bu ölçek bilinçli varlıkları entelektüel açıdan hiyerarşik (sıradan insan, uzman, alim, akademisyen, dahi şahsiyet, üstün insan, peygamber ve her şeye kadir olan Allah) sıraya dizmek için de fırsat tanır.

Bu ölçeği sosyal ekonomik süreçlere uygulayarak daha net ve daha önemli sonuçlar elde edilebilir.

Kesin değerlendirme ölçeği, kamil düşünceye, yüksek kişisel ve profesyonel niteliklere sahip olmayanların yönetim sisteminde yükselmesini önleyebilir.

Resim 3'ten de görüldüğü üzere $K \rightarrow \infty$ yaklaşıncaya 1 yaklaşır. Bu da K arttıkça mutlak bilgi seviyesine yaklaşmanın mümkün olduğu, ama ona varmanın imkansız olduğu anlamına gelir. Doğal olarak buradan da farklı bir soru doğar. Hangi bilinçli mahluk için K 'ın değeri sonsuzdur? Kim mutlak bilgiye sahiptir?

Semavi kitapların verdiği bilgiye göre sadece kadir olan Alah her şeyi bilir ve her şeyi görür. Sadece O'nun bilgisinde eksik bir şey yoktur. Bu yaklaşım Allah'ın varlığının matematiksel ispatı için temel olabilir.

2.2 Dünya ve Eğitim Sistemi

“Dünyayı değiştirmek için kullanabileceğimiz en güçlü silah eğitimidir.”

Nelson Mandela

Global dünyanın ekonomisi global rekabettir. Global ekonomi ortamında bağımsız yaşamak çok zordur. Bu ortamda zayıflar, ya güçlülerin oyun kurallarını kabul etme, ya da rekabetin devamlılığını temin etmek durumundadırlar. Rekabete dayanıklı devlet kurmak mükemmel eğitimle ilgilidir. Geçen yüzyılın 70’li yıllarında ABD sualtı atom kayığının babası Rikover, SSCB- ABD eğitim sistemlerinin rekabetiyle ilgili ilginç bir fikir söylemiştir: *“Eğitim- bizim Sovyetler Birliği ile yarıştığımız alandır. Bu yarışmayı kazanan potansiyel açıdan da kazanmış olacak.”*

Eğitimin toplumun hayatındaki rolü vazgeçilmezdir. Bu sebepten her ülkenin dünya eğitim sisteminde yerini belirlemesi çok önemlidir.

Her ülkenin eğitiminde sorunlar mevcuttur. Bu sorunlardan en önemlisi eğitim makinesinin parayı bilgiye dönüştürememesidir. Bu sorunlar yüzünden ahalinin okullara bakışı pozitif değil. İnsanların birçoğu eğitim veren kurumlara (okullara, üniversitelere) zeka ışığı az olan mekan olarak bakıyorlar. Profesör ve öğretmenlerimiz ise hak savunucularına az benziyorlar. Sonuçta her zaman sosyal yararlı alan olarak bilinen eğitim, sosyal manevi alandan daha çok hizmet alanına dönüşmektedir.

Eğitimin, uluslararası eğitim ağında yerini belirlemek, rekabete dayalı eğitim kurumları oluşturmak için çok önemlidir. Büyük Britanya’nın *Legatum Enstitüsü*’nün analiz merkezi dünyadaki devletlerin *“Global Mutluluk Endeksi”* ⁷ adını alan karmaşık göstergiyi ölçmeyi her sene başarıyor. Mutluluk açısından devletlerin başarısı sekiz farklı yönde (ekonomi, girişimcilik, yönetim, eğitim, sağlık, güvenlik, bağımsızlık, sosyal sermaye) belirlenir. Her yönle ilgili sonuçlar ilginç ve dikkat çekicidir.

Eğitimle ilgili sonuçlar daha büyük ilgiye neden olmaktadır. Çünkü Doğu’nun Nizamı’sine, Batı’nın Bekon’una göre gücün, kuvvetin kaynağı bilgidir. Eğer dostun

Eğitim jeopolitiktir. Rakip devletin eğitim sistemini bozarak onu zayıflatmak mümkündür.

olmayan komşun senden daha bilgiliyse, sana her daim problem çıkarabilir.

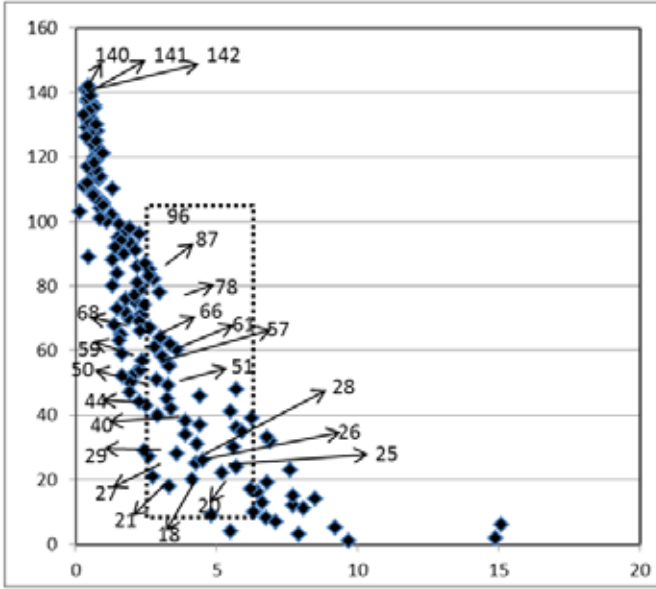
Legatum Enstitüsü, 2012 yılına ait 142 devletin eğitim endeksini belirlemiş ve tablo şeklinde yayınlamıştır. Genellikle, tablolar ruhsuz olduğundan ondan yararlı bir sonuç almak zordur. Ancak bu endekslerin K faktörüne oranıyla çok değerli sonuçlara ulaşmak olağandır. Bu oran resim 4’te gösterilmiştir. Grafiğin absis ekseninde kalite faktöre K, ordinat ekseninde eğitim endeksi gösterilmiştir. Grafikteki rakamlar bazı devletlerin eğitim endeksini gösterir. Azerbaycan’ın eğitim endeksini 87.inci göstermektedir. Resimden de görüldüğü üzere eğitim endeksine göre dünya devletleri çok farklıdırlar. Her halk kendi kültürüne, tarihine dayanarak yeni teknolojiler, fikirler, sosyal ve politik enstitüler oluşturarak devleti yönetmektedirler. Yönetim makinesinin dahili parçaları farklı olduğundan onun verdiği sonuçlar da farklıdır. Bu yüzden de eğitim endeksleri de çok farklıdır.

Bu ülkelerden hangisinin eğitim sisteminin örnek teşkil ettiği sorulabilir. Bu

soruyu doğru yanıtlayarak eğitimin bazı problemleri çözülebilir. Bunun için “Kamilleşen Düşünce”de gösterilen metodoloji burada da kullanılabilir. Ülkeler K faktörüne göre 3 gruba ayrılır:

1. $K \geq 5$ olan ülkeler. Bu ülkeler gelişim seviyesi yüksek olan ülkelerdir.
2. $2 \leq K \leq 5$ olan ülkeler. Bu ülkeler gelişmekte olan ülkelerdir.
3. $0 \geq K \geq 2$ olan ülkeler. Bu ülkeler gelişim seviyesi düşük olan ülkelerdir.

Bu gruplar sosyal, ekonomik özelliklerine göre birbirinden çok farklıdır. Grup içerisindeki ülkelerin özellikleri ise birbirine yakındır. Bu sebepten herhangi bir devletin herhangi bir maddi ve manevi özelliğini ait olduğu grup ülkeleriyle kıyaslamak daha



mantıklıdır.

Resim 4. Dünyanın 142 Devletinde Eğitim Reytinginin K faktörüne Oranı.

Resimde rakamlarla devletlerin eğitim reytingi gösterilmiştir. 18- Letonya, 20- Macaristan, 21- Beyaz Rusya, 25- Kıbrıs, 26- Slovakya, 27- Rusya, 28- Litvanya, 29- Ukrayna, 40- Malezya, 44- Ermenistan, 50- Çin, 51- Bulgaristan, 57- İran, 59- Moldova, 61- Sırbistan, 66- Gürcistan, 68- Tacikistan, 78- Meksika, 87- Azerbaycan, 96- Belize.

İkinci grup ülkelerin, birinci grup devletlerin tecrübesinden yararlanması mümkün değildir. Çünkü onlarda kişi başına düşen GSYİH, hem de K faktörünün değeri çok yüksektir. Bu sebepten de eğitim standartları çok yüksektir. Bu ülkelere insanın eğitimi doğduğu andan ömrünün sonuna kadar devletin kontrolündedir. Bu ülkelere örnek olarak Yeni Zelanda (1), Avustralya (2), Kanada (3), Norveç(6) ve diğerleri gösterilebilir.

İkinci grup ülkelerde model olarak üçüncü devletlerin tecrübesi alınamaz. Çünkü bu ülkelerin eğitim standartları çok düşüktür, onlar çok geridedir.

Herhangi bir devletin herhangi bir makroekonomik özelliğini ait olduğu grup ülkeleriyle kıyaslamak daha mantıklıdır.

	Ülkeler	Eğitim endeksi	K faktörü	GSYİH, USD
1	Letonya	18	3,33	14500
2	Beyaz Rusya	21	2,73	13400
3	Kıbrıs	25	4,26	21000
4	Slovakya	26	4,5	22200
5	Rusya	27	2,6	15900
6	Litvanya	28	3,61	15900
7	Ukrayna	29	2,45	6700
8	Estonya	31	4,32	19000
9	Kazakistan	43	2,5	12500
10	Ermenistan	44	2,28	5800
11	Moldova	59	1,65	2500
12	Özbekistan	65	1,61	3100
13	Gürcistan	66	2,3	4800
14	Tacikistan	68	1,38	2000
15	Kırgızistan	73	1,49	2200
16	Letonya	87	2,48	11000

Bu ülkelere örnek olarak Afganistan (139), Çad (140), Nijer (141) ve Merkezi Afrika Cumhuriyeti gösterilebilir. Bu ülkelerde eğitimin durumu çok berbatır.

İkinci gruba dahil olan devletlerin yüksek tecrübesinden, örnek olarak bu grup dahilinde geri kalan ülkeler yararlanabilir. Çünkü bu ülkelerin özellikleri birbirine çok yakındır. Bu gruba dahil olan 50'den fazla devletin eğitim endeksi kötü ile iyi arasında değişmektedir. İyi eğitim endeksine sahip devletlerin başarılarından, kötü endekse sahip ülkeler yararlanabilirler. Bu gruba dahil olan devletlerin bir kısmının eğitim endeksleri resimde bazılarının sosyal ve ekonomik özellikleriyse tabloda gösterilmiştir. Letonya, Macaristan, Beyaz Rusya gibi ülkelerin yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu resimden de anlaşılmaktadır. Eğitim endeksine göre Rusya 27, Litvanya, Ukrayna ise 28 ve 29.uncu sırada bulunmaktadırlar. Hem grafikten, hem de tablodan anlaşıldığı üzere ikinci gruba ait olan devletler arasında en iyi eğitim sistemine SSCB'den kopmuş ülkeler (Letonya, Beyaz Rusya, Rusya, Litvanya, Ukrayna, Estonya) sahiptirler. Bu ülkelerin eğitim endeksleri 142 ülke içerisinde 18 ile 44. sıra arasındadır. Grafikten de belli olduğu gibi Beyaz Rusya'nın eğitim endeksi Fransa, Danimarka, Japonya seviyesindedir ve Singapur'dan yüksektir. Beyaz Rusya sırası geldiğinde Li Quan Yun'un 7 adım tecrübesini kullanırsa Doğu Avrupa'nın Singapur'una dönüşebilir.

Grafikten ve tablodan ikinci dünya ve Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT) ülkeleri arasında Azerbaycan eğitiminin durumunun çok düşük olduğu anlaşılmaktadır. Diğer cumhuriyetler eğitim sistemlerini kısmen korumayı başarmışlardır. Ülkemizin eğitim endeksi bu grup ülkeleri arasında en aşağıda yer alır, 87.inci sırada, Tacikistan ve Kırgızistan'dan sonra yer alır. Eğitimde yapılan "inkılaplar" onu berbat hale getirmiştir. Sovyet eğitim sistemini korumayı başaran devletlerde (Beyaz Rusya, Letonya) eğitim seviyesi çok yüksektir. Bu durumdan çıkmak için biz Letonya veya Beyaz Rusya'nın tecrübelerini örnek alabiliriz.

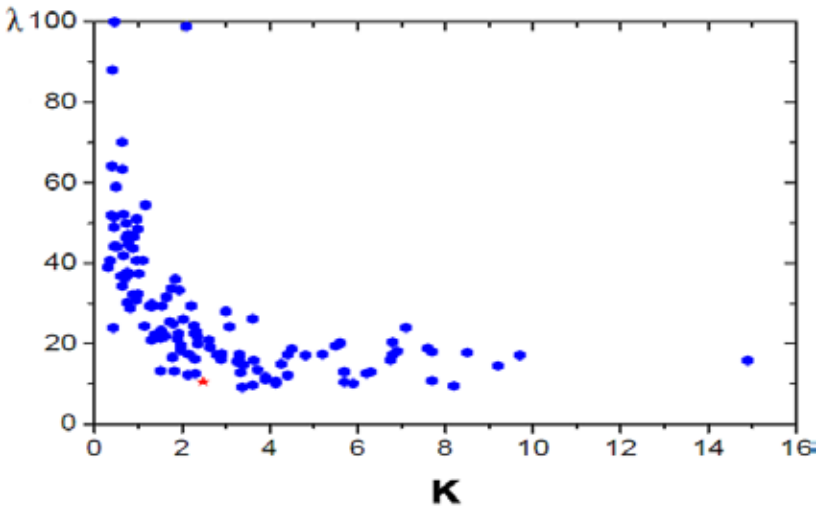
2.3 Öğrenci- Öğretmen Oranı

“Sivil toplumda eğitim konusu ölüm kalım meselesidir. Toplumun geleceğinin bağlı olduğu konudur”.

E. Renan

Eğitimin toplumun gelişiminde üstlendiği role dikkat çekmek için 15 asır önce Muhammet peygamber hadislerinden birinde şöyle demiştir: «Allah, bir şeyi öğrenip, öğrendiklerini bilmeyenlere öğreten insanların yüzünü ak etsin».

Eğitimin önemli meselelerinden biri de eğitim sisteminde «öğretmen- öğrenci» oranının doğru belirlenmesidir. Bu oran eğitimin kalitesini, öğretmenin maaşını etkileyen faktördür. Bu yüzden her ülke gelişim seviyesine uygun bu oranın değerini doğru



şekilde belirlemelidir.

Resim 5. “Öğrenci- öğretmen” Oranının K faktörüne Oranı.

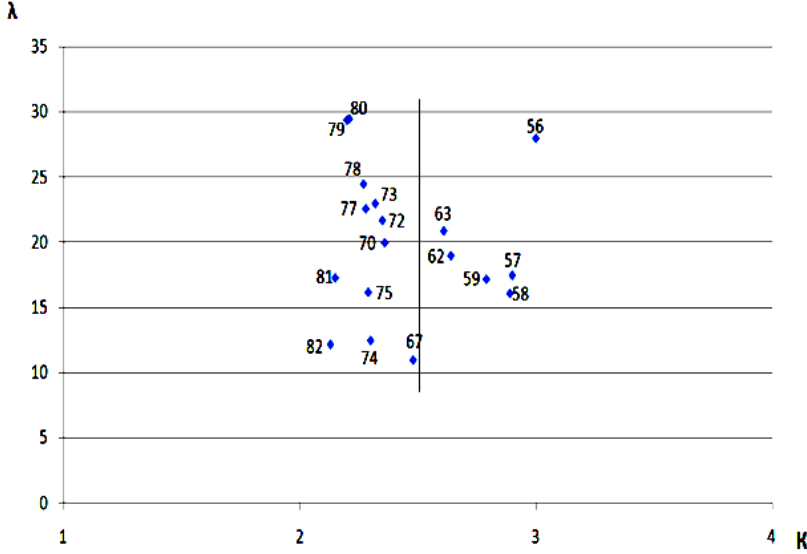
Analitik metotla bu sorunun cevabını bulmak zordur. Empirik usulle ise mümkündür. Kamillik faktörü kullanılarak eğitimin bu sorunu çözülebilir. Her sene Birleşmiş Milletler’in (BM) kalkınma programında çeşitli devletler için bu oranın değerini yayınlar. Bu bilgi Ek 1’in 7. sütununda da yer almıştır. Bu rakamları kullanarak yararlı sonuç elde etmek zordur, fakat K faktörü kullanılarak bu rakamlar değerli hale getirilebilir.

Farklı devletler için “öğretmen-öğrenci” oranının K’ya oranı resim 5’te gösterilmiştir. Ordinat ekseninde bir öğretmene düşen öğrenci sayısı (bu oran λ ile gösterilmiştir) absis eksenindeyse K faktörü gösterilmiştir. Her nokta bir devlete aittir. Ülkeler üçe bölünebilir:

1. $K \geq 5$ olan ülkeler. Bu ülkeler gelişim seviyesi yüksek olan ülkelerdir.
2. $2 \leq K \leq 5$ olan ülkeler. Bu ülkeler gelişmekte olan ülkelerdir.
3. $K \leq 2$ olan ülkeler. Bu ülkeler gelişim seviyesi düşük olan ülkelerdir.

Birinci grup ülkeler için $\lambda 10$ ile 25 arasında, gelişen ülkeler için $\lambda 25$ ile 40 arasında, üçüncü grup ülkeler için 40 ile 100 arasında değişir. Resim 6’da Azerbaycan

ikinci gruba dahildir ve yıldızla işaret edilmiştir. Bu yıldızın koordinatları $K = 2.48$ ve $\lambda = 10$ 'dur. Grafiğin analizi Azerbaycan'ı çok gelişmiş ülkelerle olduğu kadar, çok geride kalmış ülkelerle de kıyaslamının doğru olmadığını göstermektedir.



Resim 6. Bir Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı (λ) ın K'ye Oranı.

Grafikte rakamlarla devletlerin reytingi gösterilmiştir: 56- Meksika, 57- Malezya, 58- Bulgaristan, 59- Trenidad ve Tobago, 62- Kostarika, 63- Peru, 67- Azerbaycan, 70- İran, 72- Mauritiu, 73- Brezilya, 74- Gürcistan, 75- Venezuela, 77- Ekvador, 78- Belize, 79- Kolombiya, 80- Jamaika, 81- Tunus, 82- Ürdün.

Onu, ABD veya Japonya'yla değil, ekonomik açıdan kendisine uygun olan devletlerle kıyaslayarak onların eriştikleri olumlu tecrübeyi kullanmak gerekir. Bu amaçla resim 6'nın bir parçası, K'sı 2 ile 3 arasında değişen devletler için λ (K) oranı resim 6'da gösterilmiştir. Resimdeki rakamlar devletlerin BM'nin 2010 yılındaki reytinglerini göstermektedir. Bu reytinge göre Azerbaycan 67. inci sıradadır. Resimdeki rakamlara ait ülkelerin sosyal ve ekonomik özellikleri tablo 5'te gösterilmiştir. Tablonun 1. sütununda devletlerin reytingi, 2. sütununda ülkeler, 3. sütununda İGE, 4. sütununda da kamillik faktörü K, 5. sütununda bir öğretmene düşen öğrenci sayısı λ , 6. sütununda ise GSYİH (USD) gösterilmiştir. Bu ülkeler dünyanın farklı kıtalarında bulunmalarına rağmen ekonomik açıdan birbirlerine benzer ülkelerdir. Çünkü onların hem İGE'i, hem K'sı, hem GSYİH'ı birbirine yakındır.

Hem grafikten, hem de tablodan anlaşıldığı gibi bu grup ülkelerde bir öğretmene düşen öğrenci sayısı λ 10 ile 30 arasında değişir. Maalesef, 10 öğrenciye 1 öğretmen bulundurarak eğitim sistemimiz kendisini gelişmiş ülkelerden olan Lihtenştayn ve İsveç'e (bu ülkeler için de λ tahminen 10'a eşittir) benzetmektedir. Fakat kişi başına düşen GSYİH'nin Lihtenştayn'da 120000, İsveç'te ise 39000 USD olduğu unutulmaktadır. Biz ne eşimizi, ne de yerimizi doğru belirleyemediğimizden eğitim sistemimizin durumu istediğimiz seviyede değildir.

Resim 6'da Azerbaycan'a ait nokta (67) etrafından absis eksenine dikey bir çizgi çekilmiştir. Bu çizginin sağ tarafındaki ülkeler (56:57:58:59:62:63:67) ekonomik

açıdan ülkemizden daha güçlü, sol tarafındaki ülkeler ise (70:72-75:77-82) ekonomik açıdan bizden daha zayıftır. Bu ülkelerin hepsinde λ 'nın değeri 10'dan fazladır. Grafikten ve tablodan da kullandığımız $\lambda=10$ rakamının bizim gelişim seviyemize uygun olmadığı anlaşılmaktadır. Fakat, Resim 6 yardımıyla λ 'nın Azerbaycan'ın bugünkü durumuna uygun değerini bulmak mümkündür.

Reyting	Ülkeler	İGE	K	λ	GSYİH
1	2	3	4	5	6
56	Meksika	0,750	3	28	13971
57	Malezya	0,744	2,9	17,5	13927
58	Bulgaristan	0,743	2,89	16,1	11139
59	Trinidad ve Tobako	0,736	2,79	17,2	24233
62	Kosta Rika	0.725	2.64	19	11400
63	Peru	0.723	2.61	20.9	9200
67	Azerbaycan	0.713	2.48	10	11000
70	İran	0.702	2.36	20	11200
72	Mauritiu	0,701	2,35	21,7	13344
73	Brezilya	0.669	2.32	23	10900
74	Gürcistan	0.698	2.30	12.5	4800
75	Venezuela	0,696	2,29	16,2	11846
77	Ekvador	0,695	2. 18	21.7	13500
78	Belize	0,694	2,27	24,5	5693
79	Kolombiya	0,689	2,2	29,4	8589
80	Jamayka	0,688	2,21	29,1	7207
81	Tunus	0,683	2,15	17,3	7979
82	Ürdün	0,681	2,13,	12,2	5956

Tablo 5

Burada birkaç şekilde yaklaşım olağandır. İlk yaklaşım Tablo 5'te 5.inci sütundaki rakamların ortalamasını bulmaktır. Bu durumda sonuç $\lambda=19.8$ olur. İkinci yöntem bu ülkeler içerisinde GSYİH'i bizimkine eşit olan ülkeleri seçerek (Bulgaristan, Kosta Rika, İran ve Brezilya) onların λ ortalamasını hesaplamaktır. Bu durumda $\lambda=19.5$ olur. Ülkemizin ekonomisinin geçit döneminde olduğunu göz önünde bulundurarak üçüncü yöntem λ 'sı yüksek olan Brezilya ($\lambda=23$) tercih edilebilir. Yani $\lambda=23$ 'ü ülkemizin bugünkü durumu için makul rakam saymak mümkündür.

Ülkemizde bir öğretmene düşen öğrenci sayısı tahminen 23'ten başlar, GSYİH arttıkça azaltmak daha doğru olacaktır. Bu durumda öğretmenlerin maaşı ortalama 2,3 kat artırılabilir. Eğer öğretmenlerin maaşı 3 kat artırılsaydı o zaman λ 'nın değeri 30'a yükseltilebilir.

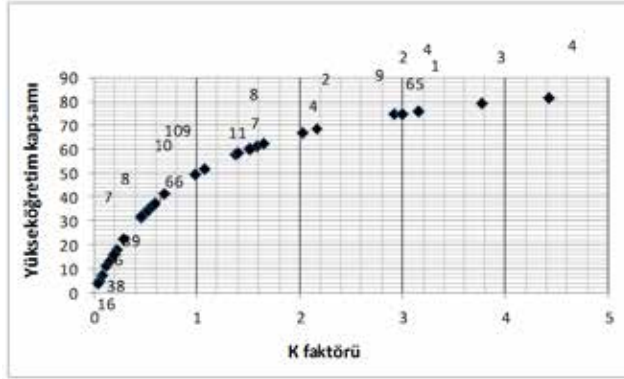
“Öğretmen- öğrenci” oranı sorununun çözümü Azerbaycan örneğiyle sunuldu. Bu örneğin herhangi BDT ülkesi için geçerli olacağı varsayılabilir.

2.4 Yükseköğretimin Kapsam Emsali

“Üniversitelerin toplu meydana çıkışı, bilimin bilim olarak mahvolma eğilimini başlatıyor”

Karl Jaspers

Bu konuyla ilgili bazı sorular kısmen yanıtlanmıştır ve eğitim sisteminde üniversitelerin sayısının önemli olmadığı vurgulanmıştır. SSCB döneminde yükseköğretimle ilgili devletin eğitim politikasının temel göstergesi nüfusta 10000 kişiye düşen öğrenci sayısıydı. Azerbaycan için bu sayı 1980-81 yıllarında 172 kişi olmuştur. Bağımsızlık döneminde 25 devlet, 115 özel yükseköğretim kurumunda toplam 150 bin kişi (2000-2001) eğitim almış ve nüfusta 10000 kişiye düşen öğrenci sayısı 149'a düşmüştür. Yükseköğretim kurumlarının sayısının eğitim politikası için temel gösterge olmadığı buradan da anlaşılmaktadır. Çünkü, bazı yükseköğretim kurumlarında öğrenci sayısı 10 bini aşmışken, bazı kurumlarda 1000 kişi eğitim almaktadır.



Resim 7. Yükseköğretim Kapsamı Emsalinin K faktörüne Oranı.

Resimdeki rakamlar ülkelerin BM'nin (2010) reytinglerinden alınmıştır: 2- Avustralya, 3- Yeni Zelanda, 4- ABD, 5- İrlanda, 6- Lihtenştayn, 7- Niderland, 8- Kanada, 9- İsveç, 11- Japonya, 15- İsrail, 20- İspanya, 38- Katar, 41- Polonya, 44- Letonya, 50- Romanya, 66- Kazakistan, 67- Azerbaycan, 74- Gürcistan, 81- Tunus, 89- Çin, 100- Moğolistan, 108- Endonezya, 119- Hindistan, 129- Bangladeş, 168- Kongo, 169- Zimbabve.

Günümüzde tüm dünyada daha mükemmel ölçek- gençlerin yükseköğretim emsali kullanılmaktadır. Bu emsal her 100 gençten kaçının yüksek eğitim aldığını göstermektedir.

Azerbaycan'da yükseköğretimle ilgili çelişkili düşünceler mevcuttur. Birtaraftan üniversitelerin sayısının fazla oluşundan yakınırken (her bakanlık kendi üniversitesini kurmuş), diğer taraftan gençlerin yükseköğretim emsalinin düşük olmasından şikayet ediyorlar. Yükseköğretim sistemindeki problemi aydınlatmak için burada da kamillik faktörü K kullanılabilir.

Bu durumda K faktörü ülkedeki yükseköğretim emsaliyle onun kesir kısmına oranını gösterir. Resim 7'de bazı dünya ülkelerinde gençlerin yükseköğretim kapsamı emsalinin K faktörüne oranı verilmiştir. Grafikten Azerbaycan için K faktörünün

değerinin 0.2'ye eşit olduğu anlaşılır ve bu rakam 17'nin (yükseköğretim kapsamı emsali) 83'e (kesir kısım) oranına eşittir.

Grafikten Azerbaycan'da gençlerin yükseköğretim kapsamı emsalinin çok düşük olduğu anlaşılmaktadır- %17. Güney Kore için bu rakam- 96, ABD için- 85, Rusya için-73, Moğolistan için- 50'dir. Grafikteki komşularımız için: Lihtenştayn için- 24, Katar için-12, Bangladeş için- 6, Kamboçya için- 5, Kongo için-4 ve Zimbabve için-2'dir. Lihtenştayn için bu rakam- %24 çok düşüktür. Bu ülkede kişi başına üretilen GSYİH 120 000 USD'dir. Bu durumun açıklaması ise çok basittir. Bu ülke kaliteli eğitim verebileceği kadar yükseköğretim kurumu barındırmaktadır ve 24 rakamı yükseköğretimle kapsam emsalinin bu değerini aksettirir. Görünmeyen kısım ise diğer gençlerin yurtdışında eğitim almasıdır.

Günümüzde Eğitim Bakanlığı'na bağlı üniversite sayısının fazla olması olumlu olarak nitelendirilir, fakat bu durumda da profesörlerin uluslararası niteliklere uygun olması istenir. Sık sık tekrar ettiğim bir fikri bir daha yinelemek istiyorum: "Yükseköğretim kurumları giriş kapılarını geniş açmalı, çıkış kapılarını daraltmalıdırlar". Eğer gençlerin eğitim kapsamı %50 olursa (Moğolistan seviyesi), o zaman bizim öğrencilerin sayısının 350 binden fazla olması gerekir.

Yükseköğretim kurumları giriş kapılarını geniş açmalı, çıkış kapılarını daraltmalıdırlar.

Batı ülkeleri gençleri %100 yükseköğretimle temin etmek isterken bizim hedefimiz %50'ye ulaşmak, yani biz iki gençten birinin eğitim alması arzusundayız. Her sene ülkemizde 130 bin kişi liseden mezun olmaktadır. Eğer bu gençlerin %50'si yükseköğretim kurumlarında eğitim almaya hak kazanırsa o zaman öğrencilerimizin sayısı 65 bin kişi olacaktır. Her sene bu kadar gence eğitim veren eğitim sistemi kurulmalıdır. Bu işin başarısı isteğe, paraya değil, profesör sayısına bağlıdır. Çünkü, yükseköğretim kurumlarında dersler profesörler, uygulama ve seminerler ise doktorlar tarafından gerçekleştirilmelidir. Bu şartlar sağlanmadıkça üniversite meslek okulu seviyesine iner.

2.5 Yükseköğretim Kurumlarında Profesör Görevi

"Eğitim çeşitli olaylar arasındaki gizli ilişkiyi tespit etmek için bir araçtır."

Vaslav Havel

Çağdaş dönemin büyük düşünürlerinden olan V. Havel'in eğitimin önemiyle ilgili dediği bu fikir çok değerlidir. Eğitimin bu başarısının sağlanması için üniversitelerin tüm alanlarının doğru çözüme kavuşturulması gerekir.

Yükseköğretim sürecinde subje de (öğretmen), obje de (öğrenci) insandır. Bu süreçte obje ve subje arasındaki entellektüel seviye farkı veya oranı ne kadar fazla olursa, kurum ideale o kadar yaklaşmış olur. Bu şartın sağlanması için Batı'da profesör görevi fazlasıyla önemsenmektedir ve ders vermek sadece ve sadece onlara emanet edilmektedir. Üstelik profesörler araştırmacılar veya bilim adamları arasından seçilirler, bunun amacı ise derslerin kalitesinin yüksek olmasıyla birlikte son sınıf

öğrencilerini bilime yönlendirmesiyle ilgilidir. Bu durumda yetenekli öğrenciler hayatta “kaybolmazlar”, tam tersine bilim adamının arkasından bilime doğru giderler.

Yükseköğretim kurumlarında obje ve subje arasındaki entelektüel seviye farkı veya oranı ne kadar fazla olursa, kurum ideale o kadar yaklaşmış olur.

Profesörlerin potansiyelinden daha fazla verim alabilmek amacıyla derslerin 100-200 öğrenciyle yapılması gerekir. Bizim okullarda profesörlerin 15-20 öğrenciyle ders yapması büyük bir kusurdur. Profesörlerin derslerinin 15- 20 öğrenciyle değil, 100- 200 öğrenciyle yapılması daha mantıklıdır. Bu aynı zamanda ekonomik açıdan da önemlidir. Üniversitelerin reytingini belirleyen merkezler bu veriye de dikkat ederler. Yani, yükseköğretim kurumlarının sayısı veya yükseköğretim kapsamı emsali ülkedeki profesörlerin sayısına bağlı olmalıdır.

Bu arada genel anlamda ülkemizde bilimsel ünvan ve görevlerin verilmesinde anlaşmazlık olduğunu belirtmek gerekir. Bunun sebebiyse Sovyetlerle ilgilidir. Sovyet döneminde iki bilimsel ünvan kullanılmaktaydı: ilimler adayı ve bilimler doktoru. Karışıklığın buraya dayandığı kanaatindeyim. Çünkü ikinci ünvana gerek yok. Alim alimdir. Alimin büyüğü küçüğü olmaz. İki aşamalı alimlik, alimliğe olan saygıyı ve ona karşı sosyal, politik dikkati azaltır. Alimlerin bazıları zekasına, işlerine olan sevgisine göre diğerlerinden farklıdırlar. Genellikle Batı’da üniversite yönetimi bu alimleri profesör görevi almaya davet eder ve dersler sadece onlara havale edilir.

Milletin profesörleri onların düşünen beyni ve gören gözüdür. Her profesörün benzersiz zekası vardır. Profesörün bilgisi, dünya görüşü ona kaliteli ders verme ve milli menfaatleri göz önünde bulundurarak doğru kararlar verme yeteneği sunar.

Bazen Batı geleneklerinin anlamını yanlış bildiğimizden onları yanlış uyguluyoruz. Çünkü biçimi alıyoruz, muhtevaya dikkat etmiyoruz. Bu kusur birçok yerde, üniversite profesörlüğü görevinde de karşımıza çıkıyor.

Yükseköğretim kurumu öğretmeninin bilgisi öğrencininkinden birkaç kat değil, 100 kat fazlaysa ona ders verme yetkisi verilebilir. Bu durumda bilgi öğretenden öğrenene doğru akar, gençler bilimin zorlu ve büyüğü yollarıyla tanışabilirler. Amerika’da üniversitelerin Nobel ödülü alanları kendilerine çekmesinin de hikmeti budur.

Bu oran 30- 50 arasındaysa eğitim kurumuna yüksekokul denebilir. Bu oran 10 etrafındaysa eğitim kurumu meslek okulu seviyesine iner. Bu şartlar sağlanmazsa üniversite meslek okulu seviyesine iner. Bu şartları temin edemediğimizden biz dünyanın ilk 5000 üniversitesi arasında yer alamamaktayız. Bu işlerde kusurlar vardır. Üniversiteler biçim olarak mevcuttur, fakat içerik doğru belirlenmemiştir.

50 yıldan fazla yaşı olan üniversitelerde Batı üniversitelerinin yüksek lisans mezunlarının ders vermesi affedilemez. K. Yaspers yukarıdaki fikri bunu kastederek söylemiştir. Çünkü ders profesörler tarafından verilmelidir. Ülkenin profesörleri sınırlı sayıda olan alimleridir.

Bir konuya daha değinmek isterim. Bilimsel ad ve ünvanların tahkikatın, araştırmanın sonucuna göre sunulması gerekir. Yani bilimsel ünvan kazanılmalıdır, verilmemelidir. Eğitimde, bilimde, profesör vazifesi uluslararası seviyedir. Profesörlüğün “A ve B şıkkı” olmaması gerekir. Onlar her yerde (Moskova’da, Ankara’da, Londra’da vs.) aynı saygıyı görmelidir. Toplumda profesör, bilim ve eğitim dışında aynı zamanda manevi alanı temsil ettiğinden gençler için örnek olması gerekir.

2.6. Üniversitelerin Reytinginin Grafiği

“Amerika Üniversiteleri güçlüdür, fakat bunun sebebi Amerika’nın zengin olması değildir. Amerika’nın zengin olmasının nedeni Üniversitelerinin gücüdür.”

Franklin Ruzvelt

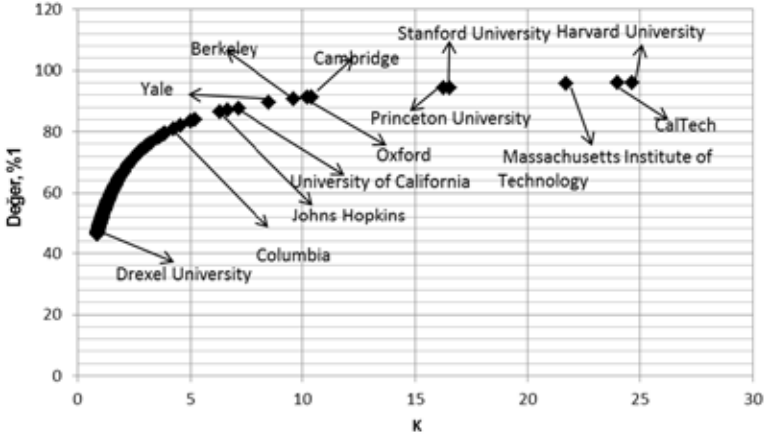
Üniversitelerin reytinglerinin belirlenmesi önemlidir. Son yıllarda BDT ülkelerindeki gençler kaliteli eğitim için Batı’daki üniversitelere gidiyorlar. Bu yüzden hangi ülkeye gitmek, hangi üniversiteyi seçmek önemlidir. Avrupa’daki onlarca küçük devlet birkaç süper gücün (Almanya, Fransa, Britanya vs.) etrafında mutlu yaşamayı başarıyor. Biz de birkaç büyük devletle çevriliyiz. Biz de gençlerimizi büyük devletlerin üniversitelerinin yerine daha çok bu devletlerin komşusu olan, rahat yaşayabilen devletlerin (Danimarka, İsviçre, Belçika vs.) üniversitelerine göndermeyi tercih etmeliyiz. İnhisarcı devletlerin üniversitelerinin bencil eğitim programlarıyla, çevrelerindeki mutlu devletlerin üniversitelerinin eğitim programlarından farkı mutluluğu temin etmesinde olsa gerek.

Üniversite reytingleri zaman zaman meşhur araştırma merkezlerince (<http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings>) değerlendirilmekte ve sonuçlar tablo şeklinde sunulmaktadır. Bu üniversitelerin arasından istediğinizi bulabilir, reytingini öğrenebilir, ondan önce ve sonrakileri görebilirsiniz. Bununla birlikte tablo malum kusuru içerdiğinden etkisi azdır. Reyting tablosunun grafikte sunumu önemlidir. Bunun için K kullanılabilir. Burada da K başarının başarı kıtlığına olan oranını ifade eder. Üniversitelerin faaliyetinin genel değeri (faizle) gösterilmiştir. Örneğin, bu gösterge Harvard Üniversitesi için %96, 1’dir. Yani bu üniversite için $K=96,1:3,9=24,4$ olur. Bu yöntemle diğer üniversiteler için de K faktörü hesaplanabilir.

Bu metodu kullanarak üniversitelerin değerlendirilmesinin faiz göstergesinin K’ya göre değerleri Resim 8a’da gösterilmiştir. Grafikten de anlaşıldığı üzere üniversitelerin sıralaması şu şekildedir: 1-Harvard Üniversitesi, 2- Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü, 3- Massachusetts Teknoloji Enstitüsü, 4- Stanford Üniversitesi, 5- Princeton Üniversitesi, 6- Oxford Üniversitesi, 7- Cambridge Üniversitesi, 8- Berkley Üniversitesi, 9- Imperial College London, 10- Yale Üniversitesi, 11- Kaliforniya Üniversitesi, 12- Chicago Üniversitesi, 13- Johns Hopkins Üniversitesi ve diğerleri.

Görüldüğü gibi tabloya kıyasla grafik sunum daha kullanışlıdır. Çünkü tabloyla grafik arasında farklar mevcuttur, öncelikle grafikte üniversiteleri sıraya dizme olanağı vardır, bunun dışında üniversitelerin birinin diğerine olan üstünlük derecesi açıkça anlaşılmaktadır. Böylece üniversiteleri kıyaslamak ve değerlendirmek kolaylaşır. Örneğin, grafikte Stanford Üniversitesi ve Princeton Üniversitesi tahminen eşit seviyededir. Fakat Princeton Üniversitesi Oxford Üniversitesi’nden bir hayli üstündür. Bu farkı tabloda fark etmek zordur.

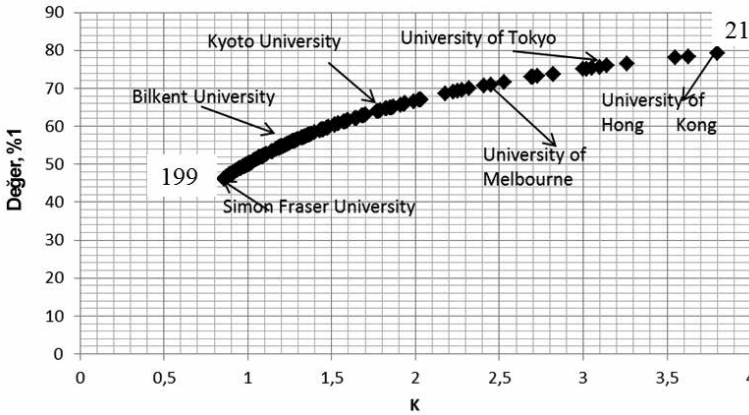
Bu grafiğin (Resim 8a) başlangıcı geniş şekilde Resim 8b’de sunulmuştur. Bu resimde K 0,8 ile 3,7 arasında, genel olarak ise genel değer ölçütü 45 ile 80 faiz arasında değişir. Dünyanın en iyi 200 üniversitesinin bir kısmının reytingleri (21’le 200 arasında değişen) Resim 8b’de gösterilmiştir. Grafikten görünen reyting tablosunda Hong Kong Üniversitesi 21, Tokyo Üniversitesi 26, Melborn Üniversitesi 36. Sırada bulunmaktadırlar. Bu listede Kyoto Üniversitesi 57, Bilkent Üniversitesi 112, Simon Frazer Üniversitesi 199.sıraya yerleşmiştir.



Resim 8a. 200 Top Üniversitenin Reytinglerinin K'ya Göre Değerleri.

Üniversitelerin reytingine etki eden birçok etken mevcuttur: bilimsel araştırmada otorite, profesör, öğretmen sayısının öğrenci sayısına oranı, işverenler arasında üniversitenin yeri, bilimsel çalışmalarda atıf sayısı (atıf endeksi), yabancı öğrenci ve yabancı öğretmen oranı bu etkenlerdendir.

Ünlü alimlerin üniversitelerde bulunması, derslerin bu alimlerce verilmesi, bilimsel makalelerin impact faktörü yüksek dergilerde basılması reytingi olumlu etkileyen etkenlerdendir. Önemli faktörlerden bir tanesi ise üniversitenin profesörünün dersinde bulunan öğrenci sayısıdır. Bu sayı ne kadar fazla olursa üniversitenin reytingi de o kadar yüksek olur. Diğer bir faktör ise rektörle ilgilidir.



Resim 8b. Bazı Üniversitelerin Reytinglerinin K'ya Göre Değeri.

Dünyaca ünlü alimin veya şahsiyetin rektör olması üniversitelerin reytingini yükseltir. Bu şahısların rektör olma şansını nesnel olarak belirlemek için çağdaş devletlerde seçim prosedürü uygulanmaktadır.

Üniversitelerin reytingleri sabit değildir, her sene değişmektedir. Resim 8c'de 2013 yılında dünyanın en iyi 200 üniversitesinin reytinglerinin K'ya göre değeri gösterilmiştir.

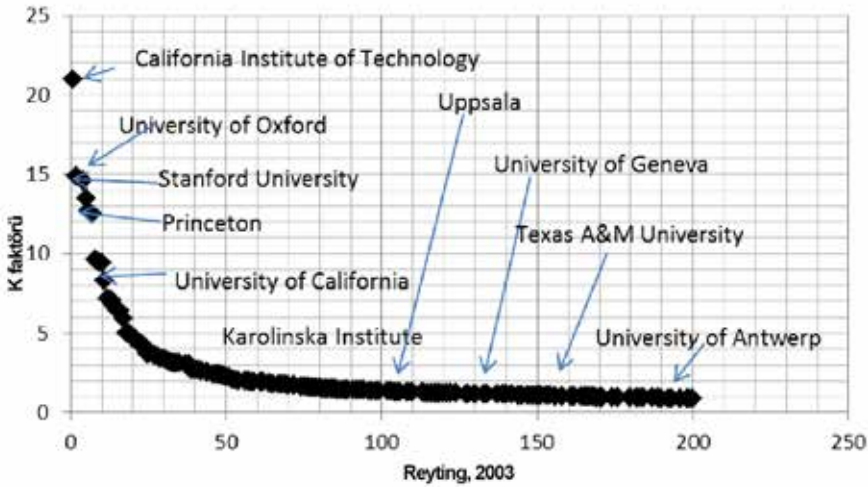
Grafikten de anlaşıldığı üzere K'si yüksek olan üniversitelerin reytingi de

yüksektir. 2013 yılında birinci sırada Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü, ikinci sırada Oxford Üniversitesi, üçüncü sırada Stanford Üniversitesi vardı. 2010 yılının reyting tablosunda ise bu sıralarda Harvard, Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü mevcuttu.

Bu arada 2010 yılının reyting tablosunda Türkiye'nin Bilkent ve Orta Doğu Teknik

Üniversitelerinin de 112 ve 183.sırada bulunduklarını belirtmek yerinde olacaktır. Ama Doğru Avrupa'nın ve BDT devletlerinin hiç birisinin üniversiteleri reyting tablosunda bulunmamaktaydı. Sanırım, burada bir düşünce sorunu vardır. Sovyet düşünce tarzıyla reyting tablosunda yükselmek zordur. Bu yüzden Moskova Devlet Üniversitesi'nin de adı dünyanın 200 en iyi üniversitesi arasında yer almamaktadır.

Üniversitelere kazanç gözüyle değil, geleceğe ışık tutan mabet olarak bakılmalıdır. Qafqaz Üniversitesi'nin (Azerbaycan) yakın zamanda reyting tablosunda yer alabileceği kanaatindeyim. Çünkü oradaki ortam ve düşünce tarzı çok farklıdır.



Resim 8c. 200 Üniversitenin Reytingleri ile K arasında Korelasyon.

2.7 Bilim ve Eğitim Ortamı

“Büyük ideallerin gerçekleşmesi için herkesin sonda direndiği sırlı 40. kapının anahtarı da bilimdir”!

Barack Obama

Üniversitelerin reytingini etkileyen temel faktörlerden biri de bilim ve eğitim ortamıdır. Eğitimin kalitesini yükseltmek için bu faktörün etkisi önemlidir. Diğer bir deyişle balığın yaşaması için su ortamı ne kadar önemliyse, kaliteli eğitim için de bilim ve eğitim ortamı da o kadar önemlidir.

Eğitim ortamının öğrencinin günlük zamanının %60'ını eğitime sarf edebileceği şekilde organize edilmesi gerekir. Bu şartı sağlamak için öncülüklerde şehir kenarında kampüs şeklinde üniversite şehircikleri mevcuttur. Bu şehirciklerin diğer avantajı öğrencilerin ulaşımaya harcadıkları zamanı da eğitim için kullanma olanağı sunmasıdır.

Peki ya, üniversite kampüsü merkezden ne kadar(20, 40 veya 60) km uzakta bulunmalıdır? Ölçüt olarak burada ne kullanılabilir? Ölçü seçerken şehirli öğrencinin geri dönmek istememesi dikkate alınmalıdır. Gelişmiş ülkelerde bu mesafe 20-25 km civarındadır. Bizim üniversitelerin durumunu göz önünde bulunduracak olursak bu mesafenin 50 km'den fazla olması gerektiği söylenebilir.

Batı'daki üniversitelerde bilimsel araştırmaların gerçekleştirilmesi amacıyla her türlü ortam ve olanak (bilimsel, ekonomik, teknik, manevi, kültürel) oluşturulmaktadır. Araştırmacının günlük çay ve kahve içmek veya öğlen yemeği yemek hakkının da dikkate alınması gerekir. Batı üniversitelerinde bu hak da tanınmaktadır. Bu ihtiyaçları onlar laboratuvarlarda, fakültede değil, bu amaçla belirlenmiş ve buzdolabı, çay ve kahve takımı, ayrıca 15-20 metre kare alanı olan odalarda gidermektedirler. Laboratuvar çalışanları günde en az iki kere (saat 12.00 ve 15.00) kişisel gereksinimlerini karşılamak amacıyla bu odada toplanıyorlar.

Düzenli *seminerler, konferanslar, yeni bilimsel sonuçların basım öncesi tartışması* da çok önemlidir ve bilim, eğitim ortamının bir parçasıdır.

Bu ortam değerli bilimsel sonuçlar almayı sağlar. Finlandiya'da 3 aylık iş gezisindeyken ben önceden belirlenen profesörlerle değil, önceden tanımadığım, bilimsel işlerinden haberim olmayan bir profesörle- Mauri Luukkala ile çalışmak durumunda kaldım. Birinci ay saygıdeğer profesörün bilimsel çalışmaları ve laboratuvarın bilimsel raporlarıyla tanışmanın ardından, ikinci ay birlikte araştırmaların planı üzerinde tartışmalar gerçekleştirdik. Üçüncü ay- sona yaklaşırken sonuçları Büyük Britanya'nın «Electron Letters»⁹ dergisine yolladık ve makale 31 gün sonra basıldı. Makaleye ilk olumlu görüş Nobel ödüllü Allen Kormah'tan geldi. Bunu anlatmadaki temel amacım bilimsel ortamın önemini vurgulamaktır.

Tarihen Doğu halkları güneşli, verimli ve yeraltı servetlerle zengin, insanı yaşatma potansiyeli fazla olan topraklarda yerleşmişler. Batılıların yerleştikleri topraklar daha az güneş alan ve daha az zengindir. Bu fiziksel fark tarihin sonraki gidişatına ve bilimin gelişimine etkisini göstermiştir. Doğu halkları arasında ticaret yaygındır. Batı halklarıysa yaşamlarını sürdürebilmek için çeşitli teknolojik araçların icadına, başka bir deyişle sanayi üretimine yönelmişlerdir. Ticaretin temel amacı para kazanmaktır. Sanayiyle uğraşmanın amacıysa piyasaya yeni ve kaliteli sanayi ürünü çıkartmaktır. Bu gidişat düşünce tarzında büyük bir fark ortaya çıkarmıştır. Tüccarın düşüncesinde bilime, alime ilgi mevcut değildir. Sanayiyle uğraşmanın ise yeni ve kaliteli ürün için bilime, alime ihtiyacı vardır. Onlar alimin, mucidin diğerlerinden farkını anlıyor ve değer veriyorlar. Batı ülkelerinde bilime devlet ve firmalar (sanayici) tarafından finansman sağlanıyor. Bu yüzden Batı'da bilim hızla gelişmektedir. Aynştayn'a göre bilim maksat oluşturmaz. Bilim belirli amaçlara ulaşmak için araçlar sunar.

Son olarak Batılı Con Keyn'in "ticaret, yahut üretim" meselesine bakışını belirtmek isterim: "Tüccar kabul edilebilir, eğer onu vasıta olarak göreceksak. Fakat amaç olarak o bizi temin edemez." Fakat ne yazık ki Doğu'da ticaret amaç olarak kabul görülmektedir.

İslam dünyasında üç alim (Abdüsselam, Ahmed Zevail ve Aziz Sancar) Nobel ödülü almıştır. Fakat bu alimlerin aldıkları ödül yerli üniversitelere ait değildir. Bazen haklı olarak bu soru sorulabilir: Müslüman toplumlar Stephen Hawking'i yaşatabilir miydi?

2.8. Gelişim, Teknoloji ve Bilim Vahdeti

“Beşeriyet dahi insanların
Sayesinde gelişmektedir”
Lamarti

Çağdaş toplumlar bilim, eğitim ve yüksek teknolojiye dayanan yenilikçi ekonomi dönemine dahil oluyorlar. Çağdaş dönemin bu çağırışına karşılık vermek için bilimin, eğitimin, ekonominin ilişkisini yeni bir felsefe aracılığıyla öğrenmek gerekir. Bu sorunlar BDT ülkelerinde gerektiği kadar öğrenilmemiştir. Geçiş döneminde genellikle gözle görülen sorunlar merkeze alınır, derin ve büyük sorunlar geri planda kalır. Bilim ve eğitim biçimce olduğu kadar içeriğine göre de ciddi değişim gerektirir, yenilenme ve yenilikçi ekonomiyi etkisi dikkate alınmalıdır.

Ekonominin zamana göre artmasının gelişimi oluşturduğu söylenebilir. Yani gelişim ekonominin zamana göre birinci dereceden türevidir.

$$dE = k dt \quad (2.3)$$

Burada k - gelişimi gösteren emsaldır. dE - ekonominin $dt=t_2 - t_1$ zamanda artımıdır.

Eğer k emsalinin değeri zamana göre sabitse o zaman her sene ekonomik yükseliş aynı olur. Bu gelişim devlet için makbul sayılamaz, çünkü zaman geçtikçe talep de, insanların sayısı da artar. Yani gelişim emsali k 'nin zamana göre artması gerekir.

Gelişim ekonominin zamana
göre birinci dereceden türevidir.

Gelişim hızı: Gelişimin zamana göre hızı doğrusal değişirse bu yeni teknoloji sayesinde gerçekleşir. Bu teknoloji aşağıda yer alan formülle açıklanabilir.

$$T = k_1 \frac{dE}{dt} = k_1 \frac{d^2E}{dt^2} \quad (2.4)$$

Burada k_1 – emsali teknolojiyi gösterir. Yani, teknoloji ekonominin zamana göre ikinci dereceden türeviyle orantılıdır veya teknoloji ekonomiyi doğrusal olmayan şekilde geliştiren etkidir. Günlük kullandığımız telefonun son yüz senede geçirdiği teknolojik tekamül yoluna bakacak olursak teknolojinin de zamana göre sabit olmadığını, değişken olduğunu göreceğiz.

Teknoloji - doğa kanunlarının yapay
objelerin yapılışına uyarlanmasıdır.

Sözlüklerde ve ansiklopedilerde “teknoloji” kavramının herkesi tatmin edecek açıklamasına rastlamak zordur, genel anlamda *teknolojinin- doğa kanunlarının yapay objelerin yapılışına uyarlanması* olduğu söylenebilir. Teknolojinin sabit olmadığı, zaman içerisinde değiştiği herkesçe bilinir. **Manuel Castells'e göre teknoloji- vasıta, yasa ve süreçlerin yardımıyla bilimsel verilerin hedefe ulaştırılmasıdır.**

Gelişim ivmesi: Teknolojinin gelişimi (veya gelişimin ivmesi) bilimin

gelişmesiyle ortaya çıkar. Başka bir deyişle bilim (B) teknolojiyi zamana göre değiştiren faktördür. Bu düşünce matematiksel olarak şu şekilde ifade edilebilir.

$$B = k_2 \frac{dT}{dt} = k_2 \frac{d^3 E}{d^3 t} \quad (2.5)$$

Buradaki k_2 bilimi simgeler ve her devlet için farklıdır. Yani, bilimin varlığı ekonominin zamana göre üçüncü dereceden türeviyle orantılıdır. Bu yüzden F. Bacon "Bilim-güçtür" demiştir. Çünkü bilim ekonomiyi hızla geliştirmektedir. Sırası gelmişken bu ifadenin : "Bilgi- güçtür" şeklinde dilimize yanlış tercüme edildiğini ifade etmek isterim. Çünkü herkesin bildiğine bilgi denir, fakat alimleri (fartlerin) bildiği ise bilimdir. Yani sonuç olarak herkesinin bildiği güç olamaz. Bilgi farkı güç olabilir, çünkü bilimsel bilgi fark yaratır.

Bilim - ekonominin zamana göre
üçüncü dereceden türeviyle orantılıdır.

Böylece hızlı ekonomik ilerlemenin sağlanması için ekonominin zamana göre doğrusal olmayan (lineer olmayan) kurallara göre değişimi sağlanmalıdır. Ekonominin zamana göre artımının kübik yasayla değişmesi daha iyi olacaktır. Bu durumda bilim yeni teknoloji, teknoloji ise ilerleme yaratır ve sonuçta ülkenin ekonomisi gelişir. Tüm bu dinamiğin merkezinde alim vardır. Bilimi geliştiren kişiler alimlerdir. Bu yüzden de tarihte dünyada alime her zaman saygı duyulmuştur. Çağdaş dönemin benzersizliği günümüzde dünyada bulunan alimlerin sayısının bugüne kadar yaşamış alimlerden fazla olmasıdır. İnsanlık tarihine dikkat edecek olursak zengin insanların padişahlar, krallar veya serkerdeler (bir topluluğun başı, reis) olduğunu görürüz. Günümüzde ise dünyanın en zengin isanları alimlerdir- Bill Gates, Gordon Moor, Steve Jobs ve diğerleri.

Alimler faaliyetlerinde beşeriyete malum olmayan yeni bilimsel bilgiler (sonuçlar) elde ediyorlar. Beşeriyet son birkaç senede tüm tarih boyunca elde ettiği bilimsel veriden daha çok bilgi elde etmiştir. Bu süre her sene kısalmaktadır. Bu sonuçlar, bir taraftan birikerek bilgi tabanını zenginleştirirken, diğer taraftan bilimsel sonuçlar uygulanarak ekonomi geliştirilir.

XVIII asır Fransız filozofu Lamarti beşeriyetin dahi insanlar sayesinde ilerlediğini söylemiştir. Bu ilerlemede alimin katkısı daha fazladır. Steve Jobs' a göre herkesin beşeriyetin ilerlemesine katkıda bulunmak için çalışması gerekir. Geleceği alimsiz düşünenler imkansızdır.

Doğu dünyasında da alimin değeri her zaman yüksek olmuştur. Dönemimizin büyük mütefekkir **İdris Şahin 'in** eserlerinde dediği gibi: *"Arifler çoğu zaman cahil olduklarından cahilleri anlayabiliyorlar. Ama cahiller ne kendilerini, ne de arifleri anlayamazlar. Çünkü hiçbir zaman arif olmamışlardır."*

Aslında bu fikir on dört asır önce Hz. Ali tarafından söylenmiştir.

"Alim, cahili hemen tanır, çünkü daha önce o da cahildi. Cahil alimi tanımaz, çünkü daha önce alim değildi."

Bilginin birimi: Alim bilgi üreten kişidir. Peki ya, bilgiyi ölçecek birim var mıdır? Bilgi biriminin net tarifine rastlamak zordur. Bilinen tariflerin biri şöyledir: *"Bilginin birimi denince patent metninde beyan edilen, bilim ve teknoloji için yeni olan gerçek kastedilir."*

K. Marks ve F. Engels *bilimin önceki nesillerin biriktirdiği bilgi kitlesi ile orantılı şekilde ileriye doğru hareket ettiğini göstermişlerdir.* Bu fikir şu şekilde ifade edilebilir.

$$\Delta B = \beta (\Sigma B) \Delta t \quad (2.65)$$

Burada ΔB - Δt süresince bilgi miktarının artımı,

Δt - bilgi artımının belirlendiği zaman intervalı,
 (ΣB) - tarih boyunca beşeriyetin biriktirdiği bilginin toplamı,
 β - döneme ve milli devlete bağlı emsaldır.
 Buradan bilginin artım hızı $\Delta B / \Delta t$ şeklinde belirlenebilir.

$$\Delta B / \Delta t = \beta \Sigma B \quad (2.7)$$

β – her devlet için farklıdır ve bu yüzden bilim seviyesi de farklıdır.

Tüm bunlara dayanarak eğitim, bilim ve teknoloji arasındaki ilişki bu şekilde açıklanabilir. Düşünce bilimi, bilim teknolojiyi, teknoloji yeni teknolojik aletleri (ilerlemeyi), ilerleme ise yenilikçi ekonomiyi geliştirmektedir. Tüm bu karşılıklı etkileşim kaliteli eğitim ortamında gerçekleşir.

Düşünce bilimi, bilim teknolojiyi, teknoloji ilerlemeyi, ilerleme ise yenilikçi ekonomiyi geliştirmektedir.

Ekonominin iki önemli toplananı olduğu herkesçe bilinmektedir. Sanayi ve ticari. Az gelişmiş ülkelerde ticari, çok gelişmiş ülkelerde sanayi toplanan temeldir. Doğu ülkeleriyle Batı ülkelerini kıyaslarsak bu söylenenlerin doğru olduğu kanaatine varacağız.

III BÖLÜM

EKONOMİ VE YÖNETİM

Kamillik faktörü kullanılarak bu bölümde birçok ekonomik soruna ışık tutulmuştur. "Kararın hatası" kavramı benimsenerek doğru karar verme metodolojisi hazırlanmıştır ve kararın hatasının bilgi kıtlığıyla doğru orantılı olduğu gösterilmiştir. Peş peşe doğru kararlar veren insan şahsiyete, devletler ise güçlü devletlere dönüşürler. Kamillik faktörü vasıtasıyla dünya devletlerinin reytingi grafik şeklinde sunulmuştur. GSYİH ile K'nin birlikte sosyal gelişimi belirlediği gösterilmiştir. Gelişim için kişi başına düşen GSYİH zaruridir, fakat kafi değildir. Kafilik kamillikle ilgilidir. Yönetim geliştikçe İGE değeri bire yaklaşır. Rüşvetin seviyesiyle K arasında korelasyon belirlenmiştir. K çoğaldıkça yönetim gelişir, rüşvet seviyesi düşer.

Toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranı arttıkça düşüncenin kamilleştiği ve beşeriyetin kendi kalkınma seviyesinin en yüksek aşamasına ulaşabileceği gösterilmiştir. K faktörünün yardımıyla tarih iki döneme ayrılır. K'nın küçük değerlerinde cahillik, büyük değerlerinde ise kamillik.

3.1. Doğru Kararların Hikmeti

"Bana yanlışlarımı gösterenden Allah razı olsun"

Halife Ömer

XX yüzyılda beşeriyet büyük ölçüde ilerleme kat etse de olumsuz tezahürler de fazladır. II Cihan Harbi'nde vefat eden milyonlarca kişiyi hatırlamak yeterli olacaktır. Günümüzde de ekonomi ve kültür arasındaki uyum birçok ülkede bozulmuş, insan ve silah ticareti, uyuşturucu ve diğer kötü hareketler çoğalmıştır. Hayatımızın birçok alanında insanlığa karşı olan güçler amansız faaliyet göstermektedirler. Birçok ülkede zengin insanlar koruma görevlisinden güçlü ordu meydana getirilebilir.

BM'nin genel sekreterinin yardımcısı ve bu kurumun Uyuşturucu ve Suçlarla Mücadele Başkanı Yuri Fedotov'a göre, suça ait (criminal business) ticaretin yıllık geliri onu dünyanın 20 en güçlü ekonomisinden biri haline getirmektedir. Tüm bu kusurların ve sarsıntıların kökünde çeşitli seviyelerde kabul görmüş yanlış kararlar vardır. Her yanlış karar olumsuz olaylara neden olur. Yüksek seviyede verilen yanlış kararlar gezegendeki nizamı bozar, mutluluğu engeller. Doğru kararlar vermek için yeni metotlara gerek vardır.

K faktörü doğru kararlar vermenin bilimsel metodolojisini hazırlama olanağı sunar.

Başarı göstericisi a ve başarı kıtlığı göstericisi h arasındaki ilişki (1.6) formülünde gösterilmiştir.

$$K = a / h$$

Bu formül aşağıdaki şekilde de yazılabilir:

$$h = 1 / (K+1) \quad (3.1)$$

Bu formülden de anlaşıldığı üzere K arttıkça kıtlık h azalır. $K=0$ olursa o zaman $h=1$ olur. Eğer $K=\infty$ olursa, $h=0$ olur. Birinci durum tamamen bilgisizlik, ikinci durum ise bilinçli olma durumuna tekabül eder. Beşeriyet kusursuz kararlar vermek için birinci

durumdan ikinciye doğru ilerlemektedir. Başarı (bilgi) kıtlığının kalite faktörü K'ya göre durumu Resim 9'da gösterilmiştir. Absis ekseninde kamillik faktörü K, ordinat ekseninde ise bilgi (başarı) kıtlığı h gösterilmiştir. Grafikten de anlaşıldığı üzere $K > 30$ olduğunda h'nin değeri asimptotik olarak sıfıra yaklaşır.

Bilgi kıtlığı ortamında verilen kararların daha çok hatalı olduğu ve tersine, bilge kişilerin verdiği kararın daha az hatalı olduğu bilinmektedir.

Kararın hatası (ΔQ): Yukarıda ifade edilenleri matematiksel şekilde anlatabilmek için kararın hatası denen (ΔQ) yeni kavram kabul etmek gerekir. Bu durumda kararın hatasıyla bilgi kıtlığı arasında ilişki kurulabilir.

$$\Delta Q = c h \quad (3.2)$$

Burada ΔQ verilen kararın hatasıdır, mutlak doğru kararla mevcut kararın farkına eşittir, c- sabittir, Mutlak doğru karar- Allah'a hoş olan karardır.

Bilgi kıtlığı L_b/L_0 oranı ile belirlendiğinden yukarıdaki formül aşağıdaki şekilde yazılabilir:

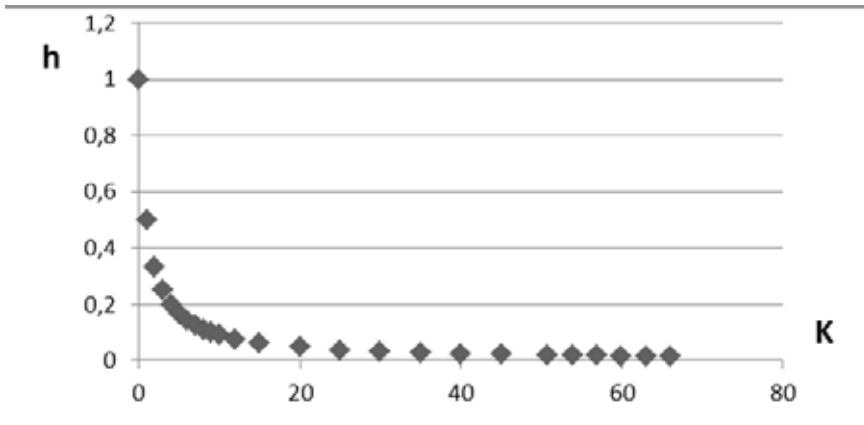
$$\Delta Q = c L_b/L_0 = c_1 L_b \quad (3.3)$$

Burada yine c_1 sabittir ve c/L_0 -a eşittir.

$\Delta Q = 0$ olunca verilen karar mutlak doğru karara eşit olur. Yani, mutlak doğru karar verebilmek için bilgi kıtlığının sıfıra eşit olması gerekir. Böyle bir kararı sadece Cenabı Hak verebilir. Bazı devlet kurumlarının yanında araştırma merkezlerinin kurulmasının felsefesi de kurumun daha az hatalı kararlar kabul etmesinden oluşmaktadır. Fen bilimlerine kıyasla sosyal bilimlerde doğru kararlar vermenin zor olduğunu not etmek gerekir.

Bilgi kıtlığı h sıfır ile bir arasında kesintisiz değiştiğinden karar verenlerin bilgi seviyesine bağlı olarak herhangi bir meselenin sonsuz sayıda çözümü mevcuttur. Bu çözümler arasında sadece bir tanesi doğru, bazıları yarı doğru, diğerleriye yanlış kararlardır. Bu sonuç J. J. Russo'nun "*Doğruya giden yol bir, yanlışla giden yol bindir*" fikrinin matematiksel ifadesidir. Bu arada Edward Dalberg'in "sizin her kararınız yanlıştır" fikrine dikkat edecek olursak sıradan insanların verdiği tüm kararların yanlış olduğu kanaatine varabiliriz. Verilen kararın hatası yetenekle ilgilidir.

Peygamberler bin yılların sınavından geçen kararlar vermişlerdir. Üstün insanlar uzun zaman için geçerli olan kararlar vermişler. Bilge kişilerin kararlarının hatası az, cahillerin kararlarının hatası çoktur. Söylenenlerden *peş peşe doğru karar veren insanın şahsiyete, devletin ise güçle devlete dönüştüğü* kanaatine varılabilir.



Resim 9. Bilgi kıtlığının K faktörüne oranı

Bir konuya daha değinmek yerinde olacaktır. Eğitimin amacı, hedefi, felsefesiyle ilgili bazı sorular kısmen yanıtına ulaşmıştır. Yukarıda söylenenler sayesinde “Eğitimin temel amacı nedir?”- sorusu yanıtlanmaya çalışılsa da yanıtlar içerisinde hedefin 8-9. halkalarına isabet eden cevaplar daha çoktur. Peki ya, hedefin 10.halkasına isabet eden cevap nedir?

Bence bu soru şu şekilde cevaplanabilir: Eğitimin temel amacı gençlere doğru karar verme sanatını öğretmektir. Tarih yanlış kararlarla zengindir. Beşeriyette tüm yapıcı süreçler doğru kararların, tüm yıkıcı süreçler yanlış kararların sonucudur. Tüm savaşlar yanlış kararlardan türemiştir.

Amatör veya yeteneksiz memurların verdiği kararların geneli yanlıştır. Bu yüzden de girişimciler, iş adamları her zaman bilgili gençleri işe almayı tercih ediyorlar.

Eğitimin temel amacı gençlere
doğru karar vermeyi öğretmektir.

F. Bacon’un söylediğine göre *“Yeni kararlar vermeyenleri, yeni problemler bekler. Çünkü zaman büyük bir yenilikçidir”*. Beşeriyet gelişmektedir. Bir taraftan yeni kararlar vermek gerekirken, diğer taraftan bu kararların doğru olması da önem arz etmektedir. Doğru kararların hikmeti büyüktür. Doğru kararları profesyonel ve yetenekli insanlar verebilir. Bu kişileri akrabaların, yerlilerin arasında değil, toplumun içerisinde arayın.

3.2.İnsani Gelişme Endeksi

“İlerlemenin nihai amacı- insanların mutluluğudur”.

Mahbub ül Hak

Karaçi Üniversitesi’nin ekonomi profesörü Mahbub ül Hak insani gelişme endeksi teorisinin yaratıcısı ve BM’nin İnsani Gelişme Raporunu başlatandır. 1989 yılında BM’nin özel danışmanı olmuş (1989- 1995) ve insani gelişmeyle ilgili BM’nin ilk raporunu hazırlayan alimlerden oluşan uluslararası grubu yönetmiştir.

Doktor Hak çeşitli ülkelerin insani gelişmeyi ölçen ve geniş kullanıma sunulan İnsan Potansiyelinin Gelişim Programının yaratıcısıdır.

Mahbub ül Hak’ın yarattığı yenilikçi konseptin bazı maddeleri:

- Açık görüneni görmek bazen çok zordur.
- Milletin gerçek zenginliği onun halkıdır.
- Ekonomik artım insanların seçim imkanlarını artıran vasıtaadır.

İnsani gelişim-mutluluğun artışı ve seçme imkanı sürecinin gelişmesidir.



MAHBUB ÜL HAK

22 şubat 1934’te
Kaşmir’de doğmuştur.

16 Haziran 1998 yılında
ABD’de vefat etmiştir.

Son yirmi senede “insan gelişimi”, “insan potansiyeli” veya “insan faktörü” kavramları sıkça kullanılmaktadır. Çünkü 1990 yılından beri BM Gelişim Programı (BM GP) tarafından hazırlanan raporlarda insan potansiyelinin gelişimi dikkat çekmektedir. Her sene dünya devletlerinin reytingi İnsani Gelişim Endeksine (İGE) göre belirlenir. Bu terim İngilizce “Human Development Index” (HDİ), Rusça “Индекс Развития Человеческого Потенциала” (ИРЧП) şeklindedir. Bu endeks global ölçektir, devletlerin gelişimini ölçme ve kıyaslama imkanı sunar.

Mahbub ül Hak ilk defa ulusal gelişimin makro ekonomik özelliklerinin değerlendirilmesine alternatif olarak bu endeksi teklif etmiştir. Bu endeks gelişime karşı çok hassastır, orta gelişim seviyesini belirleyen, insan potansiyelinin gelişiminin temel özelliklerini (eğitim, yaşam düzeyi ve yaşam uzunluğu) dikkate alan endekslerin toplamından oluşur.

Örneğin, BM tarafından 2010 yılında basılan Raporun¹⁵ 143 -147. sayfalarında 169 devletin İPGE'ne göre reytingi EK 1'in 3.sütununda gösterilmiştir. Endeksin değeri sıfırla bir arasında değişir. Yüksek seviyeli yaşam düzeyi sağlayan ülkeler için bu endeks 1'e, gelişimi zayıf olan devletler için bu endeksin değeri sıfıra yakındır. 2010 yılı sunumundan birinci yerde Norveç, sonuncu yerde Zimbabwe vardır. Azerbaycan 2010 yılı raporundan 169 ülke arasından İnsani Gelişim Endeksine göre 67.sıraya yükselmiştir.

Devletlerin reytingleri belirlenirken ülke nüfusunun yaşam düzeyinin tüm özellikleri göz önünde bulundurulur. Eğitim seviyesi, sağlık kurumlarının durumu, yaşam uzunluğu, doğum ve ölüm seviyeleri, kişi başına düşen GSYH. Tüketim değeri endeksi, cep telefonu ve internet erişimi, içme suyunun kalitesi, enerji teminatı, ormanlık alanlar, çevrenin durumu, insan hakları alanındaki durum, kadın erkek eşitliği, cinayet seviyesi, işsizlik seviyesi vs. Bu ölçütler gelişmiş ülkeler tarafından kontrolde tutulmakta, ikinci ve üçüncü dünya ülkeleri tarafından yeterince önemsenmemektedir.

“Доклад о развитии человека 2010”¹⁶ kitabında sırayla basılmış bazı devletlerin İPGE değerleri Tablo II'nin 3.sütununda a harfiyle gösterilmiştir. Gezegenimizde a=1 olan ülke yoktur ve galiba olmayacak. Bunu bilinen: “Mutlak hakikate ulaşmak mümkün değildir, fakat ona yaklaşmak mümkündür.”¹⁷ Semavi kitaplarda anlatılan Cennet mekan için a=1 şartı sağlanabilir. Tablodan da anlaşıldığı üzere ilk üç sırada bulunan ülkeler için a'nın değeri 0.9'dan büyüktür. Yani Norveç, Avustralya ve Yeni Zelanda yarıcennet sayılabilir. Gelişen ülkelere örnek olarak tabloda 65-67.sırayı paylaşan (Rusya Federasyonu, Kazakistan, Azerbaycan) ülkeler gösterilebilir. Bu ülkeler için a'nın değeri 0.710 ile 0.720 arasında değişir ve gelişmiş ülkeler sırasına yaklaşmaktadırlar. Tabloda 167- 169.sıraları paylaşan (Nijerya, Kongo, Zimbabwe) için a'nın değeri 0.261 ile 0.140 arasında değişir. Bu ülkelerde yaşam düzeyi çok ağırdır. Örneğin, Zimbabwe nüfusu için Norveç'in sağladığı düzeyin %14'ünü sağlamayı başarmıştır.

BM Gelişim Programı'nın dört sayfalık tablosunun (bkz. Ek1) tüm diğer tablolar kadar az bilgi içerdiğini ve ruhsuz olduğunu belirtmek gerekir. Bu bilgileri daha canlı hale getirmek için yeni metodolojiye gerek vardır. Bu metodolojiyi değerlerin kıymetlendirilmesi esnasında kullanılan K ölçütü sayesinde hazırlamak mümkün olmuştur. Bu durumda K faktörü elde edilen başarının, “Başarı kıtlığına” olan oranını ifade edecektir. Bu ölçüt kullanılarak devletleri gelişim seviyelerine göre sıralamak mümkündür. K faktörünün çeşitli ülkeler için hesaplanmış değeri Tablo II ve Ek 1'in 4.sütununda gösterilmiştir.

Tablo II

Nº	Ülkeler	a	K
1	2	3	4
1	Norveç	0,938	15,1
2	Avustralya	0,937	14,9
3	Yeni Zellanda	0,907	9,70
65	Rusya	0,719	2,60
66	Kazakistan	0,714	2,50
67	Azerbaycan	0,713	2,48
167	Nijerya	0,261	0,35
168	Kongo	0,239	0,31
169	Zimbabve	0,140	0,16

BM tarafından hesaplanmış a'nın yani (İGE'nin) K'ya göre değeri gösterilerek dünya devletlerinin birbirine kıyasla gelişimini daha canlı ve ruhlı şekilde sunmak mümkündür. Bazı devletler için bu ilişki Resim 10 (a ve b)'de gösterilmiştir.

Resimlerin absis ekseninde K faktörü (Resim 10) veya onun logaritmi (Resim 10 b), ordinat ekseninde a (yani İGE) gösterilmiştir. İstatistik rakamların (a veya K) toplumun gelişim seviyesini net gösterse de ferdin seviyesini yansıtamadığı bilinmektedir. Toplumda insan potansiyelinin gelişim endeksiyle ferdin gelişim endeksi arasında ilişki aşağıdaki şekilde yazılabilir:

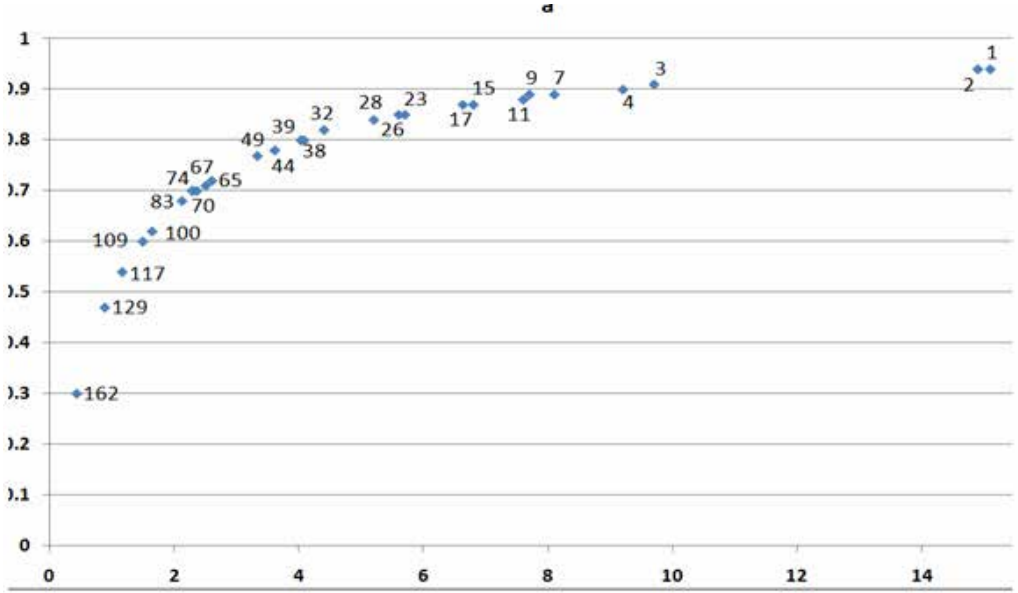
$$a = a_1Y_1 + a_2Y_2 + a_3Y_3 + \dots = \sum a_i Y_i \quad (9)$$

Burada a- toplumda insan potansiyelinin gelişim endeksi, a₁- toplum içerisinde ferdin potansiyelinin gelişim endeksleridir, Y_i- toplum içerisinde ferdin olma ihtimalidir.

Grafikten de anlaşıldığı üzere çeşitli devletler için İGE'nin değeri K'ya göre monoton değişmektedir. Devletlerin reytinglerinin tablo şeklinde sunumu ile kıyasla grafik sunumun avantajları açıkça bellidir. Halk sözünde söylendiği gibi: "Ormanı gören ağacı, ağacı gören ormanı görmez". Reytinglerin tabloyla sunumu da böyledir. Tabloda ülkeyi gören, tabloyu, tabloyu gören, ülkeyi göremez. Fakat grafik olarak sunulduğunda ülke de, tablodaki yeri de görülebilir. Resim 10 'dan da görüldüğü gibi dünya devletleri gelişim seviyelerine göre açık şekilde üç gruba (BM belgelerinde dünya devletleri 3'e değil, 4'e ayrılır) ayrılırlar.

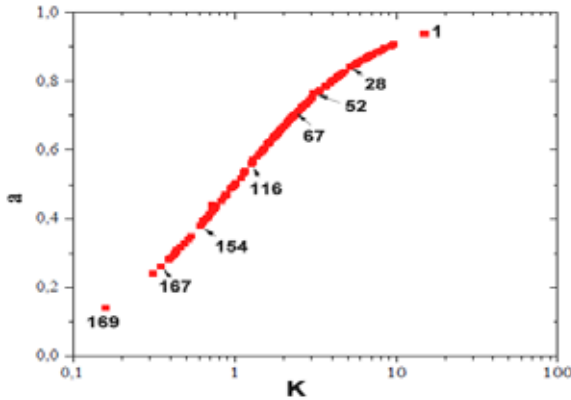
Birinci gruptaki ülkeler gelişmiş ülkelerdir ve bu ülkeler için a (K) bağıllığı zayıftır. K arttıkça a bire yaklaşır. Bu grupta bulunan ülkelere K > 5'tir ve 28 devleti kapsar. Gelişmekte olan II grup ülkeler için K'nın değeri 2 ile 5 arasında değişir. Bu gruba 59 ülke dahildir. Üçüncü grup ülkeler için K'nın değeri 0,2 ile 2 arasında değişir ve a (K) bağıllığı güçlüdür. Bu gruba 82 gelişmemiş ülke dahildir. Bu ülkelere örnek olarak Nijerya, Kongo gibi ülkeler gösterilebilir. Zimbabve için K= 0,16'dır. Onun ulaştığı başarı, ulaşmadığının %16'sını oluşturmaktadır. Ne yazık ki bu ülkede Cehennem alametleri yeteri kadardır.

Dünya devletlerinin reytinglerinin K faktörüne oranı Resim 10b'de yarı logaritmik ölçekte gösterilmiştir. K değeri 0,16 (Zimbabve) ile 15,1 (Norveç) arasında değişir. K'nın büyük aralıkta değişmesi dünya nüfusunun yaşam niteliğinin çok farklı olduğunun ispatıdır. Bazı devletler onurlu yaşam düzeyini sağlamışken, bazıları sefalet içerisinde yaşamaktadır. Montesquieu'nün "Her halk kaderine layıktır" ifadesi bu manzarayı yansıtmaktadır.



Resim 10a. Bazı Ülkelerin Reytinginin K'ya Oranı. BM, 2010

Resimde rakamlarla ülkelerin reytingi gösterilmiştir. Norveç (1), Avustralya (2), Yeni Zelanda (3), ABD (4), Hollanda (7), İsveç (9), Japonya (11), İsrail (15), İzlanda (17), İtalya (23), Büyük Britanya (26), Çek Cumhuriyeti (28), BAE (32), Karadağ (49), Rusya (65), Kazakistan (66), Azerbaycan (67), Gürcistan (74), Türkiye (83), Ekvator Ginesi (117), Bangladeş (129), Liberya (162).



Resim 10b. Ülkelerin Reytinginin K'nın Logaritmasına Oranı.

Resimde rakamlarla ülkelerin reytingi (BM, 2010) gösterilmiştir: Norveç (1), Çek Cumhuriyeti (28), Uruguay (52), Azerbaycan (67), Guatemala (116), Sudan (154), Nijer (167), Zimbabwe (169).

2010 yılında her ülke farklı kuruluşlarda yaşamaktaydı. Bu sorunla ilgili soruları Fransis Fukuyama açıklamıştır. F. Fukuyama'ya göre yönetim şekli olarak liberal demokrasi konusunun yasallığıyla ilgili son yıllarda daha önce görülmemiş oybirliği oluşmuştur. Bu oybirliği birbiriyle rakip olan ideolojiler (monarşi, faşizm, komünizm) yenildikçe güçlenmektedir. Bunun dışında Fukuyama liberal demokrasinin beşeriyetin ideolojik gelişiminin son mıntıkası olduğunu ve insan toplumunun son yönetim şekli olduğundan "tarihin sonu" olduğunu iddia eder. Bu da önceki yönetim şekillerinde

düzeltilmesi mümkün olmayan defolara ve irrasyonalizme rağmen, liberal demokraside bu tarz dahili temel çelişkiler olmadığı anlamına gelir. Liberal demokrasi bulunan devletlerde de adaletsizlik ve sosyal problemler mevcuttur. Fakat bu problemler Fukuyama'ya göre liberal demokrasinin prensiplerinin tam uygulanmadığından dolayı ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda herhangi çağdaş devlet stabil liberal demokrasi seviyesine ulaşmada başarısızlıkla yüzleşebilir, diğerleriyle yönetim basit, teokratik veya askeri diktatörlük şekline dönebilir. Fakat liberal demokrasinin idealini iyileştirmek imkansızdır.

Tarihin son mıntıkası bu kitapta "Allahabad" adını almıştır. Yukarıda da olduğu gibi bu mıntıkada yönetim şekli liberal demokrasidir. Yani, beşeriyet liberal demokrasi prensipleriyle Allahabad'a doğru ilerlemektedir.

K faktörü ve a (yani İGE) insani ilişkilerde yeni şekiller, özellikler, yeni ilişkiler örnekleri ortaya çıkar. Bir süre sonra Ermeni işgalcilerinin yaptıklarından utanacağına ve işgalcilikten vazgeçeceklerine inanmaktayım. Günümüzde komşusunun toprağını zapt etmek düşünce geriliğinin habercisidir.

3.3. Menfaatlerin Mücadelesi

"İnsan hareketlerinin tek muharriki menfaattir".
Dietrich von Holbach

Dünya ülkelerinin makroekonomik özelliklerine dikkat edecek olursak bu özelliklerin belirlenmesinde önemli rolün toplum içerisindeki menfaatlerin mücadelesiyle şekillendiğini göreceğiz. Başka bir deyişle, büyük ilerlemeler genellikle toplumsal menfaat ile kişisel menfaat arasındaki ilişkide birincinin üstünlüğüyle gerçekleşir. Yukarıda da bahsedildiği gibi, K toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranını gösterir ve kamillik arttıkça toplumsal menfaat kişisel menfaatin önüne geçer. Çünkü dünya böyle kurulmuştur ve Allah böyle ister. K birden küçük olan ülkelerde kişisel menfaat toplumsal menfaatten üstündür. Resim 10 b'den de anlaşıldığı gibi K birden küçük olan ülkelerde (Zimbabve, Nijer, Sudan ve bunun gibi ülkelerde) ilerleme zayıftır. $K = 1$ olan ülkelerde (Hindistan, Laos vs.) bu menfaatler eşittir. $K > 10$ olan ülkelerde (Norveç, Avustralya) toplumsal menfaat kişisel menfaatten 10 kat fazladır. $K = \infty$ olan ülkelerde tarihcncesinde olduğu gibi kişisel menfaat yoktur. Ama tarih öncesinden önemli bir farkı vardır, faaliyetler bilinçli şekilde gerçekleştirilmektedir.

Günümüzde dünya devletlerinin makro ekonomik özellikleriyle birlikte nüfusun düşünce şekli, yaşam tarzı (kültürel ve manevi seviyeleri) birbirinden farklıdır. Birinci gruba ait olan ülkelerde toplumsal menfaat (Mt), kişisel menfaatten (Mk) çok büyüktür. $Mt \gg Mk$. Üçüncü gruba ait olan ülkelerde kişisel menfaat (Mk), toplumsal menfaatten (Mt) çok büyüktür. Gelişmekte olan ülkelerde ikinci gruba dahil olan ülkelerde karışık düşünce (her konunun çözümüne hem kişisel, hem de toplumsal menfaat dikkate alınarak yaklaşım) vardır. Birinci ve üçüncü gruba ait olan ülkelerin düşüncelerindeki fark aşağıdaki şekilde açıklanabilir.

Birinci gruba ait olan ülkelerde yasalar esastır, üçüncü gruba ait ülkelerde yasalar değil, yönetici esastır. Sosyal kontrol birinci gruptaki ülkelerde güçlüdür, kontrol yatay şekildedir ve medya dördüncü kuvvet olarak görülür. Üçüncü grupta bulunan ülkelerde kontrol dikey şekildedir, sosyal kontrol "yok" seviyesindedir. Dünyanın en iyi 200 üniversitesinden 184'ü birinci gruptaki ülkelerdeyken, 16'sı ikinci grupta bulunan ülkelerdedir. Üçüncü gruba ait ülkelerde bir tane bile iyi üniversite bulunmamaktadır.

Bu ülkelerde çeşitli yaşam şekilleri mevcuttur. Bu çeşitlilik bilinmeyen bir ressam tarafından mükemmel çizilmiştir.

Resim 10c. 1. ve 3. Dünya Ülkelerinde Yaşam Farkı



Bir Türk meseli şöyledir: “Devlet ya ilimle ya da zulümle yönetilir, al gülüm ver gülümle yönetilmez”. Bu kelimayı göz önünde bulundurarak Resim 10’a bakacak olursak gelişmiş ülkelerin bilim, üçüncü gruptakilerin “zulüm”, ikinci grupta yer alanların karışık (hem demokrasi, hem idari) yöntem kullandıkları anlaşılacaktır.

Bu yüzden en karma ve çelişkili yönetim şekli 2.grupta bulunan ülkelerdedir.

Devletin yönetiminde memurların rolünü Alman İmparatorluğu’nun şansölyesi Otto Bismarck bu şekilde ifade etmiştir: “Kötü

	1. Dünya Ülkeleri	3.Dünya Ülkeleri
1	$M_t \gg M_k$	$M_k \gg M_t$
2	Yasalar esastır	Yönetici esastır
3	Açık toplum	Kapalı toplum
4	Düşünce özgürdür	Düşünce totaliterdir
5	Toplumda bilim ve eğitim rolü büyüktür	Toplumda ticaretin rolü büyüktür
6	Sosyal kontrol güçlüdür	Dikey kontrol güçlüdür

yasalarla ve iyi memurlarla ülke yönetilebilir. Eğer, memur kötüyse en iyi yasalar bile işe yaramaz.” Memur denince toplumsal menfaati kişisel menfaate tercih eden memur kastedilmektedir. Kötü memur ise K’si düşük olandır.

Birinci gruptaki ülkelere örnek olarak Norveç, Avustralya ve Yeni Zelanda gösterilebilir. Bu ülkeler bu dünyada Cennet ortamının %90’nını oluşturmayı başarmışlardır¹⁹.

Ülkelerin gerçek yaşam düzeylerini ve grafiklerdeki yerlerini araştırırken $K \geq 5$ olan devletlerde ahalinin (hem yönetenlerin, hem yönetilenlerin) düşünce tarzının, $K \leq 1$ olan devletlerin ahalisinin düşünce tarzından daha kamil olduğu kanaatine varılabilir. Daha saf düşünce tarzı $K \geq 5$ olan devletlerde hakimdir ve bu yüzden toplumsal menfaat kişisel menfaatten üstündür. Bu ülkelerde medyadan istenen tahminen şudur: “Doğruyu söyle, senden beklenenden daha fazla doğruyu söyle. Ama doğruyu sonuna kadar söylemeyebilirsin.”

$K \leq 1$ olan devletlerde düşünce kamil değildir ve bu yüzden kişisel menfaat toplumsal menfaatten üstündür. 2.grupta bulunan ülkeler için K ‘nın değeri birden büyük, beşten küçüktür. Bu grupta bulunan ülkelerdeki sosyal durum Lanski²⁰ tarafından açıklanmıştır: “Bazı insanlar hiçbir zaman iyi olmazlar. Bizim dörtte birimiz iyi, dörtte üçümüz kötü. Eşit olmayan savaş sürüyor. Bir kişi üç kişiye karşı”. Burada memurlar kastedilmiştir. Memurlardan üçü kişisel, biri ise toplumsal menfaat taraftarıdır. Bu yüzden bu gruba ait ülkelerde ilerleme düşüktür. İlerleme için gereken dinamîği sağlamak amacıyla bu ülkelerden bazılarında (Singapur’da) devlet menfaatini suistimal edenler cezaya çarptırılırlar.

Tarihi sürecin 2010 yılına olan rengarenkliği (Resim 10) genellikle zaman ve mekan etkeninin etkisinin sonucudur. Karl Yaspers’e göre beşer tarihi üçe bölünür: a)

Tarih öncesi dönemi, b) Tarihi dönem, c) Beşeriyetin dünya tarihi dönemi. Son dönem milattan önce 1000 yılında başlar ve günümüze kadar sürer. Bu aşamada halklar arasında ilişki kurulmuştur. Bu resimlerle dünya tarihinin manzarası yansıtılmış gibidir. Bu devletlerin hepsi günümüz devletleri olsalar bile bazıları sabahı ($K \geq 5$), bazıları bugünü ($5 \leq K \leq 1$), bazılarıysa geçmişini yaşarlar. Başka bir deyişle tüm formasyonlara (feodalizm, kapitalizm, sosyalizm ve açık toplum) ait devletler vardır. Fakat tarih gittikçe ilerlediğinden Avustralya'nın günümüzdeki seviyesini ABD, daha sonra Büyük Britanya ve diğer devletler yaşayacaklar. Tabii ki, Avustralya da yerinde durmayacak, "Allahabad" a doğru ilerleyecek. Reyting grafiğinde 162.basamakta bulunan Liberya'nın bu seviyeye ulaşması için yüzyıllar geçmesi gerektiği de bir gerçektir.

Tarih bir kişinin, bir grubun bağımsızlığından tüm beşeriyetin bağımsızlığına doğru gelişmektedir. Resim 10a'da bu fikirlerin uygulanış şekli gösterilmiştir. Zaman arttıkça K artar. K arttıkça bağımsızlık algısı artar. $K \geq 5$ olan ülkelerde bağımsızlığın algılanmış realite olduğu söylenebilir. $K \leq 2$ olan ülkelerde ise ya bir kişi, ya da bir grup bağımsızdır. Eski ABD Cumhurbaşkanı John Kennedy beşeri gelişimde bağımsızlığın yerini bu şekilde belirlemiştir: *"Bağımsızlık bölünmezdir: Eğer bir kişi esaretteyse o zaman kimse bağımsız değildir."*

Gezegeneğimizin birkaç ülkesi mantıklı hareket ederek mutlu yaşamının örneği haline gelebilmiştir. Bu devletler bu kadar yüksek sonuca, herkesin mutlu gelecek için katkıda bulunmasıyla varmıştır. 2.dünya ülkeleri gelişmiş ülkelerin tecrübesini öğrenerek gelişebilirler. Allah insanlara bu örnekleri izleyebilmeleri niyetiyle bilinç bahş etmiştir. İnsanoğlu bu dünyaya gelişinin sebebini bilmelidir. İnsanın bu dünyaya günde bir gün, yılda bir yıl yaşamaya gelmediği kesindir. Onun ilahi misyonu beşeriyetin geleceğine katkıda bulunmaktır. Bu konuda Kuran-i Kerim'de böyle bir ayet vardır: *"Hayır işlerde birbirinizle yarışın."* (5:48 – 49) Birinci gruba ait devletlerin vatandaşları hem Allah'ın emrine uyan, hem de yasalara uyan yüksek kültür sahibi insanlardır.

Yukarıda anlatılanları genelleterek tarihi gelişimle ilgili böyle bir çıkarım yapılabilir. *Toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranı arttıkça, beşeriyet gelişimin ali seviyesine (makamına) doğru ilerler.* Bence, bu fikre beşeriyetin gelişim yasası da denebilir.

Bazı devletler için bu oran birden büyük, bazıları için ise birden küçüktür. Bu yüzden de beşer tarihini ikiye bölmek mümkündür.

- a) Kişisel menfaatin, fiziksel gücün ve içgüdüsel düşüncenin hakim olduğu dönem,
- b) Sosyal menfaatin, akıl gücünün ve bilincin hakim olduğu dönem.

Beşer tarihinin birinci dönemi kişisel menfaatin hakim olduğu dönemdir. Beşer tarihinin bu devirden başlamasının temel nedeni kendini savunma içgüdüydü. Bu devrin kusuru olmakla birlikte, başarısı da olmuştur. Beşeriyet maddi ve manevi gelişimin günümüzdeki seviyesine bu dönemde ulaşmıştır.

Toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranı arttıkça, beşeriyet kamilleşerek gelişimin ali seviyesine doğru

Çünkü bu dönemde gelişimi hareketlendiren güç kişisel menfaat olmuştur. Bu dönemi yaşamış devletler için bu dönemde var olmuş devletler için $K \leq 2$ 'ye ve tarihin başlangıcından XXI.yüzyıla kadarki dönemi kapsar. $K \geq 2$ olan ülkelerde toplumsal menfaat kişisel menfaatten üstündür. Toplumun düşünce tarzı değişmektedir, kamilleşmektedir. Faaliyet açısından bilinç önemlidir. Bu dönem XX.yüzyıldan "Tarihin sonuna" kadarki devri kapsar. Devlet bu ilişkiyi politika aracıyla gerçekleştirir. Birinci tarihi dönemde beşeriyetin başarıları kişisel menfaatleri olmayan "devlet erkekleri" sayesinde olmuştur. Siyaset siyasetçinin kişisel menfaatinin toplumsal menfaatin

üstünde olması durumunda çirkinleşmiş olur.

Toplumsal ve kişisel menfaatlerin zıt taraflar şeklinde mücadele yürütmedikleri söylenebilir. Toplumsal menfaat kişisel menfaatin içinde oluşur. Özel menfaat, toplumsal menfaatin içinde çözülür ve yok olur.

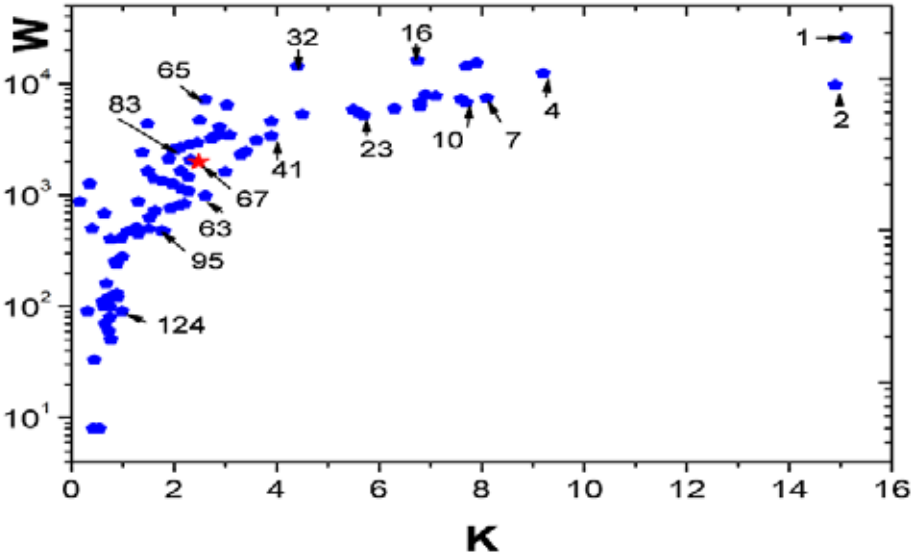
3.4 Enerji

“Aynı zamanda hem ailenin, hem hükümetin geçimini sağlamak zordur.”
Bendjamin Franklin

Birkaç bin yıldan oluşan beşer tarihine bakacak olursak bazı kavramların toplumsal bilinci ele geçirerek tarihin sonraki gidişatına güçlü etki gösterdiğini görebiliriz: a) zenginlik (madde) b) enerji ve c) enformasyon.

Zengin olmak niyetiyle devletler bin yıllar boyunca birbiriyle savaşımlardır. XX.yüzyılın ikinci yarısından itibaren enformasyon da toplumsal bilinci zabt etmeye başlamıştır. Bu yüzden yaşadığımız çağ enformasyon çağı adını almaktadır. XXI. yüzyılda bir devletin diğer devlet üzerinde zaferini enformasyon cephesinde kazanacağı söylenebilir. Çağdaş savaşlar sınırlarda değil, başkentlerde devam etmektedir. Enformasyon savaşında kaybeden ağrısız acısız yenilir.

Enerji kavramı XX.yüzyılın ikinci yarısından itibaren toplumsal bilince yerleşmiştir. Sonraki dönemlerde mücadeleler ve savaşlar enerji kaynakları uğruna devam etmiştir. I Dünya Savaşı at üstünde ateşli silahlarla gerçekleştirilmişken II ünya Savaşı “motorların” savaşı olmuştur.



Resim. 11. Kişi Başına Kullanılan Enerjinin K Faktörüne Oranı.

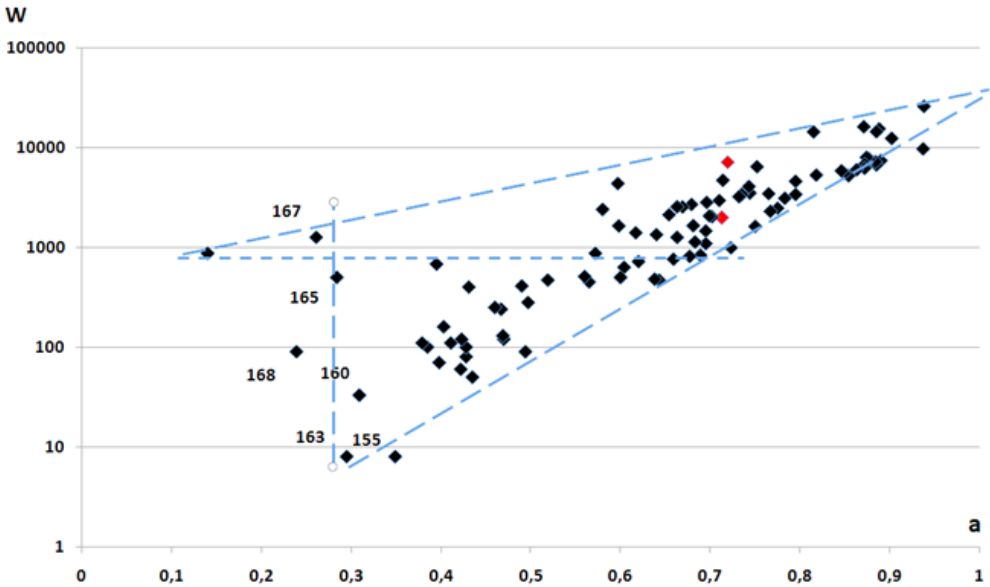
Resimde noktalar ve rakamlarla ülkelerin reytingi (BM, 2010) gösterilmiştir.

1-Norveç, 2- Avustralya, 4- ABD, 7- Hollanda, 10-Almanya, 16- Finlandiya, 23- İtalya, 32- BAE, 41- Polonya, 65-Rusya Federasyonu, 63- Peru, 67- Azerbaycan, 83- Türkiye, 95- Bolivya, 124- Kamboçya.

1960 yılında BM'nin yönetimi altında yürütülen bilimsel araştırmalar kişi başına daha çok enerji kullanılan ülkelerde, kişi başına düşen milli gelirin de çok olduğunu ispatlamıştır. Enerji kaynakları üzerinde devam eden savaşın temelinde bu sonuç durmaktadır. Aslında "Karabağ savaşı enerji savaşının başka şekilde yansımasıdır" düşüncesi çoğu insana malumdu.

Kişi başına kullanılan enerjinin K'ye oranı yarım logaritmik ölçekte Resim 11'de, a'ya oranı Resim 12'de gösterilmiştir. Resim 12'de Azerbaycan koordinatları $a = 0,713$, $W = 2000$ kWh (kilovat saat)'tır.

Grafiklerin ikisinden de anlaşıldığı üzere kullanılan enerjinin sabit değerinde hem K faktörü, hem de a geniş mesafede değişmektedir. a'nın değeri 0,28 olduğu noktaya (Resim 12) absis eksenine düşey çizgi çizilmiştir. Bu çizginin sağında ve solunda birkaç devlet için kişi başına kullanılan çeşitli enerjilere uygun noktalar gösterilmiştir.



Resim 12. Kişi Başına Kullanılan Enerji W ile K Oranı

Resimde noktalar ve rakamlarla ülkelerin reytingi (BM, 2010) gösterilmiştir.

Afganistan (155), Mali (160), Çad (163), Mozambik (165), Nijer (167), Kongo (168).

Eşit seviyede ilerleme kat etmiş (yani $a = \text{const}$) ülkelere birinde kişi başına 10 kilovat saat(kWh) enerji kullanılırken, diğerinde 2000 kWh enerji kullanılmaktadır. Yani bu ülkelere birinde diğerinden 200 kat fazla enerji kullanımı mevcuttur. Bu da ülkelerdeki yönetim sistemlerinin farklı olduğu anlamına gelir. Başka bir deyişle, bir ülkede enerjiye tasarruf edilirken diğerinde israf söz konusudur. Resimden de görüldüğü üzere a arttıkça enerji masrafının farkı azalmaktadır. Yani yönetim geliştikçe (yasaların işleyişi ve demokrasi arttıkça) yani a'ya (kültürel seviyeye) sahip ülkelerin enerji kullanımında farkı azdır.

Bu fark a bire yaklaştıkça ($a1$) kalkar. Bu da $a1$ olan ülkelere yönetim modellerinin liberal demokrasiye uygun olduğu anlamına gelir. Diğer taraftan $a1$ yaklaştıkça milli değerler beşeri değerlerin içerisinde çözülür.

Kişi başına kullanılan enerjisi eşit olan devletler arasında K ve a 'sı maksimum olan ülkelerin yönetimi mükemmeldir.

Kişi başına kullanılan enerji W ile K arasında oran uluslararası müzakerelerde büyük ilgiye neden olmuştur²¹. Bu yorumları okumak için <http://gisap.eu/ru/node/24803> linkine bakmak yeterli olacaktır.

3.5. Yönetim ve Kamillik

“Her halk kendi kaderine layıktır.”
Montesque

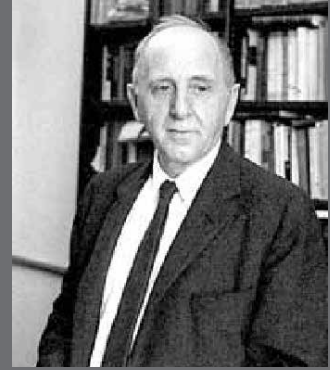
Gayri Safı Yurt İçi Hasıla (GSYİH) terimini bilime **Simon Smith Kuznets** kazandırmıştır. Tarihe göre GSYİH- bir ülkenin sınırları dahilinde bir sene içerisinde üretilen ürün ve hizmetlerin sabit fiyatlarla toplam değeridir. Yani ülke içerisinde üretilen her ürün ve hizmetin GSYİH hesabında yer alabilmesi için fiyatının olması önemlidir. Nobel ödülü kazanan S.S.Kuznets'in emeği sonucu ekonomi bilimi ideolojiden ulusal geliri hesaplayan bilime dönüşmüştür. Bir vasıta olarak GSYİH, XX yüzyılın en büyük buluşlarından biri olarak nitelendirilir.

Simon Smith Kuznets daha Kolombiya Üniversitesinde eğitim alırken istatistik rakamlara dayanarak bir ülke dahilinde (hatta birkaç ülke), birkaç sene içerisinde gerçekleşen makroekonomik süreçleri derinden araştırmıştır. O istatistiğe dayanan araştırma metodu geliştirerek bir sene içerisinde ülkelerde üretilen, kullanılan ne varsa hepsine **Gayri Safı Yurt İçi Hasıla** adını vermiştir.

S.S.Kuznets ABD'nin Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu'nda çalışmış ve Harvard Üniversitesi'nde ders vermiştir.

Ekonomi biliminin klasiği, Nobel ödülü kazanan S.S. Kuznets'in emeği sonucunda ekonomi bilimi ideolojiden ulusal geliri hesaplayan bilime dönüşmüştür.

S.S. Kuznets ülkelerin birkaç nesil süresince makroekonomik özelliklerinin dinamiğinin bu ülkelerde ekonomik durumun değişmesinin eğilimini söyleme fırsatı sunduğunu göstermiştir.



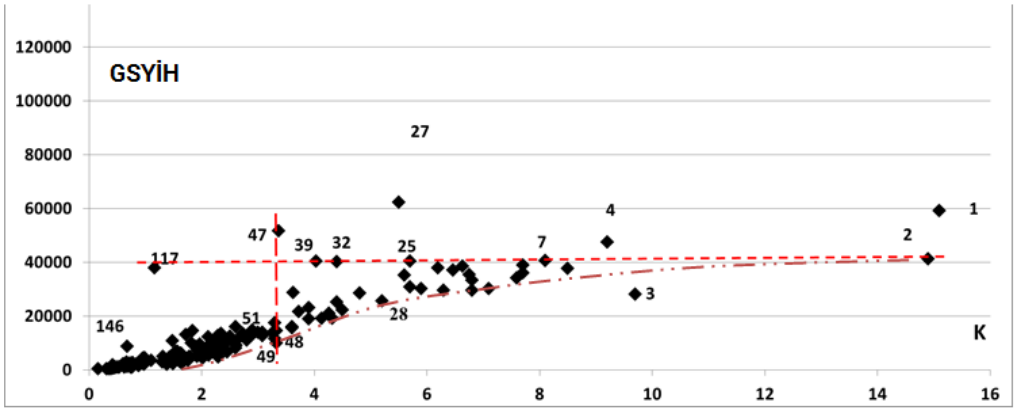
Simon Smith Kuznets

30 Nisan 1901'de Harkov'da doğmuş, 8 Haziran 1985'de vefat etmiştir.

S.S.Kuznets'in Tayvan'ın ekonomik gelişimini araştırarak gelişmekte olan ülkelerin ekonomisi için belirlediği yasa şöyledir: “Gelirlerin bölünmesinde eşitsizlik ilk on senede keskin artar ve sonra onun eşitlenme eğilimi başlar.” Devletin aktif müdahalesi olursa (örneğin Singapur'daki gibi) eşitlenme eğiliminin hızı artar.

1990'lı yıllara kadar ilerlemeyi değerlendirmek için kişi başına düşen GSYİH bir ölçek olarak kullanılmaktaydı. Bu değeri yüksek, fakat eğitim seviyesi ve yaşam düzeyi, yaşam uzunluğu kısa olan çoğu ülkenin varlığı bu ölçeğin evrensel olmadığını gösterdi. Başka bir deyişle bu gösterici gerekliydi, fakat yetersizdi. İnsani gelişmeyi dikkate alan ölçeğe gerek vardı.

Dünya devletlerinin sosyal ekonomik gelişimini karşılaştırmalı şekilde göstermek için kişi başına düşen GSYİH'nın kamillik faktörü K'ye oranı Resim 13a'da sade, Resim 13b ve Resim 13c'de ise yarım logaritmik şekilde gösterilmiştir. Bu yaklaşım sosyal nitelikler arasında mevcut olan uygunlukları belirleme olanağı sunar. Grafiklerin ordinat ekseninde kişi başına düşen GSYİH, absis ekseninde K faktörü gösterilmiştir.



Resim 13a. Ülkelerin GSYİH ile K Faktörü Arasında Korelasyon

Resimde rakamlarla bazı ülkelerin reytingi gösterilmiştir: Norveç (1), Avustralya (2), Yeni Zelanda (2), ABD (4), Hollanda (7), Avusturya (25), Singapur (27), BAE (32), Bahreyn (39), Kuveyt (47), Letonya (48), Karadağ (49), Hırvatistan (51), Gine (117), Angola (146)

Burada K insan faktörünü dikkate alan kamilleşme derecesinin göstergesi olarak mevcuttur. Her nokta bir devlete aittir. Noktaların koordinatları (K ve GSYİH) Ek 1'in 4.ve 5.sütunlarında gösterilmiştir.

Devletlerin 2010 yılına olan ekonomik ve sosyal manzarası Resim 13a'da sunulmuştur. Bu grafiğin benzersizliği 169 dünya devletinin birbirine kıyasla ekonomik ve kültürel manzarasını, başka bir deyişle yaşam tarzını yansıtmasıdır. Grafikten farklı kıtalarda bulunan ülkelerin gelişim özelliklerinin birbirinden çok farklı olduğu görülmektedir ve bugün de gezegenin farklı yerlerinde feodalizm, sosyalizm, kapitalizm ve açık toplum formasyonlarını yaşayan toplumlar mevcuttur. Bu ülkelerin bazıları gelişerek "Tarihin sonu"na yaklaşırken, diğerleri hala kendi tarihlerinin başlangıç evresini yaşıyorlar. Yer'in bir tarafında cennete benzeyen, diğer köşesinde cehenneme benzeyen ülkeler mevcuttur. Norveç'te kişi başına 59000 USD ürün üretilirken, Nijer için bu rakam 300 USD seviyesindedir. Finlandiya'da kişi başına 16160 kW h enerji tüketilirken Uganda için bu rakam 60 kWh eşittir. Doğu ve Güney devletleri, Batı ve Kuzey ülkelerine göre resmin sol alt köşesinde toplanmışlardır.

Dünya devletleri arasında mevcut olan bu farkları izah etmek zordur. Bu eşitsizlik mozağının oluşmasının mekan ve zaman gibi doğal etkenlerinin yanı sıra din, kültür, gelenek, ideoloji, yönetim, düşünce gibi yaşam şartları, yapay (teknoloji) sebepleri de vardır. Bu faktörlerin toplum farkını Montesque genelleyerek "Her halk kendi kaderine layıktır" demiştir.

Resimden GSYİH'sı çok olan birçok devletler için K'nin değerinin büyük olduğu

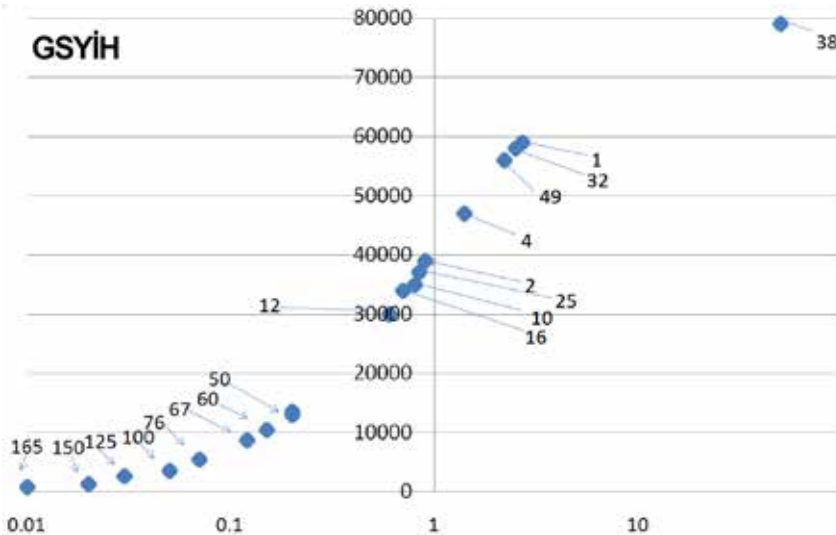
anlaşılmaktadır. Bu ülkeler tarihi tecrübe sonucu gelişen ülkelerdir. Bu devletlerin geçmişi ile geleceği arasında belirsiz şekilde mantıksal ilişki mevcuttur. Bu ülkelere örnek olarak Norveç (1), Avustralya(2), Yeni Zelanda(3), ABD (4), İrlanda (5) ve diğerleri gösterilebilir. İkinci grupta bulunan ülkeler arasında standart dışı yolla gelişen ülkeler vardır. Bu ülkelerin geçmişiyle geleceği arasında açık görünen ilişki yoktur ve geneli petrol ülkesidir. Bu ülkelere örnek olarak BAE (32), Bruney (37), Katar (38), Bahreyn (39), Kuveyt (47) ve diğerleri gösterilebilir. Bu ülkelerde GSYİH yüksek olsa da ne yazık ki K'nın değeri yeterli seviyede değildir.

Birinci gruba ait olan ülkelerden bazıları (Resim 13a): Avustralya (2), Yeni Zelanda (3), Karadağ (49) ve diğerleri özellikle dikkat çekmektedir. Bu ülkeler kesikli çizgiyle çekilmiş eğri üzerindedirler. Onları uyumlu gelişen ülkeler saymak mümkündür, çünkü onlar az ekonomik potansiyelle (GSYİH) yüksek kamillik ve mutluluk seviyesine ulaşmayı başarmışlardır. Bu eğriye kamillik eğrisi veya uyumlu gelişim eğrisi adı verilebilir.

İnsanın her yaşına özgü ruh hali olduğu gibi, GSYİH'nin her seviyesine uygun toplumun da bir yaşam seviyesi vardır. Bu seviye K'yla orantılıdır. Örneğin Karadağ ve Kuveyt için $K = 3,32$. Fakat kişi başına düşen GSYİH ise 9900 ve 51700 USD(Amerikan doları)'dır. Yani Karadağ'ın gelişmesinin maddi toplananıyla kültürel toplananının uyumlu olduğunu varsayarsak o zaman Kuveyt'in gelişiminde bu uyum bulunmamaktadır. Çünkü, Kuveyt aynı K'ya ulaşmak için beş kat fazla GSYİH harcamaktadır.

GSYİH'nın kamillik faktörünün logaritmine oranı Resim 13b'de gösterilmiştir. Burada K faktörünün değeri EK 1'in 4. sütunundaki değerden farklıdır, GSYİH cari değer "GSYİH kıtlığına" oranı olarak belirlenir. Bu grafiğin avantajı tüm dünya devletlerinin ekonomik durumunu ve kamillik seviyeleri arasındaki ilişkiyi yansıtmasıdır.

Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'nın logaritminin K faktörüne oranı (Ek 1 4.sütun) Resim 13c'de gösterilmiştir. Noktalar ülkelerin reytinglerini yansıtmaktadır. Eğilim açıkça görülebilir: GSYİH değeri arttıkça, K da artar. Fakat GSYİH'nın sabit seviyesinde K'sı farklı olan birkaç devlet mevcuttur. Bu devletlerin birinin yönetim şeklinin mükemmel olduğu, diğerinin ise mükemmel olmadığı söylenebilir.

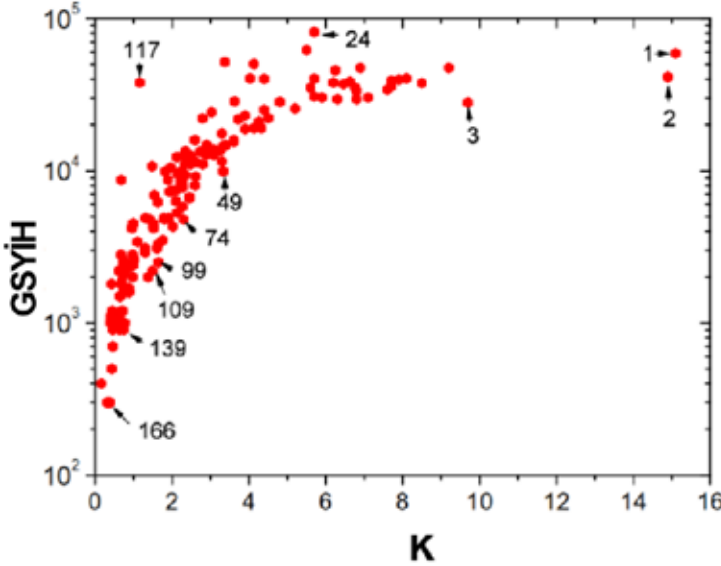


Resim 13b. GSYİH'nin K Faktörüne Oranı.

Resimde rakamlarla devletlerin eğitim reytingi gösterilmiştir: Norveç (1), Avustralya (2), ABD (4), Romanya (50), Moğolistan (100), Zambiya (150).

Zaruri ve kafi şart: Kişi başına düşen GSYİH çok olursa yaşam seviyesi de yüksek olur. Bu şart zaruridir, fakat kafi değildir. Kafilik şartının sağlanması için uygun kamillik seviyesinin (K) olması da gerekir. Örneğin, Resim 13a ve 13c de Avustralya (2), Hollanda (7), Avusturya (27), BAE (32), Bahreyn (39) ve Gine (117) absis eksenine paralel çizilmiş bir doğru, kesikli çizginin üzerindedirler. Bu ülkelerin her birinde kişi başına düşen GSYİH tahminen aynıdır ve 40000 USD'ye eşittir.

Fakat bu ülkelerde kamillik seviyesi birbirinden farklıdır. Kültür ve mutluluk Avustralya'da yüksek, Gine'de ise çok düşüktür. K Avustralya için 14,9 Gine için 1,17'dir. Yani Gine'de GSYİH kültüre dönüştürmemektedir. Avustralya'nın seviyesine ulaşmak için bu ülke zaruri altyapı tesisleri (eğitim, bilim, kültür, spor merkezleri) oluşturarak uzun tarihi süreçten geçmeli, sürekli düşünce şeklini geliştirerek



Resim 13c. GSYİH Logaritminin K Faktörüne Oranı.

Resimde rakamlarla devletlerin eğitim reytingi gösterilmiştir:

Norveç (1), Avustralya (2), Yeni Zelanda (24), Karadağ (49), Gürcistan (74), Moldova (99), Kırgızistan (109), Gine (117), Togo (139), Burundi (166).

değiştirmelidir. V.Hugo'ya göre insanı kamilleştirmek için birkaç nesil üzerinde çalışmalar yapılmalıdır. O, bu düşüncüyü şu şekilde ifade etmiştir: "İnsanı değiştirmek için onun büyük annesinden başlamak gerekir". Gine, Avustralya'nın geçtiği tarihi süreçten geçmeye mahkumdur. Tarihin tekrarlanması gerekir, gelişmiş ülkelerin geçtiği yol gelişmemiş ülkeler için örnek teşkil etmelidir.

Resim 13c'de 169 devlet için GSYİH'nın K'ye oranı gösterilmiştir. Resimden de görüldüğü üzere öncelikle bu rakamlar arasında korelasyon mevcuttur. GSYİH arttıkça K de artar. İkincisi, GSYİH her sabit seviyesine birkaç devlet sahiptir. Bunların arasında ise sadece o devlet dikkat çeker, onun için K maksimumdur. Örneğin, Karadağ (49) için GSYİH seviyesi tahminen 9900 USD'dir. Tahminen bu seviyede GSYİH'sı aynı olan birkaç devlet (Kolombiya, Peru, Tunus, Makedonya, Surinam) vardır. Bu devletler arasında Karadağ'ın özelliği K'sinin daha büyük olmasıdır. Bu da onun yönetim sisteminin mükemmel olduğunun göstergesidir. Aynı sözler Togo için de söylenebilir. Bu ülke çok fakirdir ve kişi başına düşen GSYİH tahminen 900 USD seviyesindedir. Bu

seviyede olan ülkeler sırasında Malavi ve Sierra Leone de var. Togo'nun bu devletlerden farkı K'sinin 0,75 oluşudur, Sierra Leone için K 0,46, Malavi için 0,63'tür. Bu da Togo'nun yönetim sisteminin Malavi ve Sierra Leone'ye göre daha iyi olduğu anlamına gelir.

Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın sabit değerinde K'si maksimum olan bazı devletlerin reytingleri Resim 13c'de gösterilmiştir. Avustralya (2), Yeni Zelanda (3), Karadağ (49), Gürcistan (74), Moldova (99), Kırgızistan (109), Togo (139) ve Burundi (166). Bu devletler hayali bir eğriyle birleştirilebilir. Bu eğriye de kamillik eğrisi denebilir. Bu eğri üzerinde bulunan herhangi devlet için GSYİH ile K arasında uyum vardır ve yönetim kamildir. K arttıkça düşünce tarzı kamilleşir, bireysel menfaat ile toplumsal menfaat arasındaki ilişki toplumsal menfaatin yararına değişir.

Bu grafikler vasıtasıyla yönetim için:

a) Gelişim için kişi başına düşen GSYİH zaruridir, fakat kafi değildir. Kafilik için K'nın değeri de uygun şekilde yüksek olmalıdır.

b) Kişi başına düşen GSYİH'sı aynı olan ülkelerden K'sı yüksek olan ülke mükemmel yönetim sistemine sahiptir.

c) K'si sabit olan ülkelere, bu seviyeye ulaşmak için en az GSYİH sarf eden en mükemmel yönetim sistemine sahip olmalıdır.

GSYİH'nın sabit değerinde K'si en büyük olan devletin yönetimi daha mükemmeldir, ilerlemesinde uyum mevcuttur. Başka bir deyişle GSYİH devleti altyapı tesisleri (eğitim ve kültür merkezleri) vasıtasıyla K'ye dönüştürmektedir.

GSYİH'nın sabit değerinde K'si en büyük olan devletin yönetimi daha mükemmeldir, ilerlemesinde uyum mevcuttur.

Yönetim alanında ünlü Amerikalı uzman Gary Hamel'e göre beşeriyetin gelişmesinde yönetimin rolü esastır. O, son 200 senede hayatı değişen beş buluş ve icat listesine içten yanmalı motor, tıptaki keşifler, yarıiletken ve internetle birlikte yönetimi de eklemiştir. Gary Hamel, yönetimi, beşeriyetin en büyük buluşlarından biri olarak görüyor ve insanları birleştiren, seferber eden, kaynaklardan ve üretilen ürünleri etkili kullanan alet veya metot sayıyor. Yönetimin gelişmedeki rolüne inanmak için birinci ve üçüncü dünya ülkelerini (Güney ve Kuzey Kore) kıyaslamak yeterli olacaktır.

Yönetimin başarısı esasen kadro politikasıyla ilgilidir. "Kadro her şeyi halleder" veya Şehriyar'ın "*Bizden öndedir Avrupalılar, işi, işi bilene veriyor onlar*" düşüncesi kadroyla ilgilidir. Alman İmparatorluğu'nun ilk şansölyesi Otto Bismarck'ın "iyi memurla" ilgili yukarıda kullanılan düşüncesi de memur sorununun temel sorun olduğunu gösterir. Bu problemin çözümünde dikkat edilmesi gereken *düşünce tarzıdır*.

Mevlana Halit Bağdadi²² iki asır önce "**Niyet ibadetin ruhudur**" demiştir. Bu düşünce dünya işleri için geçerlidir ve niyet faaliyetin ruhudur. Memurun niyeti zengin olmak mıdır, yoksa devlete hizmet etmek midir? İnsanoğlu nerden ilham alır; zengin olmaktan mı, devletin zengin olmasından mı? İnsan niyetini doğru belirleyen yöneticilerin tarihte iz bıraktıklarını da belirtmek gerekir.

Memurun gizli niyetini gün yüzüne çıkarmak için onun toplumsal menfaatinin (Mt) kişisel menfaate (Mk) oranı bir gösterge (turnusol kağıdı) olarak kullanılabilir. Bu oranın birden küçük olduğu ülkelere insani faaliyetler kişisel menfaatin etkisiyle gerçekleşir. K birden büyük olunca faaliyet toplumsal menfaatin baskın olduğu ortamda gerçekleşir. Bu da memurun kamillik derecesi (K) yüksek olan insanlar arasından

seçilmesi gerektiği anlamına gelir. Bu problemi halletmek için TEST yöntemi kullanılmalıdır. On, on beş soru sorarak kişinin toplumsal menfaati mi, yoksa kişisel menfaati mi önemsendiği kolayca anlaşılabilir. Örneğin, yukarıdaki test soruları vasıtasıyla insanın toplumsal veya kişisel menfaat yanlısı olduğu belirlenebilir. Daha doğru ve daha fazla soru hazırlayarak daha iyi sonuçlara da ulaşılabilir.

Nº	SORU	1 tanesini seçin
1.	Yemek için yaşamak (1) mı, yaşamak için yemek (2) mi?	1,2
2.	Halk mı edebiyatı oluşturur (1), edebiyat mı halkı oluşturur (2)?	1, 2
3.	Gece yolda araba yoksa trafik lambasının kırmızı ışığında geçer misin?	Evet, hayır
4.	Müdür olursan kendinden daha yetenekli kişiyi işe alır mısın?	Evet, hayır
5.	Allah'a, ahirete inanır mısın?	Evet, hayır
6.	Evladının futbol (1) mu, yoksa satranç (2) mı oynamasını istersin?	1,2
7.	Paran olsaydı önce köprü (1) mü, yoksa restoran (2) mı yaptırırdın?	1,2
8.	Okulda hangisinin eğitilmesini tercih edersin: "halay" (1) mı, yoksa "terekeme" ²³ (2) mi?	1,2
9.	Okulda hangisi tercih edilsin istersin: "koro" (1) mu, yoksa "şarkı söylemek" (2) mi?	1,2
10.	İyiliği kimin aklında tutması gerekir: yapanın (1) mı, yapılanın (2) mi?	1, 2
11.	Ülke nasıl olursa daha iyi olur: üretici (1) mi, yoksa tüketici (2) mi?	1, 2
12.	Akşam için ikisine de davet aldın, hangisini seçersin: restoran (1) mı, tiyatro (2) mu?	1, 2
13.	Futbolda gol atınca (1) mı, takımın kazanınca (2) mi sevinirsin?	1, 2
14.	Terzilik (1) mi, yoksa marangozluk (2) mu daha üstündür?	1, 2
15.	Restoranda herkesle birlikte büyük salonlarda (1) mı, yoksa özel odalarda (2) mi yemeği tercih edersin?	1, 2
16.	Hemşericiliğin devletle ilgisi var mıdır?	Evet, hayır
17.	Kendine olan sevgi (1) mi, devlete olan sevgi (2) mi önceliklidir?	1, 2
18.	Hangisinin daha iyi olması gerekir: biçim (1) mi, içerik (2) mi?	1, 2

Avustralya'da İnsanı Gelişim Endeksi $a = 0,937$, kamillik derecesi ise $K = 14, 9$ 'dur. Eğer a 'ya yapılmış işin, yapılacak işe oranı olarak bakacak olursak bu, Avustralya'nın sahip olduğu potansiyelin %93,7'si arzuya (mutluluğa) dönüştüğü anlamına gelir. Gine'de $a=0,54$ olduğundan bu potansiyelin sadece %54'ü yararlı işe dönüştürülmüştür.

Bu da Avustralya'da yönetim kalitesinin daha iyi olduğu anlamına gelir. Dünyada ilerleme sağlayabilmek için Gine, Bahreyn, BAE, Avusturya ve Hollanda kendi İnsani Gelişim Endekslerini Avustralya'nın endeksiyle eşitlemeye çalışmışlardır.

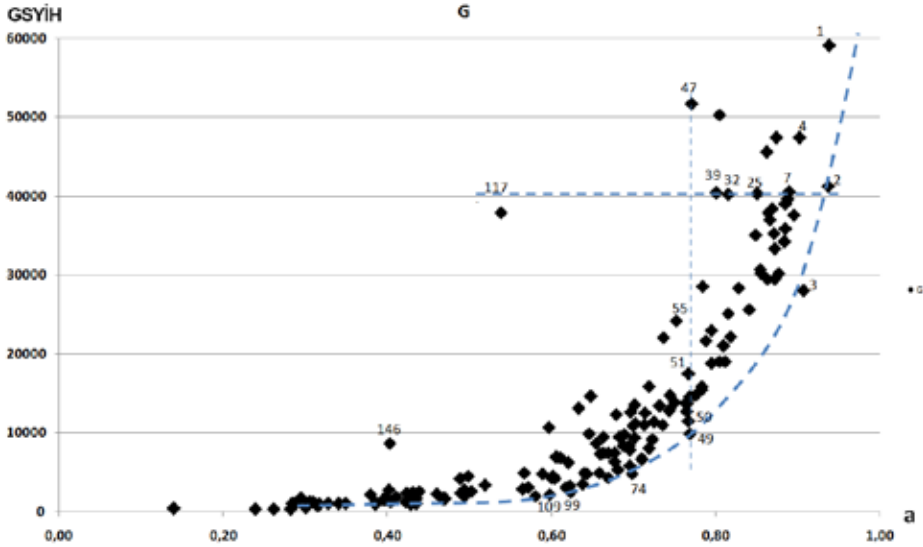
Bunun için bu devletler kendi yönetim ve hukuk sistemlerinde reforma, modernleşmeye gitmeli veya çeşitli düzeylerde karar verirken az hata yapacak şekilde düzeltmeler yapmalıdırlar. Bu durumda hem yerli, hem de global seviyede tasarruf edilir ve dünyada devamlı insani gelişmenin ekonomik temeli oluşur, nüfus artımıyla ilgili telaş ortadan kalkar.

3.6. Ekonomi ve Kültür

“Son ağaç yok olduğunda, son balık öldüğünde, son ırmak kurduğunda insanlar paranın yenmeyen bir şey olduğunu anlayacak.”

Anonim

1990’lı yıllardan itibaren BM’de Mahbub ül Hak tarafından verilen İnsani Gelişim Endeksi (a) dünya devletlerinin gelişiminin ölçeği olarak kullanılmaktadır. Devletlerin reytingleri bu özelliğe göre hesaplanmaktadır. Bu ölçeğin sadeliğinin, şeffaflığının uzmanlarca takdir edilmesi onun üstün olduğunu gösterir. a özetleyici bir



Resim 14. GSYİH ile a Arasında Korelasyon.

Rakamlarla bazı ülkelerin BM GP (2010) reytingi gösterilmiştir: Norveç (1), Avustralya (2), Yeni Zelanda (3), ABD (4), Hollanda (7), Avusturya (25), BAE (32), Bahreyn (39), Kuveyt (47), Karadağ (49), Romanya (50), Hırvatistan (51), Suudi Arabistan (55), Gürcistan (74), Moldova (99), Kırgızistan (109), Gine (117), Angola (146).

endekstir ve genelde ülkedeki eğitimin, sağlık sisteminin, kişi başına düşen GSYİH endekslerinin toplamına eşittir.

GSYİH ile a arasında korelasyon sıralı ölçekle Resim14’te gösterilmiştir. İlk bakışta grafikten yararlanmak zor gelse de, dikkatlice bakıldığında değerli sonuçlar alma olanağı sunar. Resimden de anlaşıldığı üzere bu sosyal ve ekonomik değerler arasında gizli bir ilişki mevcuttur ve bu resim “ekonomi- kültür” mozaigini yansıtır. Su kaynayana kadar tüm sıcaklık (enerjik) seviyelerinden geçtiği gibi, devletler de geliştikçe tüm medenî aşamalardan geçer. Resimden de görüldüğü üzere birkaç

devlet (Kuveyt, Gine, Angola ve diğerleri) dışında tüm devletler için GSYİH arttıkça insan potansiyelinin gelişim endeksi de ona uygun olarak artar. Bu devletlerin bugünü geçmişiyile ilgilidir ve ilerlemeleri tarihi tecrübelerine dayanır. Resim 13'teki gibi burada da bazı devletlerin özellikleri mevcuttur. Avustralya (2), Hollanda (7), Avusturya (25), BAE (32), Bahreyn (39), Gine (117) kesikli yatay doğru üzerindedir ve bunlar için GSYİH değeri 40 000 USD seviyesindedir. Kişi başına düşen GSYİH seviyesi aynı olmasına rağmen Avustralya'da mutluluk seviyesinin çok yüksek, Gine'de ise düşüktür.

Dikey "47-49" çizgisine bakacak olursak bu çizgi üzerinde bulunan (Kuveyt, Hırvatistan, Romanya ve Karadağ) devletlerde İnsanı Gelişim Endeksi, yani a'nın değeri sabittir, tahminen 0,77'ye eşittir. Bu devletler arasında Karadağ'ın yönetim sisteminin diğerlerine göre daha iyi olduğu söylenebilir.

Bir grup devlet (Avustralya (2), Yeni Zelanda (3), Karadağ (49), Gürcistan (74), Moldova (99), Kırgızistan (109) ve Togo (139) burada da dikkat çeker ve onların da bazı özellikleri vardır. Bu ülkeler kesikli bir eğri üzerinde bulunmaktadır ve GSYİH sabit değerinde en yüksek İnsani Gelişim Endeksine- a'ya ulaşmışlardır. Bu eğriye de kamilleşme eğrisi de denebilir. Bu eğri üzerinde bulunan devlet için GSYİH ile a arasında uyum olduğu söylenebilir.

K.Yaspers'e göre beşer tarihinin üçüncü aşaması M.S. 1000 yılında başlar. Eğer modern gelişimin başlangıç noktasını bu tarihten itibaren hesaplayacak olursak o zaman beşeriyet feodalizmden sonraki vahşi kapitalizm, insana yönelik kapitalizm, nihayet insan özgürlüğünün ve haklarının garantisi olan modern kapitalizm aşamalarını geçerek Karl Popper'in arzu ettiği Açık topluma doğru ilerler. K. Popper'in istediği gelişmiş toplumda devlet yönetiminin iyileştirilmesi sürecinde her vatandaşın katılımı şarttır. Açık toplumun düşünce tarzında toplumsal (devlet) menfaati tüm diğer menfaatlerden önemlidir, kamillik ve belgelik normal hayat kriterine dönüşür.

İGE ve K faktörü arttıkça insani ilişkilerde yeni şekillenmeler, kültür örnekleri oluşur. Ermenilerin birkaç sene içerisinde kamilleşerek hareketlerinden utanacakları ve Karabağ topraklarını azad edecekleri söylenebilir.

Bir bilgenin dediği gibi "Tüm hakikatler üç aşamadan geçer. Birinci aşamada "bu olamaz" derler. İkinci aşamada "bu olabilir" derler. Üçüncü aşamada "bu çoktan belliydi, zaten" derler". Düşünce tarzı değişerek saflaşır, kamilleşir. Bugün bizim için kabul edilemeyen düşünce, bir süre sonra olağan, sonra ise gerçek olarak görünecektir. Fikir alış veriş insanı kamilleştirir. Bununla ilgili Bş Şou'nun dediği gibi: *"Eğer senin bir elman varsa, eğer benim bir elmam varsa, elmalarımızı değiştirirsek, ikimizin de yine bir elması olacak. Eğer senin bir düşüncen varsa ve benim bir düşüncem varsa, düşüncelerimizi değiştirirsek, ikimizin de iki düşüncesi olacak"*- bu fikir çok değerlidir.

Norveç, Avustralya ve Yeni Zelanda'da vatandaşlar devlet yönetiminin iyileştirilmesinde katılım gösterdiklerinden a'nın değeri çok büyüktür. Fakat a'nın değerinin düşük olduğu yerlerde düşünce tarzı vatandaşların devletin ilerlemesine katkı sağlamasına engel olacak şekildedir. Bu toplumlarda bu işle sadece memurlar ilgilenmektedirler. Bazen kararlar kişisel menfaat dikkate alınarak verilir.

K. Popper'in "beşeriyetin tarihi olamaz" fikrine rağmen Resim 14'ten de görüldüğü gibi beşeriyetin gelişimi nesnel yasalarla düzenlenir. Bu ilerleme kaotik değildir, amaca yöneliktir. Resimden de gelişmiş ülkelerin "talebin artma yasasına" uygun sağ yukarı köşede bulunduğu görülmektedir, diğer devletlerin de bu noktaya doğru ilerledikleri veya ilerleyecekleri düşünülebilir.

Bu da GSYİH seviyesi ile a'nın birlikte toplumsal gelişimi tek değerli belirlediği anlamına gelir.

GSYİH ile K (veya a) birlikte toplumsal gelişimi tek değerli belirler.

Tüm devletlerin Resim 14'te gösterilen kordinatları her sene değişir. Gelişim kaydedilirse her nokta sağ yukarı köşeye doğru (reformlar, savaşlar zamanı bu gelişim "bir adım ileri, iki adım geri" modeliyle de gerçekleşebilir) hareket eder. O mıntıka için yukarıda "Allahabad" denmişti. Onun koordinatları da belirlenebilir. Onun absisi 0,96'dan büyük, 1'den küçüktür. O noktanın ordinatı ise tahminen 50 000 USD'dir. Düşüncenin hayat tarzına etkisi Brayan Treysi'nin kitabında mükemmel anlatılmıştır. Kitapta şöyle bir başlık mevcuttur: "Kendini diğerlerine hizmet etmeğe ada". Bu başlığın altında değerli bir cümle yer alır: "Bizim toplumumuzda başarılı olan insanlar, bazı istisnalar olsa da, genellikle diğerlerine hizmet edenlerdir."

3.7. Rüşvet

*"Paranın her şeyi yapabileceğini söyleyen,
para için her şeyi yapabilir".*

Benjamin Franklin

Büyük filozof Sokrates'e göre: "Nefse hakim olmak büyük bir ülkeye hakim olmak kadar zordur". Devlet yönetim sistemleri oluştuğundan beri rüşvet her zaman vardı. Fakat onun kökünü hiçbir devlet tamamen kesemedi. İran şahı Kambuz rüşvet alan memurun derisini diri diri soydururmuş. Rus imparatoru I Nikolay gelecek imparator oğlu II Aleksandra²⁵: "Tüm Rusya'da sadece sen ve ben çalmıyoruz" der. BM baş sekreteri Y.Fedotov'a göre gelişmekte olan ülkeler rüşvet yüzünden yılda 40 milyar dolar kaybeder.

Devletler, toplumsal birlikler bu hastalıkla hala savaşmaktadırlar, fakat o günümüzde de mevcuttur ve beşeriyetin gelişimini engellemektedir. Çünkü bu hastalığın bilinmeyen nesnel ve özel sebepleri vardır. Allah korkusundan uzaklaşıldığı, mükemmel hukuki sistem kurulmadığı süreçte toplumda rüşvet var olacaktır.

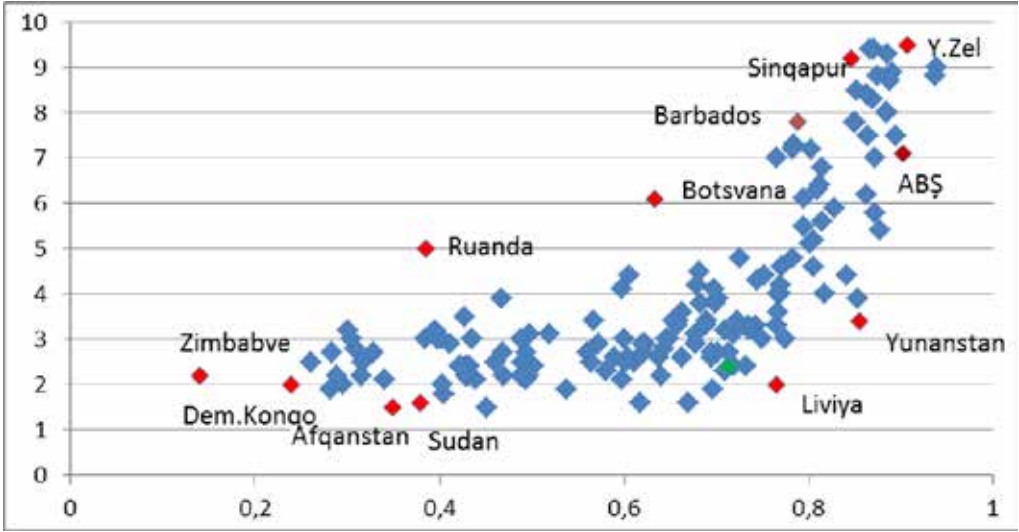
Bu sosyal hastalıkla ilgili bazı fikirlerim kitabımda²⁶ da yer alır. Kitapta rüşvetin felsefesine, onu doğuran sebeplere, tarihine, rüşvetin zaruri ve kafi şartlarına değinilmiştir. Orada bu kavramın tanımı da yer almaktadır: "Rüşvet, yetkili kişinin yetkisi kapsamında rüşvet verenin yararına yaptığı işin karşılığında aldığı para, değerli eşya, mülk ve hizmettir ". Bu sürecin sonunda kazanan rüşvet veren ve alandır, kaybeden ise devlet ve toplumdur. Müşahedeler büyük rüşvetin aşağıda yer alan küçük kurallarını ortaya çıkarmıştır:

- İdari yönetimde rüşvet yönetilenden (nesneden) yönetene (özneye) doğru akar,
- İdarecilik arttıkça rüşvet artar, liberallik arttıkça rüşvet azalır,
- Hizmetin, malın kalite göstergesinin rüşvetle çarpımı sabittir. Rüşvet çoğalırsa, kalite azalır,
- Üçüncü öznenin müdahalesi rüşvet ortamını verimli hale getirir.

Rüşvet sebep değil, sonuçtur. Bu yüzden sonuçla değil, sebeple mücadele etmek doğru olacaktır.

K faktörü toplumsal menfaatin kişisel menfaate olan oranıdır. Rüşvet kişisel menfaat uğruna toplumsal menfaatin kurban edilmesidir. Yani K faktörü ile rüşvetin gizli yönlerine bakılabilir. Bu bölümde K faktörü yardımıyla bu sosyal belanın görünmeyen yönü aydınlatılmıştır.

K faktörünün tanımını kullanarak İnsani Gelişim Endeksi'ne bakalım. Örneğin, BM'nin 2010 yılında verdiği bilgiye göre bu endeks Azerbaycan için $a = 0,713$ 'e eşittir. Bu da ülkedeki 100 kişiden 71'inin toplumsal menfaati, 29 kişinin ise kişisel menfaati önemseydiği anlamına gelir. Buradan çok değerli bir sonuca varılabilir. Eğer yönetime (memurluğa) "71"lerden alınırsa, o zaman devletin menfaati korunur ve rüşvet köşeye sıkışmış olur. Gerçek hayatta bunu uygulamak için gelişmiş ülkelerde demokrasiye özel filtreler kullanılmaktadır. Eğer, yönetime "29"lar (arkadaşlar, akrabalar, hemşeriler vs.) gelirse o zaman rüşvetin önüne geçmek imkansız olur.



Resim 15. Rüşvet Endeksinin a'ya Oranı.

Sovyetler döneminde yönetici adayları sadece "71"lerden seçilirdi ve adayların uzmanlığına, kişisel özelliklerine dikkat edilirdi. Üstelik rüşvete karşı idari yolla da (yasalar vasıtasıyla) mücadele sürdürülmekteydi. Çin'de günümüzde de durum böyledir. Çin'in İGE değeri tahminen 0,66'ya eşittir. Bu, ülkedeki 100 kişiden 66'sının toplumsal, 34'ünün kişisel menfaat taraftarı olduğu anlamına gelir. Günümüzde Çin'in gelişmesi memurlarının "66"dan seçildiği anlamına gelir. Aynı zamanda rüşvet alanlar ağır cezalarla cezalandırılmaktadırlar.

Demokrasinin yerleştiği Yeni Zelanda, İsveç, Danimarka, Finlandiya, Norveç gibi gelişmiş ülkelerde böyle bir sorun neredeyse kalmamıştır. Orada kişisel menfaat taraftarlarının memurluğa alınmasına "dördüncü kuvvet" (medya) izin vermez.

Dünya devletlerinde yolsuzluk algısı endeksinin a'ya oranı Resim 15'te gösterilmiştir. Ordinat ekseninde 10 birimli ölçeğe göre rüşvet endeksi, absis eksenindeyse İnsani Gelişim Endeksi a gösterilmiştir.

Rüşvete bulaşmayan ülkeler için bu endeks 10 (on), tamamen bulaşan ülkelerde 1 (bir) puanla değerlendirilir. Her devlet için hem rüşvet endeksi, hem de a'nın değeri Ek 1'in 3.ve 9.sütunlarında da yer almaktadır. Rüşvet endekslerinin değerleri Transparency International²⁷ uluslararası kurumunun 2012 yılı için belirlediği rapordan alınmıştır. Grafikte a'sı yüksek, rüşvet seviyeleri düşük olan ülkeler sağ üst köşede, a'sı düşük, rüşvet seviyeleri ise yüksek olan ülkeler ise sol alt köşede yer almaktadırlar. Yeni Zelanda ile ABD'nin, Singapur ile Yunanistan'ın, Sudan ile Ruanda'nın karşılaştırılması dünya devletlerinin gelişiminde rüşvetin etkisini açıkça ortaya koyar. Yeni Zelanda ile ABD'nin İGE değeri hemen hemen aynıdır ve 0,905'e eşittir. Fakat onların "rüşvet endeksleri" çok farklıdır. Yeni Zelanda (9,5) dünyada rüşvet seviyesinin düşük

olduğu ülkelerdendir. Aynı şeyi dünyanın süper gücü ABD (7,1) için söylemek zordur. Uluslararası iddialar ve ticaret, askeri programlar, görünmeyen programların rüşvetsiz gerçekleştirildiği söylenemez.

Singapur (9,2) ile Yunanistan'ı (3,4) kıyaslayacak olursak bu ülkelerde İnsani Gelişim Endeksi'nin hemen hemen aynı olduğunu göreceğiz. Fakat rüşvet endeksleri çok farklıdır. 50 sene önce kriz ve rüşvet içerisinde boğulan Singapur rüşvetin olmadığı bir ülkeye dönüşmüştür. Fakat 2500 sene önce dünyaya bilgelik dersi veren Yunanistan rüşvet içerisindeydi. 50 sene önce sağcı ülke kurmayı başaran Singapur sadece liberal demokrasi prensipleriyle ilerleme sağlamamış, aynı zamanda devlet menfaatini korumayı başararak büyük gelişim kat etmiştir. Bu ülkede rüşvet alan cezalandırılmaktadır.

Sudan (1,6) ve Ruanda'nın (5) karşılaştırılması da ilginçtir. Bu ülkelerde İGE neredeyse aynıdır ve 0,39'a eşittir. Fakat Sudan'da rüşvet endeksi 1,6 iken, Ruanda'da bu endeks 5'e eşittir. Bu büyük fark dikkati Ruanda'nın sosyal ekonomik özelliklerine ve yönetimine doğru çeker. Afrika'nın bu fakir ülkesinde kişi başına düşen GSYİH tahminen 1100 USD'dir ve Sudan'dan iki kat daha azdır. Fakat rüşvet endeksi Sudan'a göre tahminen 3 kat daha fazladır. Bu fark ülkenin nüfusunun 100 kişiden 39'unun toplumsal, 61'inin kişisel menfaat taraftarı oluşuyla açıklanabilir. Ruanda'nın memurlarının "61"den değil, "39"ların içerisinde seçildiği düşünülebilir. Fakat Sudan'da tam tersi, memurlar "61"ler arasından seçilmektedir.

Singapur ve Ruanda karşılaştırması rüşvetin tedavi edilebilen hastalık olduğunu göstermektedir. O, bilimsel yollarla yok edilebilir. Sadece peş peşe birkaç doğru adım atmak gerekir. Resim 15'ten diğer ilginç sonuçlara da ulaşılabilir. Örneğin, rüşvet endeksinin sabit ($R=3$) değerinde Arjantin, Meksika, Endonezya vs. devletler vardır. Bu devletler içerisinde diğerlerine göre daha mükemmel yönetim sistemi olan Arjantin'dir ($a = 0,78$). Çünkü onun sahip olduğu İGE maksimuma eşittir. İGE'nin değeri sabit iken, yolsuzluk algısı endeksi yüksek olan ülkeler daha mükemmel yönetim sistemine sahiptir.

Müslüman devletlerin sosyal ekonomik özellikleri ve bu ülkelerde yolsuzluğun seviyesi ilginçtir. Çünkü bu ülkelerin yönetiminde İslam gelenekleri kullanılır. İslam Peygamberi'nin rüşvetle mücadeleyi Büyük Cihat saydığı bilinir. Halifeliğin ilk dönemlerinde rüşvetle ciddi mücadele sürdürülmüştür. Fakat bu mücadele Allah korkusuyla verilmiştir.

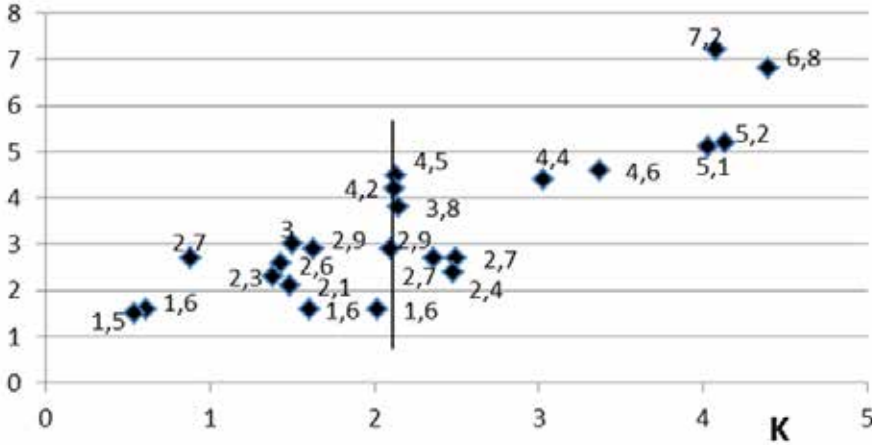
İGE'nin değeri sabit iken, yolsuzluk algısı endeksi yüksek olan ülkeler daha mükemmel yönetim sistemine sahiptir.

İslam ülkelerinde yolsuzluk algısı endeksi ile K faktörü arasında ilişki Resim 16'da yer alır. Resimden de anlaşıldığı üzere Katar (7,2) ve BAE (6,8) rüşvetin en az olduğu Müslüman ülkeleridir. Üstelik bu ülkelerde kamillik faktörünün değeri de Avrupa devletleri (Slovakya ve Macaristan) seviyesindedir. Türkiye'de (4,2) yolsuzluğun seviyesi İran'a (2,7) göre daha azdır. Afganistan'da (1,5) ise durum çok kötüdür.

Müslüman ülkelerinde GSYİH kaynağı genellikle petrol ve ticarettir. Sanayi üretimi, özellikle de yüksek teknoloji ürün üretimi bu ülkelerde zayıftır. Bilimsel ve yüksek teknoloji ürünlerinin (askeri ekipman, bilimsel, elektronik aletler, tıbbi cihazlar vs.) üretimi Batı ülkelerinin elinde olduğundan bu ülkelerde bu ürünlerin üretim seviyesi çok düşüktür. Batı'da bilime hem devlet, hem de firmalar tarafından finansman

sağlanmaktadır. Müslüman dünyasının tüccarları bilime karşı kayıtsızdırlar. Onların amacı para kazanmaktır, onu da ticari yolla yapmaktadırlar.

Azad Mirzeczade'ye²⁸ göre Rus alim P.V. Siminov'un dediğine gibi tahrif edilmiş "bağımsızlık" ortamında insan eğer tekrar satışla para kazanıyorsa kendisini üretime adanmaz, çünkü "enerji tasarrufu ihtiyacı" hisseder. Son yıllarda İslam ülkelerinde gerçekleşen renkli devrimler Müslüman ülkelerinde insanların tahrif edilmiş "bağımsızlık" ortamında yaşadıklarını göstermiştir. Bu ortamda üretimle değil, ticaretle uğraşmak daha uygundur. Ticaret ise bilime katkı sağlamaz. Ticaretin oluşturduğu psikoloji sanayinin oluşturduğu psikolojiden çok farklıdır. Bu yüzden de şöyle bir deyim vardır. *"Tüccar zengin vasar, fakir ölür, sanavici fakir vasar, ama zengin ölür"*.



Resim 16. İslam Ülkeleri için R(K) Oranı.

Kareler üzerindeki rakamlarla devletlerin yolsuzluk algısı endeksi gösterilmiştir:

Katar (7,2), BAE (6,8), Bruney (5,2), Bahreyn (5,1), Kuveyt (4,6), Ürdün (4,5), Suudi Arabistan (4,4), Türkiye (4,2), Tunus (3,8), Alcazair (2,9), Mısır (2,9), Kazakistan (2,7), İran (2,7), Bangladeş (2,7), Suriye (2,6), Azerbaycan (2,4), Tacikistan (2,3), Kırgızistan (2,1), Türkmenistan (1,6), Özbekistan (1,6), Sudan (1,6), Afganistan (1,5)

Zengin olmak isteği her zaman insanlara eşlik eden bir duygudur. Bu isteğin derinliğinde kendini savunma içgüdüsünün yattığı söylenebilir. Yönetim ve hukuk sistemi zayıf olan ülkelerde para insanı savcıdan, mahkemeden korur. Bazı Müslüman ülkeleri güçlü devlet kurmak yerine para biriktirmek için çaba harcar. Fakat para biriktirmenin makbul ve gayri makbul yöntemleri mevcuttur. İstismar, şiddet zenginleşme yöntemidir. Fakat makbul değildir. Bilimsel yolla, yeni teknoloji uygulayarak da zengin olmak mümkündür ve bu yöntem makbuldür. Makbul olmayan yolların en önemlisi devlet menfaatini kişisel menfaate kurban vermektir, yani zengin olmak için rüşvete başvurmaktır. Bu kusur tarih boyu bir ülkede büyük, diğerinde küçük ceza nedeni olmuştur.

Çağdaş dönemimizde de insanların gözü dünya malına doymamaktadır. Fakat bu konunun zamana ihtiyacı olduğu varsayılabilir. Düşünce kamilleştikçe bu sorun çözülecektir. Eski Yunan filozofu Demokritos babasından kalma mirası ihtiyacı olanlara dağıtmıştı. Alfred Nobel ve Templton sahip oldukları milyonları ödül şeklinde bilim ve maneviyat insanlarına dağıtıyorlar. Bill Gates ve Gordon Moore milyarlarını insanların eğitimi ve sağlığı için harcamaktadırlar. Norveç'te, Yeni Zelanda'da, Avustralya'da insanların düşüncesinde rüşvete eğilim bulunmadığı söylenebilir. Burada süper

milyarderlerin de çok olmadığı söylenebilir. Çünkü düşünce kamilleştikçe, mükemmel devlet kuruldukça, yönetim geliştikçe zenginliğe gerek kalmaz.

Bu bölümün sonunda Aristo'nun bir kelamını hatırlamak isterim: *"Para ve hakimiyet birlikteyken zararlı sıvı gibidir. Hakimiyete gelen paradan, para arayan hakimiyetten vazgeçmelidir".*

Değerli bir fikir olduğundan 2300 yıllık yol kat etmiştir.

3.8. Sosyal Dinamik

"Dünyayı değiştirmek istiyorsan
kendinden başla".
Hz. Ali

Sosyal gelişimin bilinen konseptleri (döngüsel, doğrusal, spiral) oluşturulurken ne GSYİH, ne İGE, ne de K faktörü bilinmiyordu. Bu ölçeklerin yardımıyla tarihi gelişimin kurallarına yeniden bakma gereği duyulmaktadır.

Pozitivist felsefeye göre toplumun gelişimi düzenlidir ve ileriye doğru gelişir. Bu felsefe akımının öncülerinden Olan O.Conta göre toplumun ilerlemesi için önemli olan uyumdur. Uyum her insanın, sosyal grubun ve halkların varlığına olanak sağlar.

Marksizm felsefesine göre insanın kendi gelişim seviyesiyle birlikte üretken güçlerin gelişim derecesi sosyal gelişimin temel ölçөгüdür. Bu da gelişimin iki toplananı olduğu anlamına gelir, bu toplananlar gelişimin kanatlarıdır. Absis eksenine paralel toplanan (Resim 14) gelişimin insani (kültür), dikey toplanan ise gelişimin maddi (ekonomik) toplananıdır.

Davranış düşüncesi yansıttığından tarihi süreçlerin gidişatı İGE'ye bağlıdır ve İGE arttıkça düşünce saflaşır, kamilleşir ve tarihi gidişatı nesnel mecraya doğru çevirir. Tekrar Avustralya ve Gine karşılaştırmasına bakacak olursak Avustralya için insani toplanan ile maddi toplananın uyum içerisinde olduğunu görürüz. Maddi toplanan genellikle eğitim ve kültür merkezleri vasıtasıyla çözölerek insani toplananı çoğaltır. Sonra insani toplanan yeni düşünceler vasıtasıyla maddi toplananı çoğaltır. Gine'de böyle bir uyum yoktur onun ekonomik toplananı yüksek iken, insani toplananı zayıftır. Norveç, Yeni Zelanda ve Avusturya'nın tarihin son mintikasına "Allahabad"a yaklaştığı

Tarihi süreçlerin gidişatı İGE'ye bağlıdır ve o arttıkça
tarihi gidişatı nesnel mecraya doğru çevirir.

söylenebilir. Bu noktaya yaklaştıkça çelişkiler ılımlı hale gelir, toplumda barış duyguları artar. Ama bazı ülkelerin bu noktaya ulaşabilmeleri için daha çok uzun yol kat etmeleri gerekir. Çünkü son hedefe ulaşmak problemi düşünce tarzına bağlıdır. Bu noktaya doğru ilerlemek sosyal dinamiğin (döngüsel, doğrusal, spiral) yöntemleriyle değil, yeni merdiven yöntemiyle "bir adım sağa, bir adım yukarı" yöntemiyle açıklanabilir ve ordinat eksenini yönünde adım adım zenginleşmeye, absis eksenini yönünde adım adım kamilleşmeye sebep olur. Kamilleşerek zenginleşmeye göre, zenginleşerek kamilleşmek daha uygun yöntemdir. Aynı gün içerisinde hem zenginleşmek, hem de kamilleşmek imkansızdır. İnsanın kamilleşmesine onlarca, milletin kamilleşmesine yüzlerce sene gerekir. İnsan değişebilen varlıktır.

Düşünce tarzının değişme hızı orta hesapla çok küçük olduğundan toplumun yüksek düşünce seviyesine ulaşması için uzun zamana gerek vardır. Bu zamanı

kısaltmak mümkündür. Bunun için hem ulusal irade, hem de devletin iradesi gerekir. Fertlerin düşüncesi kısa sürede de değişebilir. Bu yüzden bilgiler “*Her dakika hayatını değişmen için bir fırsattır*” demişlerdir. M. Tetçer’e²⁹ göre Amerikan toplumunda düşünce hızla değişmektedir.

Hazreti Ali’nin yukarıda yer alan fikri teorik bir madde değildir, hayattan alıntıdır. Çünkü o zaman Hz. Ali’nin çevresindeki herkes dinini değiştirerek Müslüman olmuş, yeni bir dünyanın- İslam dünyasının vatandaşı olmuşlardır.

3.9. Sürdürülebilir İnsani Gelişme

“Biz bu dünyaya, gelişimine katkı sağlamak için geldik.”
Steve Jobs

Çağdaş devletlerin ilerlemesinin merkezinde insani gelişme vardır. Günümüzde bu tez Batı dünyasında herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Doğu’da da zaman zaman insan hak ettiği şekilde değerlendirilmiş ve eşref-i mahlukat olarak görülmüştür. Şeyh Edibali 700 sene önce Osmanlı İmparatoru Osman Gazi’ye demiştir: “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın”. Dönemin büyük dahisi, Pakistanlı alim Mahbub ül Hak: “Halkların temeli var. İnsanlar, bu basit gerçeği unutuyorlar, bazen”. Batı’nın Gelişmesinin Paradigması adlı makalemd³⁰ toprağa göre, insanda daha fazla yaşatmak potansiyeli olduğundan bahsedilmiştir. Makalede zengin olmak niyetiyle komşu halkların topraklarını ele geçirmek yerine kendi insanlarını geliştirmek gerektiği söylenmiştir. Kuzey komşumuzun Kuzey Kafkas’ta savaşılarak değil, ölüm saçan Kalaşnikof silahı satarak daha çok gelir elde ettiği varsayılabilir.

Günümüzde dünyada bilim ve eğitim seviyesi çok yüksektir. Alimlerin sayısı şimdiye kadar yaşamış alimlerin sayısından fazladır. Bununla birlikte olumsuz olaylar, eğimler de fazladır. Ateş bir noktada sönmeden başka noktada alevlenmektedir. Bir noktada mutluluk, diğer tarafta açlık var. Bir noktada insanlar soğuktan donarken, diğer tarafta enerji gerektiğinden fazla tüketilmektedir. Gezegenin nüfusunun %15’i (Batı ve Avrupa) gezegenin kaynaklarının %75’ni sahiplenmektedir. Beşeriyetin ahalisinin %20’si fakirlik seviyesinin de altındadır. Her yıl 15 milyon kişi açlıktan ölmektedir, 100 milyon kişi açlık çekmektedir. Ekolojik kriz gezegeni sarmıştır, toprak verimliliğini kaybetmiş, sular (okyanuslar, denizler, nehirler) zehirlenmiş, hava kirlenmiştir. Gezegenin sıcaklığı 1 dereceye kadar çoğalmıştır. Antartika’da buzullar hızlı erimektedir. İnsan ticareti, cinayet ticaretinin ve doğal zenginlik hırsızlığının verdiği zarar kat kat çoğalmıştır. Tüm bunlar bela kaynaklarıdır ve sürdürülebilir insani gelişmeye engeldir.

Gezegenin geleceğiyle ilgili yanıt bekleyen önemli sorular mevcuttur. Yaşadığımız gezegeni gelecek nesillere hangi durumda bırakacağız?

Beşeriyeti geliştiren veya gelişimini engelleyen sebepleri doğru değerlendirmek ve gezegeni kontrol etmek için yenedünya görüşüne gerek vardır. Bu süreçleri kontrol altına almak için sistemli bilimsel bakış gerekir. Tablo 8’de birkaç devletin BM tarafından hesaplanmış (2010) reytingi (birinci sütun), GSYİH (üçüncü sütun), İGE (dördüncü sütun) ve K faktörü (beşinci sütun) gösterilmiştir. K faktörünü hesaplamak için (3.1) formülü kullanılmıştır.

Bu ülkeler farklı kıtalarda bulunsalar bile tablodan da anlaşıldığı üzere kişi başına

düşen GSYİH tahminen aynıdır ve (40 000 ± 2000) USD'e eşittir. Bu ülkelerde GSYİH aynı olsa da 4 ve 5. inci sütundan anlaşıldığı üzere insanların liyakatli yaşam tarzı çok farklıdır. Avustralya İGE'ye göre dünyada ikinci, Gine ise 117.inci sıradadır. Eğer Avustralya yönetiminin verimliliğini %100 varsayacak olursak o zaman diğer ülkeler için bu özelliğin değeri Tablo 8'in 6.ıncı sütununda gösterilmiştir.

Reyting	Ülke	GSYİH, USD	İGE	K	Verimlilik,%
1	2	3	4	5	6
2	Avustralya	41800	0,937	15	100
7	Hollanda	40500	0,890	8,1	55
25	Avusturya	40300	0,851	5,7	38
32	BAE	40200	0,815	4,4	30
39	Bahreyn	40400	0,801	4,03	27
117	Gine	37900	0,538	1,16	8

GSYİH= constant; Tablo 8

Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinden biri de Hollanda'dır. Avustralya ile karşılaştırıldığında bu ülkenin yönetiminin verimliliği %55'tir. Bu da bu ülkenin GSYİH'sının %55'nin insan potansiyeline, %45'nin ise diğer amaçlar doğrultusunda şeffaf olmayan şekilde harcadığı anlamına gelir. Eğer bu %45 de insani gelişme için harcarsaydı o zaman onun İGE ve K'si Avustralya ile eşit olurdu. Hollanda'nın yıllık GSYİH hacmi tahminen 640. 109 USD'dir. Bu servetin 288.109 USD'si insani gelişime değil, diğer amaçlar doğrultusunda harcanmaktadır. Gine'de GSYİH'nin şeffaf olmayan harcama kısmı %92'dir. Yani bu ülkenin yönetim sistemi günümüz kriterlerine uymamaktadır. Yani insani gelişime, onun eğitime, kültürüne, sağlığına GSYİH'nin sadece %8'lik kısmı harcanmaktadır. Tabloda gösterilen diğer ülkeler için de bu şekilde rapor hazırlanabilir. Tüm dünyadaki devletler için bu rakamlar hesaplanacak olursa ve gelişime, ilerlemeye harcanırsa, o zaman sadece devletlerde değil, tüm gezegende sürdürülebilir gelişme sağlanabilir.

Tablo 9'da K faktörünün sabit değerinde (3,20 ± 0,17) bazı devletlerin global, sosyal, ekonomik makro ekonomik özellikleri gösterilmiştir. Tablodan görüldüğü gibi K faktörünün sabit değerine ulaşmak için çeşitli devletlerde kişi başına düşen GSYİH değeri 9900 USD'den 21 700 USD arasında değişir. Bu devletleri kıyaslayacak olursak Karadağ'ın yönetim sisteminin diğerlerine göre mükemmel olduğu anlaşılabacaktır. Çünkü bu devlet K = 3,3 olması için en GSYİH harcamış, gelecek nesiller için de pay bırakmıştır. Eğer bu ülkenin yönetim sisteminin verimliliğini %100 varsayarsak o zaman Kuveyt'in yönetiminin verimliliği %19'a eşit olur. Yani aynı sosyal sonuca ulaşmak için Kuveyt, Karadağ'dan beş kat daha fazla GSYİH harcamaktadır. Bu da insani gelişme konseptiyle çelişir. Arabaların temel özelliklerinden biri 100 km mesafe için kullandığı benzin miktarıdır. Burada da İGE (veya K faktörünün) sabit değerine ne kadar GSYİH harcadığı belirlenebilir. Tablo 9'dan da Karadağ ve Kuveyt'in İGE'sinin hemen hemen eşit olduğu ve 0,769 ile 0,771 olduğu anlaşılmaktadır. Bu seviyeye ulaşmak için Karadağ kişi başına 9900 USD, Kuveyt ise 51 700 USD harcamaktadır. Yani Karadağ'ın yönetimi Kuveyt'e göre mükemmeldir.

Reyting	Ülke	GSYİH, USD	İGE	K
1	2	3	4	5
47	Kuveyt	51700	0,771	3,37
49	Karadağ	9900	0,769	3,33
50	Romanya	11500	0,767	3,30
51	Hırvatistan	17500	0,767	3,30
52	Uruguay	13600	0,765	3,26
53	Libya	13800	0,765	3,08
54	Panama	12700	0,765	3,08
55	Suudi Arabistan	24200	0,752	3,03

K= constant; Tablo 9

Tüm bunlardan da anlaşıldığı gibi dünyada sürdürülebilir insani gelişmeyi sağlamak için temel şartlardan biri de yönetim sisteminin sürdürülebilir insani gelişme talepleri seviyesine yükseltilmesidir. Spenser'e göre sosyal ilerleme toplumun gelişimi anlamına gelir. Bu gelişim toplum yapısının modernleşmesi ve sosyal enstitülerin ilerlemesi yoluyla gerçekleşir. Bu durumda GSYİH kayıpsız ve şeffaf bir şekilde insan potansiyelinin gelişmesine harcanır ve doğal zenginliklerden tasarruf edilir. Bu durumda insani gelişimi sağlamak olağandır ve gezegenin günümüzdeki servetlerinden gelecek nesillere de pay bırakılabilir. Yukarıda söylenenlerden bu sonuca varılabilir: *"GSYİH gelişme için zaruridir, fakat kafi değildir. Kafilik kamillikle alakalıdır"*.

Dünyaca ünlü sanatçı Jems Hendrih'e göre "Sevginin hakimiyeti, hakimiyete sevgiden çok olunca yeryüzünde barış sağlanmış olacaktır".

Bu felsefi düşüncenin ışığında tarihe bakacak olursak 1.dünya devletlerinde sevginin hakimiyetini, 3.dünya devletlerinde hakimiyete olan sevgiyi fark edeceğiz. 2.dünya devletlerinde bu düşüncelerin ikisi de mevcuttur.

3.10. Faaliyette Başarı Kıtlığı

"Kötü yasalarla ve iyi memurlarla ülke yönetilebilir.

Eğer, memur kötüyse en iyi yasalar bile işe yaramaz."

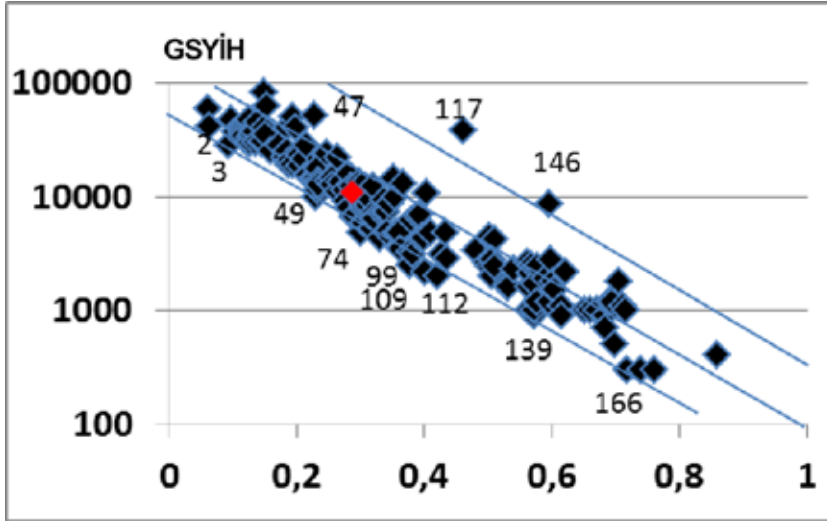
Otto fon Bismarck

Bilginin değerlendirilmesi bölümünde "bilgi kıtlığı" adını alan h ölçeği kullanılmıştı. Bu ölçek bilginin algılanmayan kısmını gösterir ve $h = L_b / L_0$ formülü ile ifade edilir. Formül (1.4)'e göre algılama (a) ile bilgi kıtlığının (h) toplamı 1'e eşittir.

$$a + h = 1$$

Aynı şekilde ekonomik ve sosyal meselelerin çözümünde de bu ölçekler kullanılabilir. Bu durumda ona "başarı kıtlığı", "uğur kıtlığı" veya "mutluluk kıtlığı" denebilir. "Başarı kıtlığını" başarının en yüksek değeri ile cari değeri arasındaki fark gösterir. Eğer BM'nin belirlediği İnsani Gelişme Endeksi'ni (a) başarının cari değeri varsayarsak o zaman başarı kıtlığı bu formülle belirlenebilir.

$$h = 1 - a \quad (3.4)$$



Resim 17. GSYİH ile "Başarı Kıtılığı" Arasındaki İlişki

Avustralya (2), Yeni Zelanda (3), Kuveyt (47), Karadağ (49), Gürcistan (74), Moldova (99), Kırgızistan (109), Gine (117), Togo (139), Angola (146), Burundi (166).

Kişi başına düşen GSYİH ile h -ölçeği arasındaki ilişki Resim 17'de yarım logaritmik şekilde gösterilmiştir. Absis eksenin h -ölçeği, ordinat ekseninde GSYİH logaritmik ölçekte gösterilmiştir. Bazı ülkelerin reytingi resimde rakamlarla belirtilmiştir. Görüldüğü gibi h 'nin değeri 0 ile 1 arasında, kişi başına düşen GSYİH'nin değeri ise 300 ile 100000 USD arasında değişmektedir. Resimden anlaşıldığı üzere gelişmiş ülkeler için h 'nin değeri 0,15'ten küçük, gelişmemiş ülkeler için ise 0,80'den büyüktür.

Grafikte bazı devletlere özellikle dikkat edilmiş ve onların reyting özellikleri (BM, 2010) grafikte rakamlarla gösterilmiştir. Bu devletlerden Avustralya (2), Yeni Zelanda (3), Karadağ (49), Gürcistan (74), Moldova (99), Kırgızistan (112), Togo (139), Burundi (166) ve diğerlerini birleştiren çizginin yarı logaritmik ölçekte düz çizgi olması onu aşağıdaki formülle ifade etme olanağı sağlar:

$$GSYİH = A \exp [-h / b] \dots (3.5)$$

$$\ln GSYİH = \ln A - h / b \quad (3.6)$$

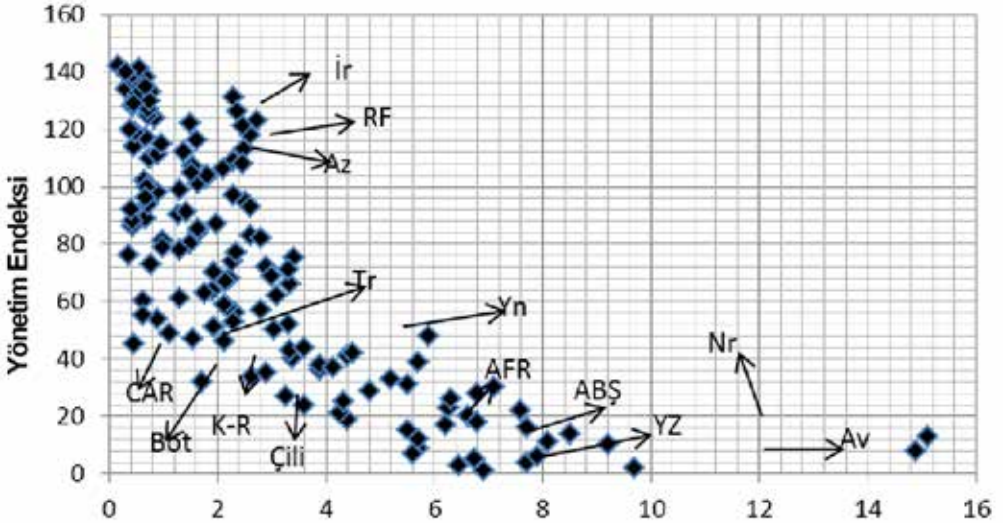
A ve **b** sabittir.

Eğer bu çizgiyi ordinat eksenini kesecek kadar uzatırsak ($h=0$), o zaman $\ln GSYİH = \ln A$ olur. Yani, $\ln A$, $h=0$ değerine uygun kişi başına düşen GSYİH'yı gösterir. GSYİH kişi başına düşen değeri tahminen 65 000 USD'ye yakındır ve Allahabad mıntıkasının parametreleridir. Baktığımız çizgiye birkaç paralel çizgi çizilebilir. Bu çizgiler ordinat eksenini farklı noktalarda kesecektir ve A için farklı değerler oluşacaktır. Gezegenin doğal zenginliklerinin sınırlı olduğunu göz önünde bulundurarak, $h=0$ olunca A 'nın değerinin minimum olması için toplumun yönetiminde bu model tercih edilmelidir. Günümüzde buna örnek olarak Yeni Zelanda gösterilebilir. Çünkü bu ülkede $h=0,093$ seviyesine ulaşabilmek için kişi başına toplam 28 000 USD harcanır.

Uluslararası Para Fonu'nun verdiği bilgiye göre gezegenin GSYİH'si 78 853 109 USD'dir. Dünya nüfusunun 7.109 kişi olduğunu dikkate alırsak o zaman Dünya'da kişi başına düşen GSYİH 11200 USD olur. Bu rakam gezegende yaşayanların mutluluğunu (İGE) 0,71 seviyesinde tutmaya olanak sunar. Yani nüfus artımıyla ilgili yaşanan heyecan gereksizdir. Sadece doğal zenginlikler tasarruf edilmeli ve dikkatlice kullanılmalıdır. Resim 17'de de olduğu gibi Karadağ'da (49) ve Angola'da (149) kişi başına düşen

GSYİH aynıdır ve 10 000 USD'dir. Fakat mutluluk kıtlığı Karadağ'da 0,23, Angola'da ise 0,60'tır. Yani, Angola da Karadağ gibi yönetim sistemine sahip olsaydı onun nüfusu da Karadağ seviyesinde yaşayabilirdi. Resim 17'deki gibi Karadağ ve birkaç devlet (2; 3; 74; 99; 109; 112; 139; 166) bir çizgi üzerinde bulunmaktadırlar. Bu devletlerden solda bir devlet dahi yoktur. Bu da bu devletlerin yönetim sistemlerinin optimal olduğu, sağ taraftaki komşularına kıyasla mükemmel olduğu anlamına gelir. Bu devletlerin yönetimlerinin verimliliği hemen hemen aynı seviyededir. Tüm dünya devletleri aynı şekilde mükemmel yönetim sistemine sahip olsaydı, o zaman tüm ülkeler "2- 166" çizgisi üzerinde dizilirdi. Başka bir deyişle, ülkelerde yönetim mükemmelleştikçe noktalar "2- 166" çizgisine doğru kayar. Söylenenlere dayanarak "2- 166" çizgisine "Kamilleşme çizgisi" denebilir. Bu çizgi üzerinde olan devletler uyumlu gelişmede olan devletlerdir. Bu devletleri birleştiren diğer ortak nokta devlet menfaatinin diğer menfaatlara tercih edilışıdır.

Dünya, nüfus artımıyla ilgili endişe içerisinde. Dünya'nın potansiyelinin gelecek nesillere ulaşamayacağı korkusu var. Maltus'un ünlü fikri sık sık tekrar edilmektedir. "Dünya'nın küçük bir topluluk (dünya yönetimi, masonlar, ilüminatiler, Bogema kulübü, "300'ler meclisi", "skull and bones") tarafından yönetildiğiyle ilgili söylentiler var, kitaplar kaleme alınmaktadır. Belki de bu söylenenler doğrudur. Fakat araştırmalar beşeriyetin bir senede ürettiği GSYİH'yi doğru ve adaletli harcadığı takdirde sadece 7 milyar insan için değil, kat kat fazlası için yeterli olacağını göstermektedir." Eğer verilen her karar bilimsel olursa, her üretilen ürün bilimle ilgili olursa geleceğe savaşızsız, dilencisiz gidilebilir.



Resim 18a. Yönetim Endeksi ile K Faktöre Arasında Korelasyon

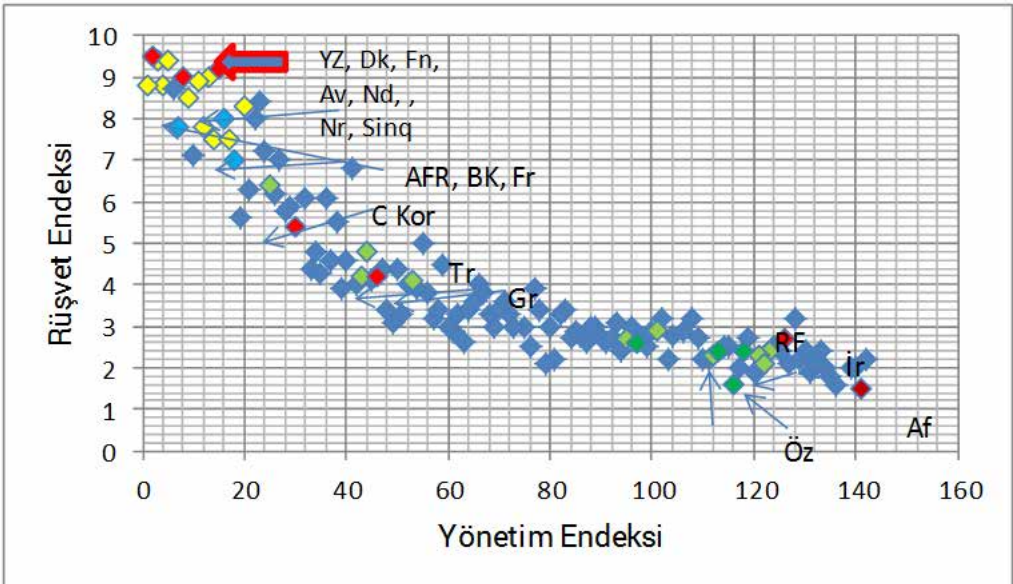
Dünyanın dengesini bozan yanlış kararlardır. Bilimsel kararlar yanlış olamaz. Yanlış kararların türemesi kadro seçimiyle ilgilidir. Eğer bir ülke kadro seçimini önemserse ve memurları toplumsal menfaat taraftarları arasından seçerse o zaman geleceğe umutla gidilebilir. Resim 18a'da 142 devletin yönetim endekslerinin K faktörüne oranı yer alır. Yönetim endeksleri Legatum Enstitüsü'nün www.prosperity.com sitesinden alınmıştır. Resimden de dünya ülkelerinin yönetim sistemleri arasında farklar olduğu anlaşılmaktadır. Birinci dünya devletleri için K 5 ile 15, yönetim

endeksleri ise 0 ile 20 arasında değişir. Bu devletlere örnek olarak Norveç, Avustralya, Yeni Zelanda, ABD ve Almanya gösterilmiştir. Yeni Zelanda bu devletlerarasındaki en iyi yönetime, Yunanistan ise en kötü yönetim sistemine sahip olmaktadır. Üçüncü dünya devletleri için K 0,5 ile 2 arasında, yönetim endeksleri ise 40 ile 140 arasında değişir. Resimden de anlaşıldığı gibi ikinci dünya devletlerinden Türkiye ve Azerbaycan, İran ve Rusya'ya kıyasla daha iyi yönetilmektedirler. Bostvana, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Kosta Rika'nın yönetimi dikkat çekicidir. Özellikle Bostvana yönetim endeksine göre dünyada 32. sırada, Kosta Rika ise 34.sıradadırlar. Bu ülkelerde rüşvet seviyesi de Resim 15'teki gibi çok düşüktür.

Bu gidişatta gelişimin dinamiğinin "bir adım sağa, iki adım yukarı" şeklinde gerçekleştiği söylenebilir. GSYİH'nin verilen seviyesine uygun insani toplanan gelişirse, bunun sonucunda ekonomik toplanan da artar. Ekonomik toplananın artması insani toplananı da (İGE) artırır. Böylece GSYİH'nin çoğalması İGE'nin, İGE'nin çoğalması da GSYİH'nin çoğalmasına yardımcı olur. Sonuçta beşeriyet Allahabad mega polisine doğru başarıyla ilerlemektedir.

XXI. yüzyılın temel paradigması bilime ayanmasıdır. Bilimsel kararlar yanlış olamaz. Dünya'nın dengesini bozan yanlış kararlardır.

Resim 18b'de yönetim endeksi ile rüşvet endeksi arasındaki korelasyon gösterilmiştir. Resimden de iyi yönetilen ülkelerde rüşvet seviyesinin düşük, kötü yönetilen ülkelerde ise yüksek olduğu açıkça görülebilir. Toplumu yönetenlerin toplumsal menfaat taraftarları arasından seçtiği ülkelerde rüşvet seviyesi de düşüktür. Bu ülkelerde demokrasi bir süzgeç olarak kullanılır ve yöneticiliğe devlet ve toplumsal menfaati koruyanlar seçilirler.



Resim 18b. Yönetim ve Rüşvet Endeksleri Arasında Korelasyon

3.11 Devlet Makinesinin Üç Bardak Modeli

*“İyi hükümet insanları mutlu etmeye
çalışan değildir, iyi hükümet
bunu nasıl yapacağını bilendir.”*
Haydar Aliyev

Büyük Alman filozofu Johan Herder devleti yöneten kurumu makineyle, düzenekle karşılaştırmış ve o zamandan da “devlet makinesi” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Devlet makinesinin sonsuz modellerini doğa oluşturmuştur. Onları sadece görmek ve hayata uygulamak yeterlidir.

İnsanın arzu ve dileklerinin çoğu potansiyel şekilde kara toprakta mevcuttur. Beşeriyet geliştikçe insan arzu ve dileklerini toprağın potansiyeli sayesinde elde eder. Örneğin, eğer insan üzüm istiyorsa, kara toprağın üzüm potansiyelinden yararlanmak için toprağa “üzüm ağacı” dikmek ve zaruri ortamı oluşturmak gerekir. Sonuçta “üzüm ağacı” toprağın “üzüm” potansiyelini insanın dileğine dönüştürür. Eğer canınız “bal” istiyorsa o potansiyeli topraktan almak için insanoğlu “arı peteğini” kullanır. “Arı peteği” toprağın bal potansiyelini bala dönüştürür. Böylece protein, koku, meyve ve diğer potansiyeller çeşitli “düzenekler” aracılığıyla topraktan alınabilir.

Yapay nesne olan otomobil motoru benzinin potansiyelini insanın yer değişme isteğine dönüştürür. Motor potansiyeli arzuya dönüştüren düzenektir.

Bu doğal ve teknolojik modelleri insani alana da uygulamak mümkündür. Herhangi bir ülkenin vatandaşlarının da, toplumunun da kara toprak gibi belli potansiyeli var. Devlet o potansiyeli toplumun arzusuna dönüştürerek halkın kullanımına sunabilmelidir. Eğer devlet toplumda biriken potansiyeli toplumun yararına kullanamazsa o zaman dış güçler bu potansiyeli toplumun zararına kullanabilir.

“Geçit dönemine felsefi bakış”da³² mekanik model olarak devlet makinesi yan yana konmuş ve birbiriyle bağlantısı olan üç kap- üç bardak olarak hayal edilmiştir. Sol bardağa ülkenin potansiyeli konmuş, sağ bardağa ise halkın istekleri eklenmiştir. Orta bardak potansiyeli arzuya dönüştüren (“üzüm ağacı”, “arı peteği”, “otomobil motoru” gibi) düzenek olarak düşünülmüştür.

Devlet makinesinin üç bardak modeli Resim 19’da gösterilmiştir. 1.bardağa doğal zenginlikler, insan emeği ve zeka potansiyeli konur. 3.bardağa mutlu yaşam ve yaratıcı faaliyette bulunma arzuları konur. 2.bardak potansiyeli arzuya çeviren düzenektir.

Sol bardağa ne konduğuna bağlı olarak ülkeler sınıflandırılabilir. Gelişmiş ülkelerde sol bardağa genellikle zeka ve kültürel potansiyel konur. Bu devletlerde GSYİH’nin içerisinde zeka oranı %50’den fazladır. Gelişmekte olan ülkeler ise karışık potansiyel- hem doğal zenginlikleri, hem de insan potansiyelini kullanırlar. Üçüncü dünya ülkelerinde sol bardağa sadece doğal zenginlik konur.



Resim 19. Devlet Makinesinin Üç Bardak Modeli

Farklı ülkelerde yaşam düzeyleri de farkı olduğundan reytingleri yüksek olan ülkelerin devlet makinelerinin daha mükemmel olduğu kanaatine varılabilir. Onun verimliliği de fazladır, çünkü potansiyeli arzuya az kayıpla dönüştürür.

Devlet makinesinin çalışmasında potansiyel olarak kültür, gelenekler de kullanılabilir. Japonya, Danimarka gibi ülkelerin devlet makinesinin kullandığı malzeme genellikle zeka potansiyelidir. Yani bilim ve eğitim sisteminin oluşturduğu potansiyeldir. Ülkede eğitimin seviyesi düşük olunca devlet makinesinin verimliliği de azalır.

Ülkede eğitimin seviyesi düşük olunca devlet makinesinin verimliliği de azalır.

Birinci bardağa ne konduğuna bağlı olarak devletlerin gelişimi çeşitli şekiller alır. Resim 13a'dan da anlaşıldığı üzere petrolü bol olan ülkelerin gelişimi doğal, tarihi yol kat etmiş ülkelerin gelişiminden anormaldir.

Her ülkede sol bardağa konulan potansiyelin içeriğini belirlemek hükümetin temel problemlerinden bir tanesidir. Çünkü her devlet rengarenk potansiyele sahiptir. Ekonominin gelişmesinin mantığını arayıp bulmanın kolay olmadığı ve bilimsel araştırmalara dayandırılması gerektiği de malumdur. Başka bir deyişle bu iş için bilimsel karar vermek gerekir.

Yukarıda da söylendiği gibi gelişmiş ülkelerde **Mt >> Mk** şartı karşılanmaktadır. Bu şartı sağlamak için devlet adaletli ve güçlü hukuk sistemine sahip olmalıdır. Yani ülkenin hukuk sisteminin kişisel menfaati değil, toplumsal menfaati savunması gerekir. Başka bir deyişle Roxas'ın dediği gibi "Altın yüklü eşek saraya girmemelidir". Bu alanda beşeriyetin Stalin, Truman ve diğer "devlet adamları" örnekleri vardı. Söylentilere göre Stalin kendi odasında kendi ayakkabısını onarmıştır. Truman'ın ise çalışma masasında "Burada dolar geçmez" yazıyormuş. Hitler'in "sağ kolu" Himmler'in cesedinden çorabı çıkarıldığında yamalı olduğu görülmüş. Tarihin hafızasında bunun gibi çok örnek vardır. Beşeriyet tarihin cahiliye döneminde peygamberlerin, alimlerin ve **Mt >> Mk** şartını karşılayan "devlet adamlarının" sayesinde gelişmiştir.

3.12. Açık Toplum

"Dünyadaki son kişi bağımsız olana kadar mücadele sürecektir."

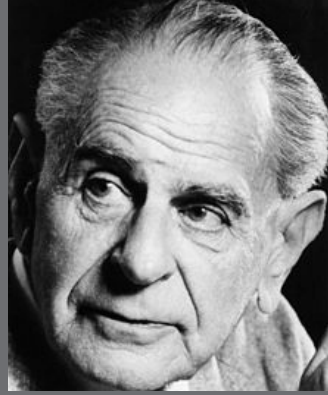
Thomas Jefferson

Onun fikrine göre açık toplumun temelinde, devlet yapılarının gelişmesinde vatandaşların aktif katılım özgürlüğünün sağlanması vardır. Bu zaman sistem bir devlet liderinin yerine diğerinin gelmesini sadece barış yoluyla temin etmelidir. O hoşgörünün ve liberalizmin prensip ve taleplerini savunmaktaydı.

Karl Popper gezegenimizin kaderi hakkında değerli bilimsel miras bırakmış alimlerdenidir. O Açık toplum düşüncesinin ateşli taraftarı ve kurucularından biridir.

"Açık toplum" düşüncesini K.Popper'den önce Anri Bergson araştırmıştır. O, şimdiye kadar mevcut tüm sistemlerin kapalı toplum olduğunu düşünüyordu. Beşeriyetin gelişimiyle toplumsal bilinç kamilleşmiştir. İnsanların maddi imkanlarıyla birlikte insani imkanları da yükselmiş, seçim imkanları çoğalmıştır. Bu gelişimin sonu var mı? Nereye gidiyor bu dünya?- sorusunu sık sık duyuyorum.

Londra Ekonomi Okulu'nun profesörü Karl Raimund Popper bilimsel metot ve sosyal bilimlerin felsefesine dair global ve tarihi önem arz eden eserler kaleme almıştır. "Bilimsel bilginin mantığı" ve "Açık toplum ve onun düşmanları" onun temel eserlerindendir. O, kendi felsefi konseptine eleştirel rasyonalizm adını vermiştir. Sosyal felsefe alanında K.Popper büyük, radikal, sosyal değişikliklere karşı çıkmıştır. Ona göre böyle projeler kitlenin değil, bir gurubun istekleridir. O toplumun gittikçe değişerek, kusurları yok ederek gelişmesinin taraftarıydı. Popper en iyi devlet yapısı olarak "Açık toplum" düşüncesini savunmaktaydı



Karl Raimund Popper

28 Haziran 1902 tarihinde Viyana'da doğmuştur. 1994 yılının 17 Eylül tarihinde 92 yaşında iken Londra'da vefat etmiştir.

"Açık toplum"un dayandığı düşünce insan zekasının güçlü eleştirisi potansiyeline sahip olmasıdır. Eleştirel potansiyel mantıklı kararlar vermek açısından çok önemlidir. Burada düşünce çoğulculuğu savunulur, teşvik edilir ve toplumun ilerlemesine yönelik özgürlükler savunulur, desteklenir. Karl Popper faşizmi, komünizmi ve totalitarizmi fertlerin ayrılmaz hukuklarını azalttıklarından dolayı eleştirir.

K.Popper yazıyordu: *"Her durumda akılla şiddet arasında tercih etmeliyiz. Ben zekaya inanırım. Tüm durumlarda şiddet uygulamak cinayettir. Bir şiddet başkasını doğurur, devrimler devrimcilerin kendilerini mahveder, artı, düşünceleri değersizleştirir".*

K.Popper'in tarih bilimine (tarihimize) bakışı da ilginçtir. O, toplumsal gelişmede evrensel kuralların varlığını inkar ediyordu. Onun söylediklerine göre beşeriyet tarihinde siyasi hakimiyetin tarihi önemli yer kapsamaktaydı, siyasi hakimiyetin tarihi ise beşer tarihi değildir. K. Popper'e göre tarih ferdi, benzersiz ve tekrar edilemeyen olayların kaosudur. Popper, tarihi süreçte ekonomik ilişkilerin önemli rolü ve sosyal kaidelerin faaliyeti hakkında Marksist düşünceye karşı çıkanlardandı. O , tüm tarihi açıklayan yasa olmadığını, geleceği görmenin olanaksız olduğunu belirtiyordu.

K.Popper'in, Hegel'e bakışı olumsuzdu ve totalitarizmin savunucusu olarak onu ağır kelimelerle itham ediyordu. O, Hegel Heraklit'in, Platon ve Aristo'nun "totaliter" geleneğini devam ettirdiğini ve bu yüzden "Açık toplumun" hain düşmanı olduğunu düşünüyordu. Platon devlete tapıyordu, ferdi tamamen devlete tabi tutuyor, sonra ise bağımsızlığını kaybettiriyordu. O, bu düşüncüyü açıklarken Platon'u kapalı toplumun kurucusu olarak görüyor ve onun "hiçbir zaman, hiç kimse- ne erkekler, ne kadınlar yöneticisiz kalmamalıdır" fikrini eleştiriyordu. O, Hegel'i, Marks'ı liberalizme ilgi ve destek vermedikleri için şiddetle kınıyordu.

Ne yazık ki Popper "açık topluma" giden yolun totalitarizmden geçtiğini dikkate almıyor ve bu yüzden totaliter rejimin teorik temellerini oluşturanları eleştiriyordu. Totaliter toplum tarihi gelişmenin ilk zaruri evresi, açık toplum ise son evresidir. Açık

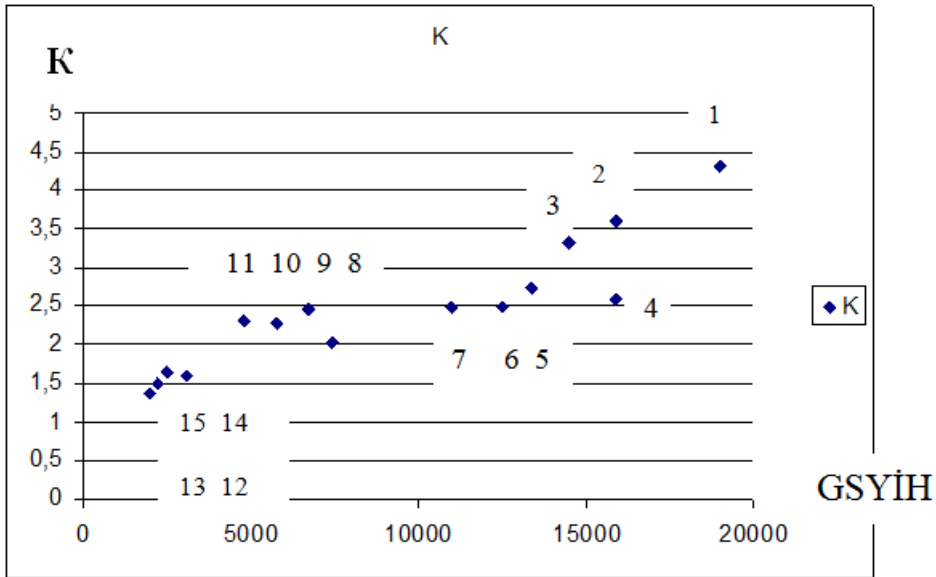
topluma geçmek için zaruri olan yüksek düzeydeki düşünce kapalı toplumda oluşur. Onu atlayarak "açık topluma" geçmek imkansızdır.

K.Popper standart düşünmeyen filozoftur. O, teorik maddeleri bilimsel ölçek olarak doğrulamayı değil, tahrif etmeyi tercih ediyordu. O bilimsel düşüncenin gerçekliğini onaylayan sonuçlarla değil, onu inkar eden bilgilerle kontrol etmeyi tercih ediyordu.

Karl Popper hem bilimsel hem de toplumsal ve siyasi olayları karşılıklı saygı ortamında rasyonel tartışmasını sorunun çözümü için önemli vasıta olarak görüyordu. Ona göre serbest tartışmalar yanlışları gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu ise yanlış sonuçlara göre karar vermeyi engeller.

Sonda ise Açık toplumun kapitalizmin sosyalizme (veya tersine) zenginleşmesi, başka bir deyişle kapitalizmle sosyalizmin konvergensi olmadığını belirtmek gerekir. Bu toplum gelişmiş kapitalizmin son aşamasıdır ve bu yüzden de tarihin sonudur.

Toplumun düşünce tarzına göre olumlu veya olumsuz konvergensi mümkündür. Bu teze inanmak için geçmiş Sovyet ülkelerinin K (GSYİH) oranı Resim 20'de gösterilmiştir. Grafikten de bazı ülkelerde (Estonya, Letonya, Litvanya) olumlu, diğerlerinde devletler için olumsuz konvergensi mevcuttur. K- toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranı anlamını taşıdığından olumlu konvergensi sadece Baltık ülkelerinde gerçekleştiği söylenebilir.



Resim 20. Geçmiş Sovyet'lerin Yerinde Yer alan Devletler İçin K'nin GSYİH'ye Oranı.

Rakamlar ülkeleri gösterir:

1-Estonya, 2-Litvanya, 3 -Letonya, 4 -Rusya, 5-Beyaz Rusya, 6 -Kazakistan, 7 -Azerbaycan, 8-Türkmenistan, 9-Ukrayna, 10-Ermenistan, 11-Gürcistan, 12-Özbekistan, 13-Moldova, 14 -Kırgızistan, 15-Tacikistan.

Grafikten görüldüğü üzere Türkmenistan'a (8), Özbekistan'a (12) ve Rusya'ya (4) ait noktalar anormal durumlarıyla dikkat çeker.

3.13. Tarih sonrası ve Adalet

"Bir olayı açıklamak İran'a Şah olmaktan daha şerefli'dir".
Demokritos

Penah Kurbanov³³ 'un konsepti çok sade ve dikkat çekicidir. O, beşeriyetin geçtiği tarihi yolu 3'e ayırır: tarih öncesi, geçit dönemi ve tarih sonrası.

H. Zerdabi Gence Pedagoji Enstitüsü'nün Kimya Biyoloji Bölümü'nden mezun olmuş (1963) ADNAN'ın öğretim üyesi, Kimya Doktoru Penah Kurbanov "Hayat Denemeleri" (Yeni felsefi konsept veya sivilizasyonun kurtulma şansı) kitabında yazmıştır:

- Yer katının ısınmasının doğal yangın olaylarının artacağına ,sebepleneceğine kuşku yoktur. Titreşim enerjisi depremin zamanından önce gerçekleşmesine neden olur.
- Günümüzde beşeriyetin kurtulması adaletin sağlanmasına bağlıdır.
- Tek dünya oluştursa vatan severlik duygusu zayıflar ve onun yerini dünya sevgisi alır.



Gurbanov Penah Abdulla oğlu

11.12.1940 tarihinde Batı Azerbaycan'ın Göyçe yöresinde doğmuştur. 05.04.2010 tarihinde Bakü'de vefat etmiştir.

Tarih öncesinde insanlar milyon sene yarı aç yarı tok, fakat hürriyet içerisinde yaşamışlardır. Tarih öncesinde adalet prensibi kendiliğinden var olmuştur. İnsanlar savunma içgüdüsünün (doğal olarak) etkisi altında yaşamışlardır. Bu dönemde ekonomik yükseliş veya ilerleme gerçekleşmemiştir.

İnsanların faaliyetine bilinç dahil olunca kişisel menfaat ortaya çıkmış ve bu yüzden kölelik, feodalizm ve kapitalizm ortaya çıkmıştır. Penah Bey bu üç formasyonu birleştirerek ona geçit dönemi adı vermiştir. Bu dönemin süresi tahminen 18 bin seneye eşittir. Bu dönemde faaliyete akıl eklenmiş, adalet prensibi zayıflamıştır. Ekonomi kişisel menfaat doğrultusunda gelişir ve beşeri ilerleme başlar.

Penah Bey bu geçit dönemi bittikten sonra Tarih sonrası döneminin başlayacağını ve insanların bu dönemde adaleti daha iyi yaşayacağını belirtiyor.

Profesör Kurbanov BM'nin Avrupa Birliği'nin kurulmasını Tarih sonrası döneminin ilk adımları olarak görür: *"Her devlet ekonomik ve askeri gücüyle değil, yürüttüğü adaletli siyasetiyle övünmelidir. Çünkü günümüzde beşeriyetin kurtuluşu dünyada adaletin sağlanmasına bağlıdır ve sadece bu yöntemle beşeriyet birleşebilir ve ekolojik felaketler önenebilir".*

Onun düşünceleri standart kalıpların dışında kalıyordu ve o otomobillerin kabuğuna verilen titreşim enerjisi onun çekirdeğinin sıcaklığını 8 derece arttırdığını belirtiyordu. Yani, mevcut küresel ısınma atmosferle değil, dünya ile ilgilidir. Sonuçta

buzullar Güneş'in sıcaklığından üstten değil, daha çok alttan eriyor, buharlaşan suyun miktarı artıyor ve bu sular sağanak yağmur halinde yere geri döner ve felaket kaynağına dönüşür. Yağışların beraberinde su havzalarına getirdikleri büyük miktarda zararlı atmosfer atıkları suda yaşayan biyolojik varlıkların hayatını zehirleyerek yok eder.

Doktor Kurbanov beşeriyeti Tarih sonrasının hızlı oluşturulmasına teşvik etmekteydi ve yaklaşan felaketlerin beşeriyeti yok edeceğini söylüyordu, bu felaketlerin sadece birlikte önlenebileceğini iddia ediyordu. Bu felaketlerin en kötüsü olarak da ekolojik felaketleri görüyordu.

Penah Bey ısrarla sesleniyordu: "Gelin, geçit dönemine son verip Tarih sonrasını kuralım. ABD ve AB gibi. O zaman adalet prensibi kendi gücüyle çalışacaktır. Dünyada mutluluk başlayacaktır".

P.Kurbanov "Hayat Kurtarılabılır" makalesinde yazıyordu: "İnsan önce aileler, sonra kabileler, devletler, imparatorluklar, dinler etrafında gittikçe büyüyen birliklerde bir araya geldi. Günümüzde o birleşme döneminin son aşaması, Tarih sonrasında birleşmek aşaması başlıyor ve bu birleşme kaçınılmazdır".

Penah Kurbanov'un dünya görüşüne göre beşeriyetin tarih sonrasına başlaması aslında tüm devletlerin bir devlet halinde birleşmesi, milli duyguların sönmesi ve beşeri duyguların alevlenmesi anlamına gelir. Yani, Penah Bey'e göre beşeriyet kendi gelişiminin tarih sonrası evresine doğru ilerlemektedir ve sivilizasyonun önünde sonsuz yolculuk mevcuttur.

P.Kurbanov'un ölümünden iki sene sonra BM Genel sekreteri Ban ki Moon'un da 2012 yılında Kopenhag'da "dünya hükümeti" kurulması hakkında konuşması Kurbanov'un fikrinin ne kadar güncel olduğunun göstergesidir.

IV BÖLÜM

KÜLTÜR VE MANEVİYAT

*“İlk ağacın kesilişi kültürün başlangıcı,
sonuncu ağacın kesilişi kültürün sonudur”*

F.Engels

Maddi değerlere kıyasla manevi değerlerin değerlendirilmesi zordur. Yeni ölçek-kamillik faktörü K vasıtasıyla bazı metafizik problemler de açıklanmış ve bazı zor sorulara cevap aranmıştır. Kamillik faktörü kullanılarak Allah'ın varlığı matematiksel açıdan ispatlanmıştır. Doğal ve tarihi arzu olan “mutluluğa giden yol” da bu bölümde araştırılmıştır. Mutlu geleceğe giden yolun Mi Mş şartından geçtiği gösterilmiştir.

4.1. Allah'ın Varlığının Matematiksel İspatı

“Bilim dinsiz sakattır, din bilimsiz kördür”.

A.Aynşatyan

Büyük Fransız filozof O. Kont'a göre beşeriyetin zeka gelişiminin tarihi, üç evreden oluşur: a) teoloji, b) metafizik, c) pozitivist. Birinci evrede Allah'ın varlığı ispatsız kabul edilir. İkinci aşama boyunca (son bin yıl) Allah'ın varlığının ispatı filozofları en çok düşündüren sorulardan biri olmuştur. Bu yüzden de çeşitli: vahiye, mucizeye, ilk sebep argümanına dayanan ve diğer ispatlar mevcuttur. Üçüncü aşama bilime, bilgiye dayanan evredir. Bu aşamada dünyanın ünlü alimlerinden bazıları Allah'ın varlığına inanır, bazıları ateist, bazıları da çelişkili mevkide bulunmaktadır. Bu yüzden de bilime, bilgiye dayanan ispata gerek vardı.

İmanı olanlar Allah'ın varlığının ispata ihtiyacı olmadığını düşünüyorlar, çünkü onun varlığı her zaman, her yerde hissedilir. Örneğin, evde elektrik lambası açıksa bu Allah'ın var olduğu anlamına gelir. Çünkü Allah metallerde düzenli yapıyı oluşturmazdı ve bunun sonucu olarak metal elektronlar bağımsız hareket ederek elektrik alanının etkisi altında bir yönde hareket ederek akım oluşturmazdı lamba yanıyor olmazdı. Bu konuya ateistlerin bakışı farklıdır. Nobel ödüllü akademisyen Vitali Ginzburg'a³⁴ göre: “İnanmak veya inanmamak, ateizm sezgiseldir. Burada hiçbir şey matematiksel şekilde ispatlanamaz”. Diğer taraftan Amerikalı filozof Alfred Ayer'in gerçeklik prensibine göre “matematiksel ve mantıksal dayanağı olmayan hiçbir beyanın önemi yoktur”. Dünyaca ünlü alim V. Ginzburg'un ve A. Ayer'in fikirlerinden de anlaşıldığı üzere matematiksel ispata gerek vardır.

Bu sorunun çözümünde bilginin değerlendirilmesinin yeni ölçeği kullanılabilir. Çünkü kutsal Kuran-i Kerim'de defalarca beyan edildiği gibi : *“Allah her şeyi gören ve bilendir”*.

Bilginin değerlendirilmesinin tek ölçekli modeline göre 5 puanlık ölçek 5 eşit parçaya bölünür ve uygun rakamlarla işaretlenir. Herkes için bu ölçeği “biliyor” ve “bilmiyor” diye ikiye ayırmak mümkündür. Örneğin, “dört” notu alan öğrenci için “4” rakamından soldaki kısmı “biliyor”, sağdaki kısmı ise “bilmiyor” olarak nitelendirelim ve bu kısımların uzunluğunu Resim 1'e uygun L_a ve L_b ile gösterelim. Burada “biliyor” kısmının “bilmiyor” kısmına oranı (yani L_a / L_b) kamillik (kalite) faktörü K' 'dir.

“Biliyor” kısmının uzunluğu (L_d) 5 puanlık ölçeğin puanları ve kalite faktörü K 'ye uygun düşen değerleri Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablodan da anlaşıldığı üzere L_d 'nin değeri 0-%100 arasında değişmektedir. Beş notu almanın, bilmenin en yüksek mutlak seviyesidir. Fakat “3” notuna uygun düşen algılama %60'tır. Bu nokta için “biliyor” kısmının uzunluğu 3'e, “bilmiyor” kısmının uzunluğu ise 2'ye eşittir. O zaman bu algıya tekabül eden kamillik faktörünün değeri $K = L_d / L_b = 1.5$ olur. Ölçeğin 4 notuna denk olan algı derecesi %80'dir. Yani öğrenci zaruri bilginin %80'ini biliyor, %20'sini ise bilmiyor. Bu nokta için “biliyor” kısmının uzunluğu 4, “bilmiyor” kısmının uzunluğu $L_b = 1$ 'dir. Bu noktaya tekabül eden kamillik faktörünün değeri $4:1=4$ olur. Eğer “biliyor” kısmının L_d uzunluğu 4.75, “bilmiyor” kısmının L_b uzunluğu ise 0.25 olursa, bu zaman $K = 19$ olur. Bu seviye hedeflenen bilgi seviyesidir.

“Biliyor” kısmının uzunluğu 4.9 olunca, “bilmiyor” kısmının uzunluğu 0.1 olur. Bu durumda K 49'a eşit olur. Yükseköğretim kurumlarında bu bilgiye sahip öğrencilere şeref diploması verilmektedir, çünkü onun bildiği bilmeyenlerden 49 kat (!) fazladır.

Tablo10

Algı, %		20	40	60	80	90	95	98	99	100
5 puanlık ölçek	0	1	2	3	4	4.5	4.75	4.9	4.95	5
Kamillik faktörü, K	0	0.25	0.67	1.5	4	9	19	49	99	∞

Eğer “biliyor” kısmının uzunluğu 4.95, “bilmiyor” kısmının uzunluğu ise 0.5 olursa o zaman kamillik faktörü $4,95 : 0,05 = 99$ olur. Başka bir deyişle sorulan 100 sorudan 99'unu biliyor, 1 tanesini bilmiyor. K 'nin bu değeri daha yüksek bilgi seviyesine tekabül ediyor olabilir. Bu bilgi seviyesinin alimlik derecesine uygun olduğu söylenebilir.

Tablodan da anlaşıldığı üzere “biliyor” kısmının uzunluğu arttıkça, “bilmiyor” kısmının uzunluğu azalır ve kamillik faktörünün değeri artar. Dahi alimler ve üstün zekalılar için K 'nin değerinin büyük rakamlarla ifade edildiği bilinir.

Bu söylenenlerin yardımıyla toplumsal önemi büyük olan bir soruya da yanıt verilebilir. Yukarıda K faktörünün bildiğimiz bilmediğimize oranı olduğundan bahsedildi. L_d 'nin değeri 5'e yaklaştıkça (mutlak seviyeye), L_b 'nin değeri (kesrin paydası) 0'a yaklaşır. Bu durumda K 'nin değeri sonsuzluğa yaklaşır. Peki ya, $K=\infty$ uygun bilgiye kimler sahiptir? Kim mutlak bilgiye ($L_d=5$) sahiptir? Kimin bilgisinde kıtlık bulunmaktadır? Her şeyi bilen, her şeyi gören kimdir?

Bu sorunun yanıtını bulabilmek için “**Kuran-ı Kerim**”e bakalım: “*Eğeryeryüzündeki ağaçlar kalem olsa, denizler mürekkep olsa ve yedi misli deniz de yedekte bulunup yazılsa yine de Allah'ın sözleri bitmezdi. Doğrusu Allah güçlüdür, hakim'dir*”(31,27).

“Lukman” suresinin bu ayetinde Allah'ın sahip olduğu bilgiye işaret edilir. Yani, $K=\infty$ Allah'ın sahip olduğu bilgi seviyesidir. İlk bakışta basitmiş gibi görünse de konu daha derinden araştırıldığında ilginç durum ortaya çıkar. Matematikten de bilindiği üzere 0 dışındaki rakam 0'a bölünmez. Bu da mutlak bilgiye ulaşmanın imkansız olduğu anlamına gelir. Allah bizim bildiklerimizin dışındadır, yani o lamekandır.

Peygamberlerin sahip olduğu bilgi seviyesi çok yüksektir, fakat ölçülendir, sonsuz değildir. Peygamberlerden az bilgisi olanlar ise üstün zekalı insanlar, dahi

alimlerdir. Bu seviyeye tekabül eden K'nin değeri, büyük bir ihtimalle, yüzlerle, binlerle ölçülebilir. $K = 0$ düzeyine uygun bilgi seviyesi, herhalde, bilinçsiz faaliyet gösteren ilkel insanların veya yeni doğan bebeğidir.

Dahi alim Fred Hoyle'ye göre *"Hayatın kendiliğinden oluşmasının ihtimali kasırganın çör çöpten Boing- 747 yaratması ihtimaline eşittir"*. Bu fikir dolayısıyla Yaratan'ın varlığını da ispatlar. Dönemimizin dahi fizikçisi Stephen Hawking'e göre, *bilim dini inkar etmez, sadece alternatif sunar*. Fakat *"Nature"* dergisinin³⁶ yazdığına göre ABD'de sade alimlerin arasında inançlıların sayısı %40'a yakın iken, dahi alimlerin sadece %7'si Allah'ın varlığına inanmaktadır. Dergide belirtilenlere göre eğitim seviyesi yükseldikçe inançlı kişilerin sayısı azalır.

Medyada yayılan haberlere göre bilimsel ateizmin önemli destekçilerinden olan filozof Antony Flew konuşmasında yanlış yaptığını itiraf etmiştir: *"Evren kendiliğinden oluşmuş olamaz. O bizim düşündüğümüzden daha kudretli biri tarafından yaratılmış gibi görünüyor"*. Flew öncesinde diğer ateistler gibi geçmişte ölü maddeden, canlı maddenin doğduğunu söylemişti: *"Ancak DNA moleküllerinin yapılarıyla ilgili en son bilgiler onun kendiliğinden oluşmadığını ve Birisi tarafından yaratıldığına şahitlik eder. Molekülün içindeki genetik kod ve bilgilerin ansiklopedik hacmi tesadüfü inkar eder."*

Allah'ın varlığı meselesi her zaman olduğu gibi bugün de gündemdedir. Amerikan, İngiliz milyarder John Marks Templton kendi mirasının büyük kısmını bilimin ve dinin ihtiyaçlarının giderilmesi için bağışlamıştır. Onun oluşturduğu Templton Fonu manevi hayatla ilgili yürütülen bilimsel araştırmaların başarısı ve buluşlar için 1972 yılından itibaren Templton ödülü vermeye başlamıştır. 2008 yılında Polonyalı fizik ve Katolik din bilimcisi Profesör Michael Heller, Allah'ın varlığının matematiksel ispatı için 1 milyon 600 bin dolar değerinde Templton ödülü kazanmıştır.

Not: *Allah'ın varlığının matematiksel ispatıyla ilgili bu makaleye Rus alimlerinin yaptığı yorumları okumak isteyenler <http://econfr.rae.ru/article/5677> internet sayfasına göz atabilirler. Bu yorumların birkaçı okurlara sunulmaktadır.*

4.2. Sonuncu Peygamber

"Bir kişi Allah'la birlikteyse çoğunluktur".

Wendell Phillips

Beşeriyet geliştikçe tarih boyunca yasaları nizamlamak amacıyla zaman zaman Allah tarafından halkın arasından peygamberler seçilmiştir. Din alimleri peygamberlerin sayısının 124 bin olduğunu söylüyorlar. "Kuran-ı Kerim'de Adem, Nuh, İbrahim, İsmail, Yakup, Musa, Davut, Süleyman, İsa, Muhammed peygamberlerin ve diğer peygamberlerin adları geçer. Üstelik, Ahzab suresinde beyan edilir: *"Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resülü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir"*.

Bu yüzden Müslüman dünyası Hz. Muhammed'i Allah'ın seçtiği sonuncu peygamber ve "Kuran-ı Kerim'i ise Allah'ın Dünya'ya gönderdiği sonuncu kitap olarak görürler. Bu bilgiler doğal olarak soruya neden olur: "124 bin peygamberin sonuncusunun Hz. Muhammed olduğu, sonuncu kitabın "Kuran-ı Kerim" olduğu nasıl açıklanabilir?"

Bu sorular menfaatlerin mücadelesinin sonunda yanıtlanabilir. Hz. Muhammed peygamber, temel görevleri (Allah'ın emirlerini bildirmek, insanların iç dünyasını temizlemek, kitap ve hikmet öğretmek) ile birlikte, hem de kişisel menfaatin hakim olduğu bir dönemde toplumsal menfaatin koruyucusu görevini üstlenmiştir. Bu tezi

onun yaşam tarzı da onaylar.

Peygamber’le ilgili hadislerden biri şöyledir: “Bir gün Peygamber fakirlere dağıtmak üzere kurban keser. Hanımı Ayşe’ye sorar: “Kurbanı dağıttın mı?” Hanımı cevap verir: “Hepsini dağıttım, bize sadece koyunun sırtı kaldı”. Peygamber der: “Hayır, tüm dağıttıkların bize kaldı, dağıtmadığın bizim değil”.

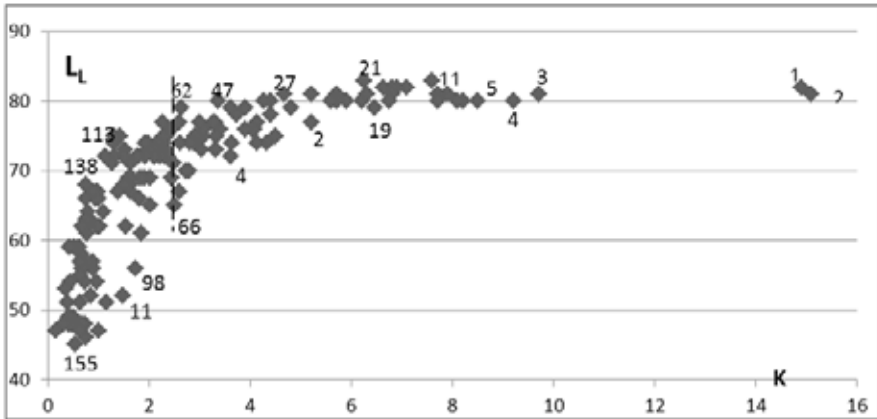
Örnekten de anlaşıldığı üzere Peygamber düşüncesinde, toplumsal menfaat yüksek değerlendirilmektedir. Bu düşünce Müslüman aleminde gelecek nesiller için örnek teşkil etmiş ve “sadaka malı azaltmaz” düşüncesinin temelini atmıştır. Beşeriyet geliştikçe, toplumsal menfaat kişisel menfaatin üstüne çıktıkça Hz. Muhammed’den sonra başka bir peygambere ihtiyaç olmayacaktır. Çünkü, tarih sonrasında veya açık toplumda toplumun tüm bireyleri üniversite eğitimi almış olacağından toplum ihlal edilmeyen toplumsal yasalarla yönetilecektir. Doğru yol gösterene, dahi yöneticiye ihtiyaç kalmayacaktır. Yönetim ve yasalar mükemmel olacağından tüm bireyler peygamber görevlerini başka birinin (peygamberin) yardımı olmaksızın gerçekleştirecektir. Herkes peygamber düşüncesine yükselecektir. Bu yüzden Hazreti Muhammed beşeriyetin sonuncu peygamberidir. Yasalar mükemmel olacağından yeni ilahi kitaba da gerek kalmayacaktır. Dünya’da Allah korkusu değil, yasa korkusu var olacaktır.

4.3 Ortalama Yaşam Süresi

“Başkalarının mutluluğu için çalışarak biz kendi mutluluğumuza ulaşıyoruz”.

Platon

Yaşam süresinin uzun oluşu insanların yaşam kalitesinden, sosyal durumundan haber verir. Bu yüzden de bu özellikler BM’nin yıllık raporlarına yansır. BM Gelişim Programının 2010 yılı Raporunda da bu özellikler tablo şeklinde yer almıştır. Bu rakamlarla K faktörü arasında korelasyon olduğu söylenebilir. Resim 21’de absis ekseninde kamillik faktörü K, ordinat ekseninde ise ortalama yaşam süresi LL gösterilmiştir.



Resim 21. Ortalama Yaşam Süresinin K Faktörüne Oranı.

Resimde rakamlarla bazı ülkelerin BM reytingi gösterilmiştir: Norveç (1), Avustralya (2), Yeni Zelanda (3), Japonya (11), Hong Kong (21), Kuveyt (47), Kosta Rika (62), Rusya (65), Kazakistan (66), Azerbaycan (67), Ukrayna (69), Vietnam (113), Afganistan (155).

Grafikten de anlaşıldığı üzere birinci gruba ait olan ülkelerde ($K \geq 5$) ortalama yaşam süresi 79- 83 sene arasında değişmektedir ve insanların en uzun süre yaşadığı ülke Japonya'dır. Orada ortalama yaşam süresi 83 senedir. Avustralya'da, İsviçre'de, İzlanda'da bu süre 82 sene, ABD'de ve Büyük Britanya'da 80 senedir. İkinci gruba ait olan ülkelerde ($2 \leq K \leq 5$) ortalama süre 65- 79 arasındadır. Azerbaycan'da ortalama yaşam süresi 71 yıla eşittir. Üçüncü gruba ait olan ülkelerde ($K \leq 2$) ortalama yaşam süresi 45- 65 sene arasındadır. En kısa yaşam süresi Afganistan'dadır, 45 senedir. Orta yaşam süresi Lesota'da 46, Zambiya ve Zimbabwe'de ise 47 senedir. Bu rakamları doğru algılamak için orta yaşam süresinin sanayi döneminde 50 yıl, tarım döneminde 30 sene olmuştur. 1900 yılında ABD'de orta yaş 50 sene olmuştur.

Bu grafikte Azerbaycan'ın koordinatları şu şekildedir: $K=2,48$ ve $LL = 71$ senedir. Bu noktadan absis eksenin dikey çizgi çizilmiştir. Grafikten de anlaşıldığı üzere K'nin sabit değerinde LL farklı devletler için geniş aralıkta, 65- 79 sene arasında değişmektedir. K'nin sabit değerinde ($K = 2.5$) LL'si büyük olan Kosta Rika (62) devleti diğerlerine göre daha mükemmel savunma sistemine ve yönetime sahiptir.

Ülkelerdeki politik ve ekonomik duruma bakılmaksızın insan hayatını olumlu etkileyen faktörlerin LL'si büyük olan ülkelerde (1;2;3;11; 21;47;62;) kontrol altında tutulduğu kanaatine varılabilir. İkinci ve üçüncü grupta bulunan ülkelerde bu özelliğin azlığının nedeni olarak çocuk ölümlerinin çokluğu, gazdan zehirlenme, gıda zehirlenmesi ve otomobil kazaları gösterilebilir.

Bu arada, gelişmiş ülkelerde ortalama yaşam süresinin uzun olması için doğalgaz yerine, elektrik enerjisinin tercih edildiğini belirtmek gerekir. Şehir dışında yapılan Termik Santrallerde gaz (taş kömür) elektrik enerjisine dönüştürülerek halka dağıtılır. Bu da tehlikesiz yaşam için çok önemlidir.

ABD "**Proje Syndicate**" yayını insan hayatı için ciddi tehlike oluşturan sahte ilaçların geniş ticaret ağına dahil olduğunu yazıyor. Her sene 70 milyar USD değerinde sahte ilaç satılmaktadır. Her sene 100 bin kişi bu ilaçlar yüzünden yaşamını kaybeder. Grafikten "ömür-alın yazısıdır" fikrinin bilimsel esası olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Cenab-ı Hak Japonlara uzun, Afganlara kısa ömür yazmış olamaz. Uzun süre yaşamak sosyal yapılanmaya ve bilinçli yaşama bağlıdır.

Azerbaycan'ın sunucusu Elnure Cavadzade, bir gazetecinin: "TV vasıtasıyla izleyicilere ne mesaj vermek istersiniz?" sorusunu şöyle yanıtlamıştır:

"Ben her zaman, her programda izleyicilere şunu söylemek istiyorum: Birbirimizi sevelim, birbirimize kuyu kazmayalım, saygı duyalım, saygı görelim, sevgiyle yaklaşalım, sevgiyle karşılaşalım, yardıma ihtiyacı olana arkamızı dönmeyelim, köprü kurmamız gerektiğinde duvarlar dikmeyelim, helal etmek yiyelim, rızısız kalmayalım. Öyle bir iz bırakalım ki evlatlarımızın yolunda taş olmasın,öyle bir ad bırakalım ki, seslendiğinde onları utandırmasın!"

E.Cavadzade gelişmekte olan ülkenin vatandaşı olmasına rağmen düşüncesi gelişmiş ülkelerin vatandaşları kadar kamildir. Eğer memurlar böyle insanların arasından seçilecek olursa o zaman ikinci gruba ait ülkeler birinci gruptaki devletlerin arasına daha çabuk geçer. Bu insanların düşünceleri kamil, amaçları alidir. Birbirinizi sevin, ömrünüz uzun olsun.

Yaşlılık güzel bir şey olmasa bile uzun yaşamının başka yolu yoktur. Herkes hem kendisinin, hem de etrafındakilerin uzun bir ömür yaşaması için çalışmalıdır. Charles Dickens'in dediği gibi: *"Diğerlerine sarf ettiğin günü kayıp sayma."* Böyle olunca yaşlılık da, dünya da güzel olur.

4.4 Kültür Kıtlığı

“Kültürün amacı yönetimi bilime tabi ettirmektir”.

M.E.Resulzade

XX ve XXI.yüzyılın istenmeyen özelliklerinden biri de ülkelerde ekonomi ile kültür arasındaki uyumun bozulmasıdır. Kültür ve ekonomi hayat vektörünün iki bileşenidir. Bu bileşenler uyum içerisinde olunca insan normal ve şerefli ömür yaşar. Son yüzyıl içerisinde hayatın ekonomik bileşeninin artımı, kültür bileşeninin azalmasıyla sonuçlanmış, bu da uyumun bozulmasına neden olmuştur. Hem uyumlu gelişime, hem de uyumun bozulmasına Resim 14’te örnekler vardır. Örneğin, uyumlu gelişim içerisinde olan devletlere Avustralya (2), Yeni Zelanda (3), Karadağ (49) ve diğerleri aittir. Uyumlu olmayan ülkelere ise Kuveyt (47), Gine (117), Angola (146) ve diğerleri dahildir.

Angola (146) ve Karadağ’ı (49) karşılaştıralım. Bu ülkelerde kişi başına düşen GSYİH hemen hemen eşittir ve 9000 USD civarındadır. Fakat bu devletlerde insani gelişim seviyeleri farklıdır. Angola’da İGE = 0,40 iken, Karadağ’da bu rakam 0,77’dir. Yani Angola’da kültürel ilerleme Karadağ’a kıyasla çok düşüktür. Angola’da “kültürel kıtlık” problemi mevcuttur. Resim 14’te bunun gibi örnekler çoktur. Bu resmi dikkatlice analiz edecek olursak değerli sonuçlara ulaşabiliriz.

Beşeriyetin güçlü kısmının dikkati sadece ekonomik gücün çoğalmasına yönelmiştir. Bazı ülkeler zenginleştikçe uçuruma yuvarlanıyorlar. Hayatın diğer önemli unsuru olan kültür (insani) unsuru ihmal edilmiştir. İlk bakışta ekonomisinin ve kültürünün ilerlemesi normal gibi gözükken birçok devletlerde “kültür kıtlığı” problemi mevcuttur. İyi alışkanlıkların edinilmesinin zor olduğu, fakat onlarla yaşamın kolaylaştığı herkesçe bilinir. Kötü alışkanlıklarla yaşamak zordur, fakat kötü alışkanlık edinmek kolaydır. Tarih boyunca edinilen iyi alışkanlıkların yerine, kolay öğrenilen kötü alışkanlıklar geçmiştir. Binlerce peygamber ve zeki insan tarafından tarih boyunca oluşturulan kültürel ve manevi değerler, hissedilecek kadar eriyor. Kültürün birçok alanı (ve bazı eğlence çeşitleri) yaygınlaşmıştır. Tofler’in “Ahududu reçeli” yasasına göre: *“Kültür, ahududu reçeli yaymaya benzer. Ne kadar geniş yayarsan, kalınlığı o kadar ince olur”*. Kültürün yaygınlaşması onu incelterek kalitesiz hale getirir.

Günümüzde üçüncü dünya (kısmen de ikinci) devletlerinin kültür seviyesinde büyük kıtlık yaşanmaktadır. Birinde çok, diğerinde az. Şahsi evler veya yazlıklar etrafında bulunan yüksek duvarlar da buna örnektir. Bir gün bu duvarların yerini “yeşil çitler” alacaktır. Günümüzde gezegenin birçok yerinde “öldürme” kültürü, “yaşatma” kültüründen üstün olarak propaganda edilmektedir. Bunu belirlemek için çocuk oyuncakları satan yerlere gitmek yeterlidir. Oyuncakların büyük bir kısmı hala savaş aletlerinin propagandasını yapmaktadır. Top, tüfek, tabanca, tank vs. Beşeriyet geliştikçe bu kusur da yok olacaktır. Karadağ’ın Ermeniler tarafından adaletsiz işgali beşeriyet için bir lekedir. Gelecekte beşeriyet bunun gibi lekelerin yaygınlaşmasına olanak vermeyecektir.

4.5. Tarih

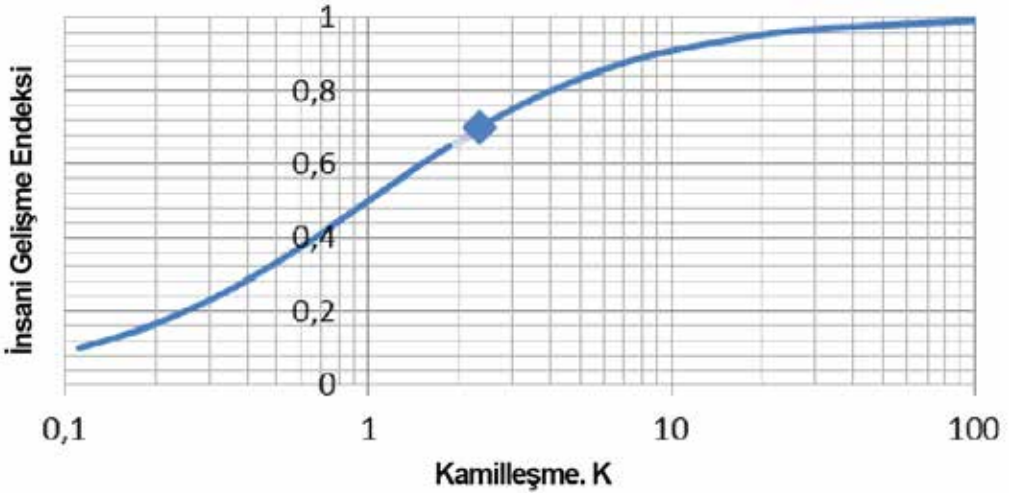
“Doğruluk sonsuzluğun güneşidir, nasıl olsa doğar”.

Wendell Phillips

Yukarıda da bahsedildiği gibi Karl Yaspers’e göre beşer tarihi üçe bölünür: a) tarih öncesi dönemi, b) tarihi dönem, c) beşeriyetin dünya tarihi dönemi. Beşeriyetin dünya tarihi son 1000 yıllık süreyi kapsar.

Kamillik ölçeği beşer tarihine yeni bakış açısıyla bakma olanağı sunar. Araştırmalara ve sunulan grafiklere göre tarihin başlangıcı vardır, fakat sonu yoktur. Yani, tarihi yol, sonu olmayan yoldur. Fakat bu tarihi yol iki evreye ayrılır. Birinci dönemde (cahiliye dönemi) tüm süreçler şiddetin, kişisel menfaatin ve içgüdüsel düşüncenin, ikinci dönemde ise (kamillik dönemi) aklın, toplumsal menfaatin ve bilincin baskın olduğu ortamda gerçekleşir. Beşer tarihi mutlu geleceğe doğru ilerlemektedir.

Uluslararası Para Fonu’nun verdiği bilgiye göre 2012 yılında gezegenin GSYİH’si 78 853 109 USD olmuştur. Dünya nüfusunun 7.109 kişi olduğunu dikkate alırsak, o zaman kişi başına düşen GSYİH 11200 USD olur. Resim 22’den de anlaşıldığı üzere bu düzeye tekabül eden İnsani Gelişme Endeksi (İGE) tahmini olarak 0,71’dir. Bu endekse uygun kamilleşme endeksinin değeri 2,4 olur.



Resim 22. İnsani Gelişme Endeksinin Kamilleşme Faktörüne Oranı.

Kare Dünya nüfusunun 2012 yılında sahip olduğu a ve K'ye aittir.

Gezegenin ilerlemesinin cahiliye dönemi $K \ll 1$ alanını, kamillik dönemi ise $K \gg 1$ alanını kapsar. Cahiliye döneminde dünyada gerçekleşen sosyal süreçlerin çoğu kişisel menfaatin, fiziksel gücün ve içgüdüsel düşüncenin, kamillik döneminde ise toplumsal menfaatin, akıl gücünün ve bilincin baskın olduğu ortamda gerçekleşir.

4.6. Düşünce Tarzı

“Eğer sen 50 yaşındayken dünyaya 30 yaşındayken baktığın gibi bakıyorsan 20 seneni boşa harcamışsın demektir”.

Muhammed Ali

Düşünce tarzıyla ilgili düşüncelerimin bir kısmı “Düşünce Tarzı” isimli kitabımda mevcuttur. “Faaliyetimiz düşüncemizin sonucudur” veya “elimizde olan kafamızda olandır” fikirlerine yukarıda yer verdik. Resim 13 ve Resim 14’te sunulan sonuçlar yeni fikirler söylemeye olanak sunar. Düşünce tarzının yaşam tarzına etkisini kolayca görebilmek için öncelikle Cennet ve Cehennem’de hakim olan düşünceyle ilgili kısasa göz atalım:

“Bir gün hayırsever bir kişi Allah’la buluşmak için dualar eder ve sonuçta duası kabul olur. Allah’la sohbet ederken Allah’a sorar: Allah’ım, Cennet nedir, Cehennem nedir? Allah bu hayırsever kişiyi yan yana olan iki kapının önüne getirir ve kapılardan birini açarak onu içeri alır. İçeride büyük yuvarlak masanın ortasında lezzetli yemekle dolu çok büyük bir kap vardır. Hayırsever kişi yemeğin çok lezzetli olduğunu kokusundan anlar. Fakat masanın etrafındaki insanlar mutsuz ve aç görünürler. Onların hepsinin elinde kıpırdamayan uzun kaşıklar vardır. Onlar içi dolu tencereden kaşıkla yemek alabiliyorlar, fakat kaşık uzun olduğundan yemeği ağızlarına götüremiyorlar. Hayırsever kişi onların bu mutsuz haline üzülür.

Allah der: Senin gördüğün Cehennem idi. Sonra Allah hayırsever kişiyi ikinci kapıya götürür ve kapıyı açar. Hayırsever kişinin gördüğü sahne biraz öncekinin aynısıdır. Burada da aynı büyük yuvarlak masanın üzerinde lezzetli yemekle dolu büyük kap vardır. Masanın etrafında oturan insanların ellerinde kıpırdamayan uzun kaşıklar vardır. Fakat bu insanlar diğerlerine göre tok, mutlu görünürler. Ve birbiriyle tatlı tatlı konuşurlar.

Allah der: Senin şimdi gördüğün ise Cennet idi. Hayırsever insan Allah’a der: “Ben hiçbir şey anlamadım.”

“Bu çok basittir”- Allah der. Cennet’te olan insanlar birbirini doyururlar, Cehennem’de olanlar ise sadece kendilerini düşünürler.

Bu kıssadan Cennet ve Cehennem’in aynı şekilde kurulduğu sonucuna varılabilir. Fark, insanların düşünce tarzında ve bundan doğan yaşam tarzındadır. Başka bir deyişle, Cehennem’dekiler *kişisel menfaat esareti altında çürüyorlar*, Cennet’tekiler ise *toplumsal menfaatin ayrıcalığından faydalanırlar*. Bu durumu adını unuttuğum (?) şair edebi sözün gücüyle bu şekilde ifade etmiştir:

Cennet’in nerede olduğunu bilir misiniz?

Gülen gözlerde,

Tatlı sözlerde,

Mutlu yüzlerde,

Bazen gündüzlerde,

Bazen gecelerde,

Ama en güzeli sevgi dolu yüreklerdedir.

Brian Tracy’nin³⁸ kitabında kamil düşünce tarzıyla ilgili değerli bir örnek mevcuttur: *“Fakir bir beldenin halkı bir araya gelerek bir işi yapmadan, karar vermeden önce yapacakları şeyi İsa Mesih’in nasıl yapacağını düşünecekleri üzerine anlaşılmaya varırlar.”*

Bu anlaşmanın sonucunda belde halkı mutlu olur, çünkü her şeyi kamil düşünceyle yapmaya başlarlar.

Düşüncenin faaliyete etkisiyle ilgili dönemimizin büyük düşünürü İdris Şah'ın ³⁹ hikayelerinden birinde anlatıldığı gibi:

“Geçmiş zamanlarda Hıdır Peygamber halka yakın zamanda kuraklık yaşanacağını, nehirlerin, ırmakların kuruyacağını, yeni sular geldiğinde onu içenlerin düşüncesinin bozulacağını söyler. Bu yüzden su yedeğiniz bulunsun.

Peygamber'den başka kimse onun söylediğini yapmaz. Bir süre sonra kuraklık başlar. Kuraklıktan sonra herkes yeni sudan içer ve kendileri de farkında olmadan düşünceleri değişir. Peygamber onları doğru yola çekmeye çalışsa da, yanlış düşündüklerini, yanlış konuştuklarını anlatmayı denese de fayda etmez. Tam tersine onlar bu insanın aklını kaybettiğini söyler. Peygamber uğraşının fayda sağlamadığını görünce dayanamaz ve yedeklediği suyu atar. Herkesin içtiği sudan içer, onlar gibi düşünmeğe, davranmaya başlar. Onun bu hareketini etraftakiler de onaylar ve şöyle derler: “Allah büyüktür, bir gecede şu fakirin aklını geri verdi”.

Böylece Hıdır Peygamber halkın düşüncesini değiştiremez ve kendisi onlardan biri olur.

Amerikalı yazar İsaac Singer düşüncesini değiştirerek vejetaryan olmasının nedenini şu şekilde açıklamıştır: *“Sağlık sebepleri dolayısıyla ben bir vejetaryanım. Kendi sağlığım için değil hayvanların sağlığı için.”*

20.yüzyılda iki kere Dünya Savaşı yaşayan Avrupa'da bugün herkes Victor Hugo'nun: *“Avrupalılar arasındaki tüm savaşlar iç savaştır”*, fikrine sadıktır. Değişen nedir? Tabii ki, değişen düşüncedir.

Medyanın yaydığı (28.04.12) habere göre Romanya Cumhurbaşkanı Traian Basescu, Kömfüçyus'un *“Toplumdaki zıt düşünceler birbirini tamamlar”* düşüncesini tercih ederek ülkenin yeni başbakanı görevine sol muhalif lideri Victor Ponta'yı aday göstermiştir. Düşünce tarzının kamilleşmesinin yavaş yavaş Doğu Avrupa'ya doğru ilerlediğinin şahidi oluyoruz. Toplumda insanlar arasında kültür seviyesinin yükselişi ve düşüncenin kamilleşmesi kaçınılmazdır. Yıllar önce ABD'de ırkçılık büyük sorunlara neden oluyordu. Günümüzde bu sorun tamamen çözülmüştür. Değişen nedir? Değişen düşünce tarzıdır.

İnsan değişebilen varlıktır. Eğitim öğretim sayesinde insanı değiştirmek olağandır.

Değişimin yararıyla ilgili Kuran-ı Kerim'de olduğu gibi: *“Allah kendi nefislerinde olanı değiştirinceye kadar bir toplulukta olanı değiştirmez. (13/11). W.Churchill değişimin yararıyla ilgili şöyle demiştir: “Eğer insan 18 yaşında sosyalist değilse kalbi yoktur, demektir. Eğer o, 28 yaşında hala sosyalistse, beyni yoktur, demektir”.*

Düşünce tarzının rolünü daha iyi anlamak için Resim 14'e tekrar bakalım. Ve “2- 117” yatay çizgisinin üzerinde bulunan - Avustralya (2), Hollanda (7), Avusturya (25), BAE (32), Bruney (39) ve Gine (117)- devletlere dikkat edelim. Gine'de İnsani Gelişme Endeksi'nin (İGE) değeri 0,54'e, K faktörü ise 1,16'ya eşittir. Yani bu ülke kendi kapasitesinin %54'ne ulaşmayı başarmıştır veya devlet olarak elde ettiği başarının başarı kıtlığına oranı 1,16'dır. Avustralya için İGE değeri 0,94'e, K faktörünün değeri 14,9'a eşittir. Yani ulaştığı başarı, ulaşamadığından 15 kat fazladır. Bu ülke kendi kapasitesinin %94'üne ulaşmayı başarmıştır.

Bu sonuçlar Avustralya'da toplumsal menfaatin kişisel menfaatten, Gine'de ise kişisel menfaatin toplumsal menfaatten baskın olduğunu gösterir. Bu sonuç Kuveyt (47) ve Karadağ (49) için de geçerlidir. Kuveyt'te kişisel menfaat, Karadağ'da ise toplumsal menfaat baskındır.

Bu söylenenlere dayanarak tarihe göz atacak olursak kölelik, feodalizm, ilkel

kapitalizm dönemlerinde toplum seviyesinde kişisel menfaatin toplumsal menfaatten üstün olduğu sonucuna varılabilir.

Kişisel menfaat (Mk) ile toplumsal menfaat (Mt) arasındaki ilişki vasıtasıyla ülkeler gelişim seviyesine göre sınıflandırılabilir. Eğer:

- Mk >> Mt olursa o zaman bu ülkeler gelişmemiş ülkelerdir,
- Mk ~ Mt olursa bu devletler gelişmekte olan ülkelerdir,
- Mk << Mt olursa bu devletler gelişmiş ülkelerdir. Bu ülkelerde bireysel, hem de toplumsal düzeyde kamillik seviyesi yüksektir.

Resim 23'te gösterilen durum 3.Dünya ülkelerine aittir. 2. Dünya devletlerinde karışık düşünce var olduğundan komşuların birkaçı kendi bahçesinin çöpünü komşusunun bahçesine dökmez. Avustralya'da hiç kimse bahçesindeki çöpü komşusunun bahçesine atmaz, fakat Gine'de bu olabilir. Çünkü düşünce tarzı kamil değildir.

Resim 23. Kamil Olmayan Düşünceye Örnek.

Hakim düşünce tarzı paradigma seviyesine yükselir. Örneğin, Mt >> Mk şartı ödenen açık toplumlarda bu şart temel faaliyet prensibi olarak görülür. Herkes faaliyetinde toplumsal menfaati önemser. Bu toplumlarda genel menfaat parti menfaatinden, parti menfaati bireysel menfaatten üstündür. Yaşam tarzında hemşericilik, akrabacılık kusurlu davranış şekli olarak nitelendirilir.

Kapalı toplumlarda yetişen insanların düşünce tarzıyla, açık toplumlarda yetişen insanların düşünce tarzı arasında büyük bir fark vardır. Çünkü bu yapıların dayandığı değerler dizisi farklıdır. Örneğin, eğer bir kişi sık sık iş değiştirirse totaliter yapıda bu olumsuz karşılanır ve o "problemlili" olarak nitelendirilir. Açık toplumda ise bu hareket takdir edilir, insan girişimci, adalet seven, yenilikçi olarak nitelendirilir.



Şöyle bir soru sorulabilir. Düşünceyi değiştiren esas sebep nedir? Gözlemler K arttıkça düşünce değişerek kamilleşir.

Yukarıdaki soruyu yanıtlamak için Auguste Conte'nin "Beşeriyetin Zeka Gelişiminin Büyük ve Temel Yasası"na⁴⁰ başvurmak gerekir. Tarih boyu insanın algısının gelişimini öğrenerek o, bu yasayı belirlemiştir. Bu yasaya göre insanların algı faaliyeti, toplumsal bilinci gelişirken üç aşamadan geçer: Teoloji, metafizik ve bilimsel (pozitivist). Düşüncenin kamilleştikçe bir aşamadan diğerine geçtiği söylenebilir. Beşeriyetin üçüncü aşamaya ulaştığında en kamil düşünceye sahip olacağı söylenebilir. Toplum içerisinde düşünce farkından çelişkilerin türemesi olağandır.

Toplum içerisinde kamil düşünceye sahip olanların fikirleri orta seviyeli hakim düşünceliler tarafından ya reddedilir, ya cezalandırılır, ya da zorluklarla kabul edilir. G.Galilei, Yan Gus, İ. Nesimi örnek gösterilebilir.

Toplum içerisinde kamil düşünceye sahip olanların fikirleri orta seviyeli hakim düşünceliler tarafından ya reddedilir, ya cezalandırılır, ya da zorluklarla kabul edilir.

Beşer tarihinin çeşitli dönemlerinde toplum içerisinde K'si yüksek olanların içerisinde toplumsal menfaati kişisel menfaate tercih edenler ($M_t \gg M_k$) seçilerek peygamber ve nabi makamına yükselmişler. Tüm dönemlerde K'si yüksek olanlar arasından $M_t \gg M_k$ olanlar (Makedonyalı İskender, Timur, Napolyon, Stalin ve diğerleri) fırsat bulunca hakimiyeti ele geçirmişler.

Mutlu geleceğe giden yol $M_t \gg M_k$ şartından geçer. Bu yüzden eğitim ve kültür vasıtasıyla kitleyi bu şartı ödemeğe hazırlamak gerekir. Daha 1949 yılında A.Aynştayn "Niçin Sosyalizm?" denemesinde yazmıştır: *"Bizde eğitim alanlara rekabete eğilim, paraya ibadet, kariyere hazırlık gibi onlara başarıya tapınma öğretilir"*. Bu fikirden de belli olduğu üzere eğitim öğretim sistemi toplumsal menfaatin kişisel menfaatten üstünlüğünü temin edecek şekilde kurulmalıdır. Eğitim hem maddi değerlerin benimsenmesine, hem de manevi değerlerin benimsenmesine yönelik olmalıdır.

Eğitim öğretim ve kültürün düşünceyi değiştirmek için özel gücü vardır. Eğitim aracılığıyla insanı inançlı veya ateist, egoist veya altruist, kendisini veya milletini seven biri haline getirmek mümkündür. Bu yüzden eğitim öğretim sistemi toplumsal menfaatin kişisel menfaatten üstünlüğünü temin edecek şekilde kurulmalıdır. Bu sebepten Victor Hugo: *"İnsanı değiştirmek için onun ninesinden başlamak gerekir"*, demiştir.

Stanford üniversitesinin öğrencilerinin mezuniyet törenindeki konuşmasında Steve Jobs şöyle bir şey söylemiştir: *"Her gün aynanın karşısına geçip kendime soruyorum: Eğer bugün son günüm olsaydı bugün yapmak istediğini yapar mıydın? Eğer bir kaç gün "hayır" cevabını alıyorsam o zaman bir şeylerin değişmesi gerektiğini anlıyorum"*.

Mutlu geleceğe giden yol $M_t \gg M_k$ 'den geçer.

Yüz sene önce ateşli silahla Afrika'ya gidip nadir hayvanları öldüren Avrupalılar, günümüzde doğayı, onun bitki ve hayvanat alemini korumak amacıyla çeşitli fonlar, topluluklar kurarak doğada bulunan herşeyi korumaya alıyorlar. Afrika'ya yardım çantaları yollayarak hastalanmış vahşi hayvanları tedavi ettiriyorlar. 40 sene önce ABD'de zencileri öldüren Ku Klux Klan'lar şimdi seçimlerde zencilere oy veriyorlar.

Değişen nedir? Tabii ki değişen düşüncedir. Değişen dünyada düşünce değişerek kamilleşir.

Eğitim öğretimin, fiziksel ve psikolojik etkinin TV'lerde yayınlanan bilgi programlarının, konferansların, seyahatlerin düşünceyi değiştiren faktör olduğu bilinmektedir.

Düşüncenin değişmesiyle ilgili bir örnek vermek istiyorum.

Horasanlı büyük düşünür Abdülkadir Geylani 15 yaşındayken annesi onu kervanla Bağdat'a eğitim alması için gönderir. Yolda eşkiyalar kervanın önünü keser ve paralarını alırlar. Sıra Abdülkadir'e gelince eşkiyaların reisi sorar:

-Paran var mı?

-Var, amcacığım.

-Nerede?

-Annem cebimin içine dikti.

-Herkes yalan söylüyor, sen neden doğruyu söyledin?

-Ben yola çıkarken annem hiçbir zaman yalan söylememem gerektiğini Cenab-ı Hakk'ın her şeyi gördüğünü söyledi.

Çocuktan duyduğu sözlerin ardından gözleri dolar. Cenab-ı Hakk'ın gözlerinin önünde yıllarca eşkiya hayatı yaşadığını anlar. Derhal ruhunda değişiklik gerçekleşir. Paraların geri

verilmesini emreder ve Abdülkadir'e sorar:

-Oğlum, nereye gidiyorsun?

- Bağdat'a, eğitim almaya.

-Gel beraber gidelim, benim evladım ol,-der ve eşkiya çetesini bırakır.

Abdülkadir'i medreseye yerleştirir ve eğitimine yardımcı olur.

Çocuğun Allah'a olan inancı eşkiyanın düşüncesinin değişmesine, yani kamilleşmesine, yani K'nin artmasına neden oldu.

Wolfgang Goethe'nin dediği gibi : *"Kültürün düşük seviyesinde ulusal nefret güçlüdür ve barışmazdır. Fakat belli bir seviyede o tamamen yok olur, komşu halkın mutluluğunu ve faciasını kendisinininkiymiş gibi kabullenir"*. Kültür arttıkça düşünce saflaşır, onun yüksek seviyesinde taş atana çiçek uzatılır.

Kamillik faktörü aracılığıyla bu düşünceyi inceleyelim. Kamillik faktörü K aynı zamanda kültür ölçeğidir. K'nin düşük değerlerinde ulusal nefret güçlüdür, yani bu söylenenler üçüncü dünya ülkeleri ve kısmen ikinci dünya ülkeleri için geçerlidir. Kültürün seviyesi arttıkça, yani kamillik arttıkça ($K > 5$) komşu halkların mutluluğu (veya faciası) kendisine aitmiş gibi görülür. Yani K'si büyük olan birinci dünya devletlerinde Karabağ sorununa benzer sorun olamaz.

W. Goethe'nin düşüncesi birkaç güncel örnekle de onaylanabilir.

Teleqraf.com'un Türkiye medyasından aldığı habere göre (2013) uluslararası konferansın açılış töreninde konuşma yapan M.Barzani şöyle demiştir: *"Hedeflerimizi gerçekleştirmek için silahlı mücadelenin zamanı geçti. Parlamento gibi demokratik kanallar ve diyalog yolu ile barışçıl bir mücadele yürütmeliyiz. Biz Suriye, Irak ve Türkiye Kürtlerinin daima yanındayız. Kendi haklarımızı silahla talep etmeyi bırakmalıyız. Aksi halde uluslararası kamuoyunun da desteğini alamayız"*.

M.Barzani'nin yaklaşımı her açıdan dönemin taleplerine uygundur, kamilliğin arttığının göstergesidir. Diğer bir örnek:

2012 yılının Ekim ayında medyada yayılan hoş habere göre: *NewYork metrosunun 20 durağında bulunan İslam aleyhine sloganları Yahudi ve Hristiyan gruplar aynı yöntemle yanıtlamıştır. Yahudi Topluluklarının sloganı şu şekildedir: "Kinle nefret arasındaysanız tercihinizi sevgiden yana kullanın. Müslüman kardeşlerinize karşı tahammülsüzlüğe son verin". Hristiyan grubun ilanında ise şunlar vardır: "Müslüman komşularınızı sevin"*.

Başka örnek. Medyanın 15 Ekim 2012 tarihinde verdiği habere göre, 2014 yılında İskoçya'da bağımsızlık referandumu gerçekleşecektir. Bununla ilgili olarak Büyük Britanya'nın Başbakanı David Cameron ve İskoçya'nın Başbakanı Alex Salmond belge imzalamışlar. Alex Salmond'un başkanlığını üstlendiği İskoçya Ulusal Partisi'nin 80 sene boyunca bağımsızlıkla ilgili konuyu gündeme getirdiğini hatırlatmakta fayda var.

2014 yılının Eylül ayının 19'da İskoçya'da bağımsızlıkla ilgili referandumun sonucu belli oldu. Referandum'a katılanların %55,3'ü İskoçya'nın bağımsızlığının aleyhine oy kullandı.

Bağımsızlığın ideologlarından biri olan Başbakan Alex Salmond referandumun sonuçlarını kabul edip istifa etti. Benzeri sonuca ikinci ve üçüncü dünya ülkelerinde rastlamak imkansızdır, çünkü bu ülkeler hala kültür kıtlığı sorunu yaşıyorlar.

Söylenenler ikinci dünya ülkelerinin güç kullanarak hallettikleri problemi birinci dünya ülkelerinin barış yoluyla hallettiklerini gösterir. Bu davranış yüksek kültürün ve kamil düşüncenin sonucudur.

Medeni seviyenin düşük değerinde insan milliyetçidir, kendisini sever, başkalarından nefret eder. Kültürel seviyenin yüksek değerinde insanın düşmanları

yok olur. İnsan herkesi dost olarak görür. Bir kelimada olduğu gibi: *“Hiç kimse senin düşmanın değil, herkes senin öğretmenindir”*.

Toplum içerisinde düşünce farkından çelişkilerin türemesi kaçınılmazdır. Nesimi'nin, Galilei'nin, Kopernik'in ceza alma nedenleri onların düşüncesiyle hakim düşünce arasındaki farktı.

Düşünceyi kamilleştirmek için zaman doğru kullanılmalıdır. İslam kültürünün temel tezlerinden biri: *“Her geçen dakika hayatını değiştirmek için şanstır”*.

Düşünceyi bilinçli şekilde kontrol etmezsen geç değişir. Onu değişmenin doğal ve teknolojik yöntemleri vardır. Ayakkabı çekeceğinin uzunluğunun 5 santimetreden 50 santimetreye kadar 50 senede uzadığını hatırlayalım. Fakat olağanüstü durum (savaş, doğal afet vs.) düşünceyi aktif hale getirir, ilerlemeyi hızlandırır, bilimi geliştirir.

4.7. Nereye Gidiyor Bu Dünya?

*“Yolumuz duman olmuş, iyiler yaman olmuş,
Hak bugün kendi hakkını, haksızdan uman olmuş.*

Nereye gidiyor bu dünya?”

Bahtiyar Vahapzade

Dünya'nın nereden geldiğiyle ilgili herkesin fikri hemen hemen aynıdır. Hegel'e göre: *“Dünya tarihi Doğu'dan Batı'ya doğru ilerler. Avrupa dünya tarihinin sonu olduğundan, Asya onun başlangıcıdır”*. Dünyanın bugünü belli! Peki, yarını? Unutulmaz şairimiz Bahtiyar Vahabzade'nin de dediği gibi: *“Nereye gidiyor bu dünya?”*

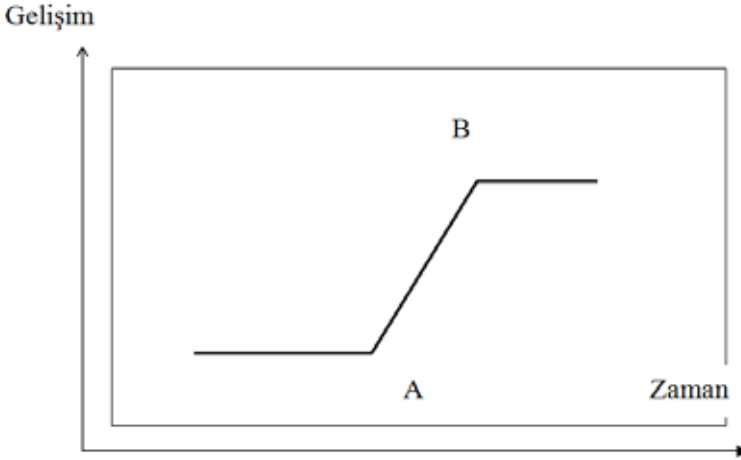
F. Fukuyama “Tarihin Sonu ve Son Adam”⁴¹ eserinde Hegel'in, Marks'ın insan toplumunun evriminin sonsuz olmadığına ve insanların temel arzu ve istekleri gerçekleştiğinde duracağına inandıklarından bahsediyordu. Böylece her iki dahi “tarihin sonunu” postulat olarak vermiştir. Hegel için bu **liberal demokrasi**, Marks için **komünizm toplumu** idi. Bu, doğal hayat döngüsünün duracağı, doğum, hayat ve ölüm olmayacağı veya gazetelerin haber yayınlamayacağı anlamına gelmez. Bu, temel meselelerin çözüme ulaşacağından toplumsal kurumların prensiplerinin ve enstitülerin ilerlemesinin duracağı anlamına gelir. Marks'ın tezi iflasa uğradı. Vladimir Lenin onun teorik maddelerini bir mekanda uygulamaya başladı. Marks'ın teorisinden doğan prensiplerle yeni devlet kurdu. O ve ondan sonra yönetime gelen Josef Stalin komünizm ideolojisine kalpten inanmaktaydılar. Fakat onlardan sonra iktidara gelen Leonid Brejnev ve diğerleri bu ideolojinin gerçek olmadığını anladılar, Marksizm'e, Leninizm'e inanmadılar. Yeni ideoloji üretmediler ve sonuçta devlet dağıldı. İşçi sınıfı kapitalistlere mezar kazamadı. Bu yüzden günümüzde beşeriyetin büyük bir kısmı liberal demokrasi prensipleri ile tarihin sonuna doğru ilerliyor.

**Tarihi gidişat BM'yi güç merkezi haline getirecektir.
Bunun için zamana ihtiyaç vardır.**

Dünya devletleri geleceğe yolculuk eden kervan haline gelmiştir. Nereye gidiyor bu kervan sorusuna Mahbub ül Hak kısa bir yanıt vermiştir: *“Mutlu geleceğe doğru”*. Başka bir deyişle bu kervan ilahi ve beşeri değerlere, dilek ve arzulara doğru gidiyor.

İnsan toplumsal gelişimin hem hareketlendiricisi, hem de kullanıcısı olduğundan gelişimin ilerlemenin gerçekleştiği, onurlu hayatın yaşandığı noktaya ulaşması gerekir. Toplumsal ilerlemenin nihai amacı Doktor Hak'ın da dediği gibi mutlu hayattır. BM'nin kuruluşu (26 Haziran 1945) beşer tarihinin en değerli sayfalarından biridir. Bu tarihten itibaren ırk, renk, inanç, cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm ülkeler geleceğe birlikte gitmeğe karar vermişler. Aslında bu karar yeni bir çağın başlangıcıdır. Günümüzde BM'nin global güç sahibi olmadığı da doğrudur. Kabul ettiği kararların gerçekleştirilmesine çoğu zaman gücü yetmez. Örneğin, Karabağ'la ilgili kabul ettiği dört önerge hala kağıt üzerindedir. Fakat tarihi gidişat BM'yi güç merkezi haline getirecektir. Bunun için zamana ihtiyaç vardır. Çünkü gezegenimizde kabul edilen yanlış kararlar ve bunun sonucunda türeyen krizler (manevi, maddi, demografik, gıda, ekolojik, ekonomik vs.) git gide artıyor. Bazı ülkelerde zenginlikler sömürülürken, bazılarında yönetim modern standartların altında kalıyor. Bazılarında yöneticilerle yönetilenler arasında konsensüs yoktur.

Dünya'da global düzene gerek duyulmaktadır. Gelişmenin zamana göre değişmesi Resim 23'teki şekilde düşünülebilir. Tarih öncesi (başlangıçtan A noktasına kadar) milyon seneden fazla sürse de toplumda kişisel menfaat bulunmadığından insanlar aç, susuz, fakat özgür yaşamışlardır. İlerlemenin gelişimin zamana göre türevi olduğunu dikkate alırsak , tarih öncesi döneminde ilerleme olmadığını söyleyebiliriz.



Resim 24. Gelişimin Zamana Göre Değişimi

A noktasından B noktasına kadar beşeriyet geçit dönemini yaşamıştır. Toplum yöneticilere -yönetilenlere ayrılmıştır. Bu dönem kölelik, feodalizm ve kapitalizmi kapsar. Bu dönemin süresi 18 000 sene civarındadır. Faaliyete kişisel menfaat hakim olduğundan ilerleme yükselmiş ve beşeriyet ilerlemiştir. Alfred Veber'e göre bu 18 000 senenin sadece 6000 senesi modern insan tarihidir. İnsan toplumunun ilerlemesi modern insan döneminde başlar. Bu süre zarfında beşeriyet gelişerek günümüzdeki düzeye ulaşmıştır.

K. Popper'in tarihle ilgili fikirlerine rağmen beşer tarihi kurallarla zengindir. Bu tarihte beşeriyet tek süreç olan dünya tarihinin hem nesnesi, hem de öznesi olmuştur. Beşeriyet ilerlemektedir.

B noktasından itibaren beşeriyet yapısına göre açık, içeriğine göre yeni, zengin bir toplumda- "Açık toplum"da yaşama doğru ilerliyor. Düşünce tarzının yüksek

düzeye ulaşmasından dolayı bu aşamada kişisel menfaat bulunmayacak, fakat herkes onurlu hayat sürecektir, adalet sağlanacaktır. Bu aşamada gelişim istikrarlı hale gelecek ve toplumda uyum sağlanacaktır, ilerleme de olmayacaktır, çünkü ona gerek kalmayacaktır. Yani, beşeriyet Allahabad mega polisine doğru ilerliyor.

Çeşitli devletler bu yolculuğa farklı zamanlarda başlamışlar. Bazıları bin sene önce, bazıları yüz dene önce, bazıları on sene önce. Son aşamaya da ülkeler aynı zamanda değil, farklı zamanlarda ulaşabilecekler. Bazısı yakın zamanda, bazısı yüz sene sonra, bazısı yüzyıllar sonra. Bu, düşünce tarzına bağlı olacak. Hızlı kamilleşenler "son" aşamaya daha önce ulaşacaklar. Zeka evriminin üçüncü, bilim aşamasında olan toplumlar kamil toplum olarak nitelendirilebilirler. Günümüzde Norveç, Avustralya, Yeni Zelanda son aşamaya yaklaşan devletlerdir. Bu ülkeler insan özgürlüğünün tüm yelpazesine, insan haklarına ve demokrasiye büyük önem vermektedirler. Onları izlemek önem arz etmektedir.

Fakat, bu yolun sonunun olmadığını da bilmek gerekir. Son nokta net değildir. Ufuk çizgisine yaklaştıkça ufkun uzaklaşması gibi Allahabad'a yaklaştıkça o da bizden uzaklaşacak.

Biz bu yolun yolcusuyuz ve mutlu geleceğe doğru gidiyoruz. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev konuşmalarından birinde şöyle demiştir:

"Biz demokratik gelişime sadıqız. Demokrasinin gelişimi bizim görevimizdir, borcumuzdur. Bu, öncelikle Azerbaycan halkı için gereklidir".

"Peki, nerede bu mıntıka?" sorusu şu şekilde yanıtlanabilir: İnsani Gelişme Endeksi 0,96'dan büyük olan herhangi bir yerde, herhangi bir coğrafyada! Bu coğrafya için en $K > 15$ olması gerekir.

Açık Toplumun temel özellikleri bu şekilde düşünülebilir:

- Genel menfaatin kişisel menfaatten üstünlüğünü koruyan toplum olarak,
- Ulusal kültürle beşeri kültürün yer değiştiği toplum olarak,
- Ulusal değerlerle beşeri değerlerin yer değiştiği toplum olarak,
- İçgüdüyle değil, bilinçle hareket eden toplum olarak,
- Özgürlüğün tüm yelpazesinin temin edildiği toplum olarak,
- Uyum ve istikrarın mevcut olduğu toplum olarak,
- Zeka evriminin son aşamasını yaşayan toplum olarak,
- "Tarihin sonunu" yaşayan toplum olarak,
- İzafi mülk elde etmek düşüncesinden uzak toplum olarak,
- Yüksek eğitilmiş kamil insanların yaşayacağı toplum olarak,
- İstikrarlı gelişime (yani zayıf ilerlemeye) sahip toplum olarak,
- İnsani arzu ve isteklerin temin edildiği toplum olarak,
- Hem fert, hem de toplum düzeyinde bilgeliğin, saf düşünce tarzının, aydınlığın hüküm sürdüğü toplum olarak.

Bu liste uzayabilir. Tarih sonrası dönemde kişinin toplumdaki rolünün azalacağı tahmin ediliyor. Çünkü toplum içerisinde ve devletlerarası birçok dengesizlikler yok olacağından peygambere, bilge padişaha, siyasi lidere, komutana gerek kalmayacaktır. Açık toplum Tarih Öncesi'nde olduğu gibi sınıfsız, uzun ömürlü, nüfusu eğitilmiş, kararları bilimsel ve kamil toplum olacaktır.

Açık topluma kadar olan dönemde insanoğlu kendi potansiyelini kendi ihtiyaçları doğrultusunda harcıyordu, açık toplumda insanın kendi enerjisinin, potansiyelinin büyük kısmını kendisine değil, topluma sarf etmesi beklenmektedir.

Ekonominin, üretimin üzerinde toplumsal kontrol olacağından ekolojik problemler de yok olacaktır. Düşünce tarzı kamilleştikçe, çok şey değişecektir. Günümüzde bazı memurlar toplumdaki bazı şeyleri alma düşüncesine sahipken, İnsani

Gelişme Endeksi 1'e yaklaştıkça bu durumun tersi görülecektir. K faktörünün değeri arttıkça, a 1'e yaklaştıkça memurların ve diğer vatandaşların kendilerine ait fazla mülkiyetleri topluma iade edeceklerine kuşku yoktur.

Dünya K.Popper'in Açık toplum'una, P.Kurbanov'un Tarih Sonrası'na, Ban ki Moon'un "Dünya hükümetine" doğru ilerliyor. Bu, tarihi gidişattır ve alternatifi bulunmamaktadır. Bir günde bir gün, bir senede bir sene, genelde bir ömür yaşamamızın anlamı Steve Jobs'un da dediği gibi tarihe katkıda bulunmaktır. İnsan vücudunun tüm organları, tek amaca- insanı yaşatmaya hizmet eder, tüm insanlar da tek amaca- beşeriyeti mutlu yaşatmaya hizmet etmelidirler. Herkesin misyonu bu işe katkı sağlamaktır.

Beşeriyeti doğru yoldan, hak yolundan saptırmak mümkünse de toplum gelişim yolunda ilerlemeye devam eder ve bu gelişim kaçınılmazdır. Negatif yüklü insanlar gelişimi yavaşlatırlar. Negatif yüklü insanların faaliyetlerinin temel nedeni kusurlu düşünce tarzıdır, yani kişisel menfaate eğilim ve geleceği görememektir. Bu durumun yüksek eğitilmiş Açık toplumda olmayacağı söylenebilir. Kamillik faktörü K arttıkça Ku Klux Klan gibi faşist örgütü de, uyuşturucu satıcıları da, diğer olumsuz unsurlar da kendiliğinden yok olacaklar. Açık topluma yaklaştıkça insanların hem toplum içerisinde, hem de devletlerarası verdikleri kararlar bilimsel özellik taşıyacaktır. Bilime dayanan bilge kararlar vererek mutlu geleceğe doğru gidiyor bu kervan. Biz bu yolun neresindeyiz?- sorusu da yanıtlanabilir. Beşeriyetin ulaştığı başarının başarı kıtlığına oranı $K = 2,5$ (Resim 22) olduğuna göre bu kervanın cahiliye devrinden geçtiği, kamillik devrine doğru ilerlediği söylenebilir.

4.8. Mutluluğa Giden Yol

*"Neden birlikte barış ve uzlaşma ortamında yaşamayalım?
Hepimiz aynı yıldızları izliyoruz, aynı gezegenin üzerindeki
yol arkadaşlarıyız ve aynı gökyüzünün altında yaşıyoruz".*

Aunius Aurelius Simachus

Yukarıda da bahsedildiği gibi geleceğe doğru ilerleyen dünya devletlerinin kervanı nereye gidiyor?- sorusu Mahbub ül Hak'ın cevabı şöyledir: *"Mutlu geleceğe doğru"*. Doktor Hak neden bu kadar emindir? Bir bilgenin dediği gibi: *"Geleceğimiz geçmişimizdir"*. Geçmişimizde geleceğimizle ilgili bir işaret, bir iz, bir bilgi var mıdır? Gezegenin makroekonomik özelliklerinin K faktörüne oranının öğrenilmesi ve araştırmaların sonuçlarının grafik sunumu yeni düşüncelerden, yeni yasalardan bahsetme olanağı sağlar. Bu sonuçlara dayanarak yeni yaklaşımlar ileri sürmek mümkündür. Bu yasalar dünya devletlerinin gelişim dinamiğini öngörmeye, duymaya ve birçok soruya cevap bulmaya yardım eder.

1.Beşeriyet Geliştikçe, **insani faaliyette içgüdüsel faaliyet oranı düşer, bilinçli faaliyet oranı artar.**

Günümüzde bizim faaliyetimizde hem içgüdünün, hem de bilincin payı vardır. Tarihin sonunda (K faktörünün büyük değerlerinde) tüm faaliyet içgüdüsel değil, bilinçli olacaktır. Günümüzde dünya zeka açısından çok gelişmiştir. Bu zeka seviyesi insani faaliyeti yönlendirmektedir. İsaac Singer'ın *"Sağlık sebepleri dolayısıyla ben bir vejeteryanım. Kendi sağlığım için değil hayvanların sağlığı için."* fikri eylemde bilincin baskın olduğunu ifade eder. İnsanlar geleceğe doğru kendilerini geliştirerek giderler.

2.Formasyonlar birbirinin yerine geçtikçe **toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranı artar.**

Bu artım beşeriyeti güzel günlere götüren temel mekanizmadır. Bu yasadan türeyen ve önem arz eden sonuç yönetime kişisel menfaat taşıyıcılarının değil, toplumsal menfaat taşıyıcılarının getirilmesi gerektiğiyle ilgilidir. Beşeriyet kapalı toplumlardan açık topluma doğru ilerledikçe, *insanoğlu sahip olduğu fiziksel ve zihinsel potansiyeli kendisine değil, etrafa yani (topluma) doğru yöneltir*. Mum yandığında çevresini aydınlatır, yanmadığında ise bu potansiyelini kendine saklar. Yani faaliyetin hedef noktası değişir. Tarih boyunca insan kendi gücünü ve potansiyelini genellikle kendisinin ve kendi soyunun mutluluğu için kullanmıştır. İnsanoğlu kamilleştikçe bu enerjiyi çevresine yayar ve kendini mutlu hisseder. Resim 22'den de anlaşıldığı üzere insan kamil olmadığı sürece kendine olan sevgisi, kamil olunca ise etrafa olan sevgisi çoğalır. Yani faaliyetin sebebi düşüncedir. Tarihin çeşitli dönemlerinde bu düşünceyle ilgili değerli fikirler, hoş sedalar mevcut olmuştur.

- Platon'a göre başkalarının mutluluğu için çalışarak kendi mutluluğunu bulabilirsin.
- Pisagor'a göre mutluluk tek kişilik bir mesele değildir, en az iki kişilik meseledir.
- Dickens'e göre diğerlerine sarf ettiğin gün kayıp sayılmaz.
- İnsan kendi saçından tutup, kendi ayağını yerden kesemez. Ama başkasının saçından tutup ayağını yerden kesebilir.

Demek ki, birçok kişi kamilleştikçe sahip olduğu potansiyeli kendisine değil, topluma, etraftakilere harcayarak daha mutlu olabilir. Birçok zengin ve değerli kişiler İslam kültürünün temel maddelerinden olan "Servetin biriktirdiğin kadar değil, verdiğin kadardır" maddesini rehber alarak kendi miraslarını ödülleri halinde dağıtmışlar. Alfred Nobel, John Templton, Holher Crawford, Josef Pulitzer ve diğerleri milyonlarla ölçülen servetlerinin ödül şeklinde topluma iade edilmesini vasiyet etmişler. Bu insanların varisleri bu paraları bankalarda saklayarak değil, ödül şeklinde dağıtarak daha mutlu oluyorlar. Bill Gates, Gordon Moore ve diğerleri de hayır işleri yaparak memnuniyet duyuyorlar.

3. Beşer evladının insani (kültürel) seviyesi yükseldikçe, düşüncesi kamilleşir ve verdiği kararlar bilimsel olur.

Verilen kararların kültür seviyesine bağlı olduğuna ilk kez **Wolfgang Goethe** dikkat çekmiştir. *"Kültürün düşük seviyesinde ulusal nefret güçlüdür ve barışmazdır. Fakat belli bir seviyede o tamamen yok olur, komşu halkın mutluluğunu ve faciasını kendisinininkiymiş gibi kabullenir"*. Bu yüzden XX. yüzyılda iki Dünya Savaşı yaşamış Avrupa'lılar, günümüzde iki Avrupa devleti arasındaki savaşı iç savaş olarak nitelendiriyorlar. Bu Avrupa'daki hızlı gelişimin sonucudur. Eski ABD Cumhurbaşkanı **J. Kennedy** bu fikri biraz da genişleterek şöyle demiştir. *"Ya insanlar savaşları bitirecekler, ya da savaşlar insanları"*. Şükürler olsun, insanlar savaşları bitirmek üzereler.

4. Beşeriyet geliştikçe bir kişinin bağımsızlığından herkesin bağımsızlığına doğru ilerliyor ve insanlar dünya malına doyuyorlar.

İlk bakışta inanılmayacak gibi görünen bu iddiayı da onaylayan çok sayıda fikir mevcuttur:

- Milattan 8 yüzyıl önce yaşamış Homeros şöyle demiştir: "İnsan herşeye doyar: uykuya da, tatlı sevgiye de".
- İslam Peygamberi Hazreti Muhammed şöyle demiştir. "İki aç vardır ki, asla doymaz: İlim öğrenmek isteyen kişi ve dünya malına karşı hırslı olan kimse."
- a (K) oranından (Resim 10a) görüldüğü gibi K arttıkça, a da artar. Grafik faaliyette bilincin çoğalmasıyla insanın dünya malına doyduğunu gösterir. Dünya malına hırslı olmayla savunma içgüdüğü arasında gizli bir bağ mevcuttur. Hukuk sistemi zayıf olan ve adalet prensibi zayıf korunan devletlerde para insanı devletin verdiği cezalardan

korur ve rüşvetin oluşumuna neden olur. Devlet güçlü olursa paraya (rüşvete) gerek kalmaz.

d) Brian Tracy'e göre Amerika toplumunda 20 milyon civarında milyoner mevcuttur. Ekonomik bağımsızlık kazanınca onlar artık zenginleşmek, daha çok çalışıp (örneğin günde 8 saat.10saat değil) daha çok para kazanmak istemezler. Sağlıklarına öncelik verirler.

Mutlu yaşamak arzusu beşeriyetin tarihi kadar eskidir. Beşeriyet bu arzuya (hedefe) doğru gelişir. Bu söylenenler beşeriyetin güzel günlere Hak yoluyla, Allah yoluyla gittiğine inanmamız için yeterlidir. Allah'ın kastettiği niyet kötü olamaz.

Sonunda bu anlatılanlara destek verecek bir rivayet anlatmak istiyorum:

Bir anne sabah kahvaltısı için üç yumurta pişirir ve her evladına bir yumurta verir.

Çocuklardan biri:

- *Anneciğim, peki ya sen ne yiyeceksin?*

- *Merak etmeyin, yavrularım, ben yiyecek birşey bulurum.*

- *Hayır, anne böyle olmaz. Ben kendimi payımı senle paylaşacağım, -çocuklardan biri der ve paylaşır.*

Diğer çocuklar da kendi paylarının yarısını annelerine verirler ve annenin payı daha çok olur.

Anne-çocuk ilişkisi içgüdü- bilinç seviyesinde olan ilişkidir. Bu ilişkide de mutluluk potansiyeli mevcuttur. Anne yavrunun mutlu olmasını istediğinden paylaşım yaparken kendisini unuttur. Yavrular da annelerini mutlu edebilmek için kendi yiyeceklerini onunla paylaşırlar.

Allah'ın Elçisi Muhammed Peygamber şöyle buyurdu: *“Sadaka malı azaltmaz. Affeden kulu Allah izzetlendirir. Kim Allah için alçakgönüllü olursa, Allah onu yüceltir.”* İslam kültüründe özel yeri olan ünlü örnek şöyledir. *“Biriktirdiğin değil, verdiğin senindir”*. Sonunda mutluluğa giden yolun Mt >> Mk şartından geçtiğini bir daha hatırlatalım.

SON SÖZ

Beşeriyetin tarihi kervanı Doğu'dan Batı'ya doğru ilerliyor. Muhtemelen “Tarihin sonu” Allahabad'da bitecektir. “Tarihin sonundan” sonra başlayan tarihi yeni tarih olarak kabul edersek o zaman bu tarihe gezegenimizin en gelişmiş ülkelerinin (Norçev, Avustralya, Yeni Zelanda ve diğerleri) dahil olacakları tahmin edilebilir. Muhtemelen bu tarihin de süresi Tarih Öncesi gibi sonsuz olacaktır. Çünkü bu düzende de kişisel menfaat olmayacak ve eylem, bilincin denetiminde olacaktır. Araştırmalar beşeriyetin (veya devletin) gelişiminin toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranına bağlı olduğunu göstermiştir. Bu oran arttıkça öncelikle beşeriyet en yüksek seviyeye(düzeyine) kadar evrilir ve bu, savunma içgüdüünün etkisiyle gerçekleşir. Sonuçta beşeriyet geçmişten geleceğe zenginleşerek, kamilleşerek ilerler. Düşünce kamilleştikçe insanoğlu kendine ait yaşam potansiyelinin fazlasını kendisine değil, toplumun gereksinimlerine sarf eder.

Toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranına bakılınca Beşer tarihinin gelişiminin iki döneme ayrıldığı açıkça görülür.

a) Kişisel menfaatin baskın olduğu başlangıç dönemi,

b) Toplumsal menfaatin baskın olduğu son dönem.

Kişisel menfaatin hakim olduğu dönem, padişahların, kralların, şiddetin, fiziksel gücün, içgüdüsel düşüncenin hakim olduğu dönemdir. Bu dönem tarihin başlangıcından günümüze kadar olan süreyi kapsar ve dar ağacı, cellat kütüğü,

savaşlar, isyanlar, devrimler gibi meşakkatli olaylarla zengindir. Bu dönem beşer tarihinin *cahiliye* dönemidir. Bu dönemde kararlar kişisel menfaate uygun verilmiş, kusurlarıyla birlikte başarıları da çok olmuştur. Fakat beşeriyet kendi maddi ve zihinsel gelişiminin günümüzdeki düzeyinden mütevellit bu döneme borçludur. Kişisel menfaat ve savunma içgüdüğü bu dönemin hareketlendirici kuvveti olmuş ve bu yüzden devletler, insanlar zenginleşmiş, bilim, kültür gelişmiştir. Başlangıç tarihi döneminde toplumsal menfaatin rolü zayıf olmuş, genellikle peygamberler, halk kahramanları, alimler ve “devlet adamları” tarafından korunmuştur.

Toplumsal menfaatin hakim olduğu dönemde toplumsal menfaat kişisel menfaatin, bilinçli eylem, içgüdüsel eylemin önüne geçer ve insanların düşüncesi saflaşır. Bu dönem beşer tarihinin *kamillik* dönemidir. İnsanları mükemmel hukuk sistemi, yasalar koruduğundan, savunma içgüdüğü rolü azalır. Adaletli padişaha, orduya, komutana, yeni peygambere gerek kalmaz. Toplumsal menfaatin kişisel menfaate oranı 10 kattan fazla olan devletler bu dönemi kısmen bugün de yaşarlar. Bu dönemin Muhammed Peygamber döneminden başladığı söylenebilir, çünkü o dönemde toplumsal menfaat devlet düzeyinde korunmaktaydı. XX.yüzyılın ortalarından itibaren demokratik düşünce yerleştikçe bu dönem genişlemeye başlamış ve “Tarihin Sonuna” kadarki dönemde ve ondan sonraki dönemde hakim olacaktır. Araştırmalar Malthus’un teorisi yüzünden telaşlanmanın gereksiz olduğunu göstermektedir. Öncelikle gezegenin potansiyeli çoktur, ikincisi insanın da büyük potansiyeli vardır, üçüncüsü toplumlar yüksek eğitim almış insanlardan oluştuğundan gelecek insanların düşüncesi Malthus’un yaşadığı döneme göre daha kamil olacaktır. Bununla birlikte ahalinin maddi, manevi ve zeka seviyelerinde kıtlık olmayacaktır. Toplumun tüketici özelliği kaybolacaktır.

1799 yılında Thomas Jefferson’un yemin töreninde söylediği gibi: “Beşeriyet bir kişinin özgürlüğünden, herkesin özgürlüğüne doğru ilerliyor”. Başka bir deyişle Tarih Öncesi’nden Tarih Sonrası’na (Açık topluma) doğru sonsuz bir yol vardır. Ülkelerin GSYİH’sinin K faktörüne oranı (Resim 13a) bu iddiayı açıklar ve her devlet bu yolun farklı noktasında bulunur.

Beşeriyetin kervanı bir kişinin özgürlüğünden, herkesin özgürlüğüne doğru, akıl eşliğinde ilerler. Steve Jobs’un vasiyetine göre herkes bu gidişata katkıda bulunmalıdır. Bir gün Diyojen’e sormuşlar:

- Nerelisin?

- Ben Dünya vatandaşıyım,- cevabını vermiş.

Diyojen’in 2500 sene sonrasını görebildiği söylenebilir. Devletlerin tek hükümet haline geleceği günümüzde tartışılmaktadır. Gelecekte herkesin Dünya vatandaşı olacağı söylenebilir.

Her kervanın fikir babası ve öncüsü olduğu gibi bu kervanın fikir babası Cenab-ı Hak, öncüsü ise şimdilik Norveç, Avustralya ve Yeni Zelanda’dır. Beşeriyeti mutlu geleceğe götüren bu kervanın arkasından su atarak, okurlara düşüncelerini kamilleştirerek mutlu geleceğe doğru güvenle ilerlemelerini dilerim.

EK 1
DÜNYA DEVLETLERİNİN BAZI
MAKROEKONOMİK ÖZELİKLERİ (BM, 2010)

Reyting	Ülke	İPGE	K	GSYİH \$/kişi	W kv.saatt / kişi	λ	L_{λ} il	Rüşvet endeksi (2012)
1	Norveç	0,938	15,1	59100	25855		81	9
2	Avustralya	0,937	14,9	41 300	9700	15,8	82	8,8
3	Y. Zelanda	0,907	9,7	28 000		17,1	81	9,5
4	ABD	0,902	9,2	47 400	12360	14,5	80	7,1
5	İrlanda	0,895	8,5	37 600		17,8	80	7,5
6	Linhtenştayn	0,891	8,2	122 100		9,5	80	
7	Hollanda	0,890	8,1	40 500	7410		80	8,9
8	Kanada	0,888	7,9	39 600	15420		81	8,7
9	İsveç	0,885	7,7	39 000	14400	10,7	81	9,3
10	Almanya	0,885	7,7	35 900	6700	18	80	8,0
11	Japonya	0,884	7,6	34 200	7200	18,8	83	8,0
12	Kore Cumhuriyeti	0,877	7,1	30 200	7740	24	80	5,4
13	İsviçre	0,874	6,9	47 400	7970	18,1	82	8,8
14	Fransa	0,872	6,8	33 300	6800	20,3	82	7,0
15	İsrail	0,872	6,8	29 500	6200	17,2	81	5,8
16	Finlandiya	0,871	6.75	35 300	16160	15,9	80	9,4
17	İzlanda	0,869	6.63	38 400			82	8,3
18	Belçika	0,864	6,2	37 900		12,6	80	7,5
19	Danimarka	0,866	6.46	37 000			79	9,4
20	İspanya	0,863	6,3	29 500	5990	13,	81	6,2
21	Hong Kong (Çin)	0,862	6.25	45 600			82.5	8,4
22	Yunanistan	0,855	5,9	30 200		10,1	80	3,4
23	İtalya	0,854	5,7	30 700	5220	10,4	81.4	3,9
24	Lüksemburg	0,852	5,7	81 800		13,1	80	8,5
25	Avusturya	0,851	5,7	40 300		12,9	80	7,8
26	Birleşik Krallık	0,849	5,6	35 100	5540	20,1	80	7,8
27	Singapur	0,846	5,5	62 200	5850	19,5	81	9,2
28	Çek Cumhuriyeti	0,841	5,2	25 600		17,3	77	4,4
29	Slovenya	0,828	4,81	28 400		17,1	79	5,9
30	Andorra	0,824	4,68				81	
31	Slovakya	0,818	4.5	22 200	5300	18,6	75	4
32	BAE	0,815	4,4	40 200	14350	17,2	78	6,8

Reyting	Ülke	İPGE	K	GSYİH \$/kişi	W kv.saat / kişi	λ	L_{il}	Rüşvet endeksi (2012)
33	Malta	0,815	4,4	25 100		12,1	80	5,6
34	Estonya	0,812	4,32	19 000			74	6,4
35	Kıbrıs	0,810	4,26	21 000		15	80	6,3
36	Macaristan	0,805	4,13	19 000		10,6	74	4,6
37	Brunei Darüsselam	0,805	4,13	50 300		10,1	77	5,2
38	Katar	0,803	4,08	145 300			76	7,2
39	Bahreyn	0,801	4,03	40 400			79	5,1
40	Portekiz	0,795	3,9	23 000	4590	11,7	79	6,1
41	Polonya	0,795	3,9	18 800	3390	11,0	76	5,5
42	Barbados	0,788	3,72	21 700		13,5	78	7,8
43	Bahamalar	0,784	3,63	28 600		15,8	74	7,3
44	Litvanya	0,783	3,61	15 900		9,7	72	4,8
45	Şili	0,783	3,61	15 500	3100	26,2	79	7,2
46	Arjantin	0,775	3,4	14 700	2470	14,8	76	3
47	Kuveyt	0,771	3,37	51 700		9,1	80	4,6
48	Letonya	0,769	3,33	14 500		12,8	73	4,2
49	Karadağ	0,769	3,33	9 900			75	4
50	Romanya	0,767	3,3	11 500	2300	16,3	73	3,6
51	Hırvatistan	0,767	3,3	17 500		17,3	77	4
52	Uruguay	0,765	3,26	13 600		15,5	77	7
53	Libya	0,765	3,08	13 800	3450		75	2
54	Panama	0,765	3,08	12 700		24,2	76	3,3
55	Suudi Arasbistan	0,752	3,03	24 200	6420		73	4,4
56	Meksika	0,750	3	13 800	1620	28	77	3
57	Malezya	0,744	2,9	14 700	3500	17,5	75	4,3
58	Bulgaristan	0,743	2,89	12 800	4060	16,1	74	3,3
59	Trinidad ve Tobago	0,736	2,79	22 100		17,2	70	3,2
60	Sırbistan	0,735	2,8	11 000	3390		74	3,3
61	Beyaz Rusya	0,732	2,73	13 400	3220		70	2,4
62	Kosta Rika	0,725	2,64	11 400		19	79	4,8
63	Peru	0,723	2,61	9 200	990	20,9	74	3,4
64	Arnavutluk	0,719	2,6	8 000			77	3,1
65	Rusya	0,719	2,6	15 900	7160		67	2,4
66	Kazakistan	0,714	2,5	12 500	4700		65	2,7

Reyting	Ülke	İPGE	K	GSYİH \$/kişi	W kv.saatt / kişi	λ	L _{il}	Rüşvet endeksi (2012)
67	Azerbaycan	0,713	2,48	11 000	1980		71	2,4
68	Bosna Hersek	0,710	2,45	6 600			76	3,2
69	Ukrayna	0,710	2,45	6 700	2950		69	2,3
70	İran	0,702	2,36	11 200	2030	20	72	2,7
71	Makedonya	0,701	2,35	9 400			75	3,9
72	Mauritius	0,701	2,35	13 500		21,7	72	
73	Brezilya	0,699	2,32	10 900	2065	23	73	3,8
74	Gürcistan	0,698	2,3	4 800		12,5	72	4,1
75	Venezuela	0,696	2,29	12 600	2820	16,2	74	1,9
76	Ermenistan	0,695	2,28	5 800	1460		74	2,6
77	Ekvador	0,695	2,28	7 800	1090	22,6	75	2,7
78	Belize	0,694	2,27	8 400		24,5	77	
79	Kolombiya	0,689	2,2	9 800	834	29,4	73	3,4
80	Jamaika	0,688	2,21	8 400		29,5	72	3,3
81	Tunus	0,683	2,15	9 500	1131	17,3	74	3,8
82	Ürdün	0,681	2,13	5 300	1650	12,2	73	4,5
83	Türkiye	0,679	2,12	12 300	2690		72	4,2
84	Cezayir	0,677	2,1	7 400	812	98,9	73	2,9
85	Tongo	0,677	2,1	6 300			72	3,1
86	Fiji	0,669	2,02	4 300		26,1	69	
87	Türkmenistan	0,669	2,02	7 400	2540		65	1,6
88	Dominik Cumhuriyeti	0,663	1,97	8 600 /10500	1260	19,6	73	2,6
89	Çin	0,663	1,97	7 400	2550	18,3	74	3,6
90	El Salvador	0,659	1,93	7 300	760	33,3	72	3,4
91	Sri Lanka	0,658	1,92	4 900		22,5	74	3,3
92	Tayland	0,654	1,9	8 700	2120	21,2	69	3,4
93	Gabon	0,648	1,84	14 600		36	61	3
94	Surinam	0,646	1,82	9 900		13,2	69	3
95	Bolivya	0,643	1,8	4 800	470	25	66	2,8
96	Paraguay	0,640	1,78	4 900	1340	16,6	72	2,2
97	Filipinler	0,638	1,76	3 500	480	33,7	72	2,6
98	Botsvana	0,633	1,72	13 100		25,4	56	6,1
99	Moldova	0,623	1,65	2 500			69	2,9
100	Moğolistan	0,622	1,64	3 300		31,6	67	2,7
101	Mısır	0,620	1,63	6 200	720	21,9	71	2,9

Reyting	Ülke	İPGE	K	GSYİH \$/kişi	W kv.saatt / kişi	λ	L_{il}	Rüşvet endeksi (2012)
102	Özbekistan	0,617	1,61	3 100	1400		68	1,6
103	Mikronezya	0,614					69	
104	Guyana	0,611		6 800		25,6	68	2,5
105	Namibya	0,606	1,54	6 900		29,4	62	4,4
106	Honduras	0,604	1,52	4 200	630	23,3	73	2,6
107	Maldivler	0,602	1,51	4 500		13,3	72	2,5
108	Endonezya	0,600	1,5	4 300	500	21,4	72	3
109	Kırgızistan	0,598	1,49	2 200	1640		68	2,1
110	Güney Afrika	0,597	1,48	10 700 ?	4360		52	4,1
111	Suriye	0,589	1,43	4 800			75	2,6
112	Tacikistan	0,580	1,38	2 000	2400	22,2	67	2,3
113	Vietnam	0,572	1,3	3 100	870	20,9	75	2,9
114	Fas	0,567	1,31	4 900		29,9	72	3,4
115	Nikaragua	0,565	1,30	2 900	450	29,2	74	2,5
116	Guatemala	0,560	1,27		510	29,4	71	2,7
117	Ekvator Ginesi	0,538	1,16	37 900		54,5	51	1,9
118	Cape Verde	0,534	1,14			24,4	72	
119	Hindistan	0,519	1,10	3 400	470	40,7	64	3,1
120	Timor	0,502	1,01	2 600		37,4	62	2,4
121	Svaziland	0,498	0,99	4 500		32,4	47	3,1
122	Laos	0,497	0,99	2 400	280		66	2,2
123	Solomon adaları	0,494	0,98	2 800			67	2,7
124	Kamboçya	0,494	0,98	2 000	90	48,5	62	2,1
125	Pakistan	0,490	0,96	2 400	410	40,7	67	2,5
126	Kongo	0,489	0,96	4 200		51	54	2,2
127	Sao Tome ve Principe	0,488	0,95			30,8	66	3
128	Kenya	0,470	0,89	1 600	120	46,5	56	2,2
129	Bangladeş	0,469	0,88	1 700	130	43,7	67	2,7
130	Gana	0,467	0,88	1 600	240	32,2	57	3,9
131	Kamerun	0,460	0,85	2 300	250		52	2,5
132	Myanmar	0,451	0,82			28,8	63	1,5
133	Yemen	0,439	0,73	2 600			64	2,1
134	Benin	0,435	0,77	1 600		44,6	62	3
135	Madagaskar	0,435	0,77	1 000	50	47,2	61	3

Reyting	Ülke	İPGE	K	GSYİH \$/kişi	W kv.saatt / kişi	λ	L_i il	Rüşvet endeksi (2012)
136	Moritanya	0,433	0,76	2 100		37,2	57	2,4
137	Papua-Yeni Gine	0,431	0,76	2 500	400		62	2,2
138	Nepal	0,428	0,75		80	37,8	68	2,2
139	Togo	0,428	0,75	900	100	37,6	63	2,4
140	Komorlar	0,428	0,75	1 000		30,2	66	
141	Lesotho	0,427	0,75	1 700		37	46	3,5
142	Nijerya	0,423	0,73	2 400	120	46,3	48	2,4
143	Uganda	0,422	0,73	1 200	60	49,9	54	2,4
144	Senegal	0,411	0,70	1 900	110	36,4	56	2,9
145	Haiti	0,404	0,68	1 200			62	1,8
146	Angola	0,403	0,68	8 700	160		48	2
147	Cibuti	0,402	0,67	2 800			56	3
148	Tanzanya	0,398	0,66	1 500	70	52,2	57	3
149	Kot de Sahil	0,397	0,66	1 800		41,9	58	
150	Zambiya	0,395	0,64	1 500	680	63,4	47	3,2
151	Gambiya	0,390	0,64			34,4	57	
152	Ruanda	0,385	0,63	1 100		70,2	51	5
153	Malavi	0,385	0,63	900	100		55	3
154	Sudan	0,379	0,61	2 200	110	36,7	59	1,6
155	Afganistan	0,349	0,54	1 000	8		45	1,5
156	Gine	0,340	0,52	1 000		44,1	59	2,1
157	Etiyopya	0,328	0,49	1 000		59,	56	2,7
158	Sierra Leone	0,317	0,46	900		44,2	48	2,5
159	Güney Afrika Cumhuriyeti	0,315	0,46	700		100	48	2,2
160	Mali	0,309	0,44	1 200	33	51,4	49	2,8
161	Burkina Faso	0,305	0,44	1 200		49	54	3
162	Liberya	0,300	0,43	500		23,9	59	3,2
163	Çad	0,295	0,42	1 800	8	176,2	49	2
164	Gine-Bissau	0,289	0,41	1 100		88,1	49	2,2
165	Mozambik	0,284	0,40	1 000	500	64,1	48	2,7
166	Burundi	0,282	0,39	300		52	51	1,9
167	Nijer	0,261	0,35	300	1260	40,7	53	2,5
168	Dem. Kongo Cumhuriyeti	0,239	0,31	300	90	39	48	2
169	Zimbabve	0,140	0,16	400	870		47	2,2

BİYOĞRAFI



Prof. Şahlar Kaçay oğlu Askerov

Şahlar Kaçay oğlu Askerov 15 Haziran 1941 yılında Azərbaycan'ın Kelbecer ilçesinde doğmuştur.

1963 yılında Azərbaycan Devlet Üniversitesi'nin Fizik Fakültesi'nden mezun olmuştur.

1964 yılında ise St. Petersburg'da (Leningrad) doktora eğitimi almış, alçak enerjili iyonlar ile katot tozlanması olayını öğrenmiştir. Bu alanda aldığı bilimsel sonuçlar büyük bilimsel, teknik projelerin çözümünde düzenli ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Özellikle NASA (National Aeronautics and Space Administration) ve AIAA (Amerikan Havacılık ve Uzay Enstitüsü) çalışanları uçak gemileri için iyon motorları hazırlanmasında bu sonuçları kullanmaktadırlar.

1974 yılında Danimarka'nın Teknik Üniversitesi'nde bir yıl süreyle metal -yarıiletken kontağı öğrenmiş ve kontağın tek cins olmayan modelini ortaya çıkarmıştır.

1990 yılında "Amorf Tabakalar" bilimsel araştırma laboratuvarını kurmuştur. Askerov bilimsel, eleştiri makalelerinin yanı sıra "Geçiş Dönemine Felsefi Bakış", "Düşünce Tarzı", "Kamilleşen Düşünce", "Kamilleşen Beşeriyet" kitaplarının yazarıdır. Son kitabı olan "Kamilleşen Beşeriyet" Rusçaya da çevrilmiş, Moskova'da basılmıştır.

1995-2000, 2000-2005 yıllarında milletvekili seçilmiştir.

2000-2005 yıllarda hem de Azərbaycan Parlamentosu'nda Bilim ve Eğitim Komitesi'nin başkanlığını yapmıştır.

"Şöhret" nişanı ve "Emektar bilim adamı" fahri adlarıyla ödüllendirilen profesör bir takım uluslararası akademilerin de üyesidir.

Bakü Devlet Üniversitesi profesörü olan Şahlar Askerov'un çalışmalar yürüttüğü bir diğer alan ise eğitimin felsefesi, sosyal felsefe ve pedagojidir. Bu yöndeki çalışmalarının sonuçları seçkin akademik dergilerinde yayınlanmaktadır.

Onun nümuzmatika, kriminalistika ve uygulamalı sanat alanlarında buluş ve patentleri mevcuttur.

Kaynakça:

1. Fukuyama, F. (2010). Tarihin Sonu ve Son Adam. s. 588.
2. Askerov, Ş. (30 Ekim 2012). "Az Gelişmiş Ülkelerin Gelişimi ve Global Dünyada Gelir Paylaşımındaki Adaletsizlik", "Küresel Ekonomik Düzeni Yeniden Düşünmek" Başlıklı Forum TC Antalya.
3. Askerov Ş. (2004). Bilginin Değerlendirilmesi. Rasyonel Ölçüt Arayışı. Halk Eğitimi, Moskova, 1, s. 141.
4. Aynştayn, A. (1949). Niçin Sosyalizm? Monthly Review
5. Askerov, Ş. (2004). Bilginin Değerlendirilmesi. Rasyonel Ölçüt Arayışı. Halk Eğitimi, Moskova, 1, s. 141.
6. Askerov Ş. (2004). Bilginin Değerlendirilmesi Felsefesi, Qafqaz Üniversitesi Dergisi, No 13, s. 63-72
7. The Legatum Institute, The Legatum Prosperity a Index, 2012
8. Askerov Ş. (2003). Eğitimimiz Dün, Bugün, Yarın, Bakü. S.189.
9. Askerov, Ş ve Luukkala M. (1980). Electron Letters (GB) v.16, №13, p. 84
10. Askerov Ş. (2013). Gelişim, Teknoloji ve Bilimin Vahdeti, "Yükseköğretim ve Toplum" №1, 33- 36
11. Şah Yahu, İ. (2008). Azad Yaşar Çevirileri, Bakü, s.96.
12. Davudov, M ve Lisiçkin, V. (1977) "Prognoz Çalışmaları", M. "Bilgi".
13. Marks, K ve Engels, F. Eserler 1, s. 569
14. Askerov, Ş. (2003). Eğitimimiz Dün, Bugün, Yarın, Bakü, s. 280
15. "İnsani Gelişme Endeksi Raporu 2010" (Tüm Dünya , 2010)
16. İnsani Gelişme Endeksi Raporu 2010
17. Halilov, S. (2011). Matematik ve Bilim Felsefi Ortamda Nasıl Buluşur? Felsefe ve Sosyal Siyasi Bilimler 2, s. 61.
18. Fukuyama, F. (2010). Tarihin Sonu ve Son Adam, Moskova, s. 588.
19. Аскеров, Ш. (2012). Корреляционная зависимость между ИРЧП и ВВП, Международный Журнал Экспериментального Образования, 6, 113-116
20. Rouson, H. (2002). Yaşamın Yazılmamış Kuralları, 2002, s.384
21. Askerov, Ş. (2013). Зависимость потребляемой энергии от человеческого фактора, Social processes regulation in the context of economics, law and management, Materials digest of the LIII International Research and Practice Conference, London, 06 June 2013, 23–25.
22. Mevlana Halit Bağdadi Hazretleri'nin müritlerine vasiyeti
23. Terekeme dansı, Azerbaycan'da 1 bayan ve 1 erkek tarafından icra edilir.
24. Treysi, B. (2006). "Измени мышление и ты изменишь свою жизнь», Minsk.
25. Душенко К. В., (2013) Мысли, афоризмы и шутки и знаменитых мужчин, ЭКСМО, Москва, с688.
26. Askerov, Ş. (1998). Geçit Dönemine Felsefi Bakış, Bakü, s.62
27. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2012
28. A.H. M XXI.Yüzyıla Giden Yol Hakkında, s. 75
29. Маргарет, Т. (2005). Искусство управления государством, Москва, 504 стр.
30. Askerov, Ş. (2011). Batı'nın Gelişmesinin Paradigması, "Jeostateji, 6, 10-11.
31. Legatum Prosperity Index 2012
32. Askerov, Ş. (1998). Geçit dönemine felsefi bakış, Bakü, 71-77
33. Kurbanov, P. (2010). Hayati Denemeler, Bakü
34. Известия, 28 Ekim 2003
35. Аскеров Ш. (2011). Математическое доказательство существования Бога, Успехи современного естествознания, 4, 165-166.
36. http://www.skeptik.net/ism/sci_god.htm
37. Askerov, Ş. (2008). Düşünce Tarzı, Bakü.
38. Трейси, В. (2006). Измени мышление- и ты изменишь свою жизнь» Минск
39. Шах, И. (1998). Сказки дервишей, Москва
40. Abbasova, G ve Naciyev, Z. (2001). Sosyal Felsefe, Bakü, s. 449
41. Фукуяма, Ф. (2010). Конец истории и последний человек, Москва: Полиграфиздат, с 588.
42. Treysi, B. (2006). Измени мышление – и ты изменишь свою жизнь, Минск.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	3
GİRİŞ	5
I BÖLÜM	
Değerlerin Kıymetlendirilmesinin Bilimsel Temeli.....	7
Değer ve Uyum.....	7
Değerlendirme Modeli.....	8
Değerlendirmenin Göreceli Göstergesi.....	8
Yeni Ölçüt.....	8
Kamillik Faktörünün Anlamları.....	9
K Faktörünü Etkileyen Etkenler.....	11
II BÖLÜM	
Eğitim.....	13
Bilginin Değerlendirilmesi.....	13
Dünya ve Eğitim Sistemi.....	16
Öğrenci - Öğretmen Oranı.....	19
Yükseköğretimin Kapsam Emsali.....	22
Yükseköğretim Kurumlarında Profesör Görevi.....	23
Üniversitelerin Reytinginin Grafiği.....	25
Bilim ve Eğitim Ortamı.....	27
Gelişim, Teknoloji ve Bilim Vahdeti.....	29
III. BÖLÜM	
Ekonomi ve Yönetim.....	32
Doğru Kararların Hikmeti.....	32
İnsani Gelişme Endeksi.....	34
Menfaatlerin Mücadelesi.....	38
Enerji.....	41
Yönetim ve Kamillik.....	43
Ekonomi ve Kültür.....	49
Rüşvet.....	51
Sosyal Dinamik.....	55
Sürdürülebilir İnsani Gelişme.....	56
Faaliyette Başarı Kıtılığı.....	58
Devlet Makinesinin Üç Bardak Modeli.....	62
Açık Toplum.....	63
Tarih sonrası ve Adalet.....	66
IV BÖLÜM	
Kültür ve Maneviyat.....	68
Allah'ın Varlığının Matematiksel İspatı.....	68
Sonuncu Peygamber.....	70
Ortalama Yaşam Süresi.....	71
Kültür Kıtılığı.....	73
Tarih.....	74
Düşünce Tarzı.....	75
Nereye Gidiyor Bu Dünya?.....	80
Mutluluğa Giden Yol.....	83
Son söz	85
Biyografi	92